

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİMDE PSİKOLOJİK HİZMETLER BİLİM DALI**

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN ÖZ-DUYARLIK VE
DUYARLI SEVGİ DÜZEYLERİNİN EBEVEYN TUTUMLARI
AÇISINDAN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HALİME EKER

ARALIK 2011

**SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİMDE PSİKOLOJİK HİZMETLER BİLİM DALI**

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN ÖZ-DUYARLIK VE
DUYARLI SEVGİ DÜZEYLERİNİN EBEVEYN TUTUMLARI
AÇISINDAN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HALİME EKER

**DANIŞMAN:
YRD. DOÇ. DR. MEHMET KAYA**

ARALIK 2011

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu, akademik ve etik kuralları gözeterek çalıştığımı ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt ederim.

Halime EKER

Bu yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim/bilim Dalında jürimiz tarafından kabul edilmiştir.

Başkan .....(imza)
Prof. Dr. Ramazan ABACI

Üye .....(imza)
Doç. Dr. Esat ÇETİN

Üye .....(imza)
Yrd. Doç. Dr. Mehmet KAYA

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

7/12/2012

Doç. Dr. İsmail GÜLEÇ
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Bireyin gelişim süreci içerisinde anne-baba tutumlarının çok önemli bir rol oynadığı görülmektedir. Anne-baba tutumları anne, baba ve çocuk arasında yaşanan etkileşimlerden oluşmaktadır. Çocuk anne ve babası aracılığıyla tutumlarını, değerlerini ve inançlarını oluşturmaktadır. Bu tutumlar çocuğun kendine yönelik algısını ve diğer insanlarla kuracağı ilişki biçimini de etkilemektedir.

Öz-duyarlık, bireyin zorluklarla karşılaştığında benliğine anlayışlı davranmasını, başarısızlıklarını dengeli bir perspektifle kabul etmesini ve yaşantılarının insanlığın bir parçası olduğunu fark etmesini içermektedir. Öz-duyarlık, bireyin benliğiyle sağlıklı ilişki kurarak zorluklarla başa çıkmasını kolaylaştırmaktadır. Son yıllarda araştırılan bir kavram olan duyarlı sevgi, bireyin diğer insanların acılarına açık olmasını ve iyi oluşlarını önemsemesini içermektedir. Duyarlı sevgi olumlu toplumsal davranışlara katkıda bulunan bir sevgi çeşididir. Anne ve babanın tutumları yaşamı boyunca bireyin benliğine ve diğer insanlara duyarlı oluşu üzerinde belirleyici etkiye sahip olacaktır. Bu nedenle anne-baba tutumları, öz-duyarlık ve duyarlı sevgi arasındaki ilişkilerin incelenmeye değer olduğu görülmektedir.

Araştırmam süresince benden yardımlarını esirgemeyen, öneri ve katkılarıyla yol gösteren çok değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Mehmet KAYA'ya teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım.

Yine çalışmamın tüm aşamalarında bana destek ve cesaret veren, yardımlarını esirgemeyen çok değerli hocam Doç. Dr. Ahmet AKIN'a çok teşekkür ederim.

Ayrıca tez çalışmama katkıda bulunan Prof. Dr. İrfan ERDOĞAN'a teşekkürlerimi sunarım.

Ve yaşamım boyunca yanımda olan ve desteklerini sürekli yanımda hissettiğim anneme ve babama sonsuz teşekkürler.

Halime EKER

Aralık 2011

ÖZET

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN ÖZ-DUYARLIK VE DUYARLI SEVGİ DÜZEYLERİNİN EBEVEYN TUTUMLARI AÇISINDAN İNCELENMESİ.

Eker, Halime

Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Programı

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Mehmet Kaya

Aralık, 2011. 153 Sayfa.

Bu araştırmanın amacı, üniversite öğrencilerinin algıladıkları anne-baba tutumları, öz-duyarlık ve duyarlı sevgi düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemektir. Araştırmanın diğer bir amacı ise, anne-baba tutumları, öz-duyarlık ve duyarlı sevgi düzeylerinin cinsiyet, kardeş sayısı, doğum sırası ve algılanan gelir düzeyi değişkenlerine göre farklılıklarını incelemektir.

Araştırmanın örneklemini Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nin çeşitli bölümlerinde öğrenim gören 230'u kız ve 96'sı erkek olmak üzere toplam 326 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama araçları olarak Ana Baba Tutum Ölçeği (Eldeleklioğlu, 1996), Öz-duyarlık Ölçeği (Akın, Akın ve Abacı, 2007), Duyarlı Sevgi Ölçeği (Akın ve Eker, 2011) ve Bilgi Toplama Formu kullanılmıştır.

Araştırmadan elde edilen veriler, korelasyon, t testi tekniği, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılarak incelenmiştir. Araştırma sonucunda, anne-baba tutumları, öz-duyarlık ve duyarlı sevgi düzeyleri arasında anlamlı ilişkiler olduğu belirlenmiştir. Anne-baba tutumlarını demokratik olarak algılayan öğrencilerin öz-duyarlık düzeylerinin yüksek olduğu, anne-baba tutumlarını otoriter ve koruyucu istekçi olarak algılayan öğrencilerin öz-duyarlık düzeylerinin düşük olduğu görülmüştür. Anne-baba tutumlarını otoriter ve koruyucu-istekçi olarak algılayan öğrencilerin ise duyarlı sevgi düzeylerinin yüksek olduğu görülmüştür. Üniversite öğrencilerinin algıladıkları otoriter ve koruyucu-istekçi ebeveyn tutumlarının cinsiyete göre farklılaştığı, demokratik ebeveyn tutumunun kardeş sayısı açısından farklılaştığı, duyarlı sevgi düzeyinin cinsiyet açısından farklılaştığı tespit edilmiştir. Öz-duyarlık

ve duyarlı sevgi arasında negatif ilişki olduğu sonucu elde edilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular alt problemler doğrultusunda tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ebeveyn Tutumları, Öz-duyarlık, Duyarlı Sevgi.

ABSTRACT

EXAMINING UNIVERSITY STUDENTS' SELF-COMPASSION AND COMPASSIONATE LOVE LEVELS IN TERMS OF PERCEIVED PARENTAL ATTITUDES

Eker, Halime

Master's Thesis, Institute of Educational Sciences, Department of Educational
Sciences, Subfield of Psychological Services in Education

Supervisor: Assist. Prof. Dr. Mehmet Kaya

December, 2011. 153 Pages.

The aim of this research is to investigate the relationship between university students' self-compassion and compassionate love levels and perceived parental attitudes. An another purpose of this research is to examine the differences self-compassion, compassionate love and perceived parental attitudes in terms of gender, number of siblings, birth order and perceived income statue.

The sample of this study was composed of 326 undergraduate students from different departments of the University of Sakarya. 230 female and 96 male took part. The Parental Attitude Scale (Eldeleklioğlu, 1996), Self-Compassion Scale (Akın, Akın ve Abacı, 2007), Compassionate Love Scale (Akın ve Eker, 2011) and data collection form were used as measurement instrument.

The results obtained of the research were examined by using correlation, t test and one way ANOVA. In consequence of this research it's found out that there are significant relations between self-compassion, compassionate love and parental attitudes. It has been found the students had high level self-compassion who perceived parental attitudes as democratic and low level self-compassion who perceived parental attitudes as authoritative and protective. The students had high level compassionate love who perceived parental attitudes authoritative and protective. It has determined that perceived authoritative and protective parental attitudes differ in terms of gender, democratic parental attitudes differ in terms of number of sibling and compassionate love level differs in terms of gender. It has emerged that there is a negative relationship between self-compassion and compassionate love. The research findings were discussed in line with problems.

Key Words: Parental Attitudes, Self- compassion, Compassionate Love

Kendime ve diğer insanlara duyarlı yaşamayı
öğreten canım Anneme

İÇİNDEKİLER

Bildirim.....	ii
Jüri Üyelerinin İmza Sayfası.....	iii
Önsöz.....	iv
Türkçe Özet.....	v
İngilizce Özet.....	vii
İthaf.....	viii
İçindekiler.....	ix
Tablolar Listesi.....	xiii
1.Bölüm, Giriş.....	1
1.1 Problem Cümlesi.....	5
1.2 Alt Problemler.....	5
1.3 Önem.....	7
1.4 Varsayımlar.....	9
1.5 Sınırlılıklar.....	9
1.6 Tanımlar.....	9
1.7 Kısaltmalar.....	10
2.Bölüm, Araştırmanın Kuramsal Çerçevesi ve İlgili Araştırmalar.....	11
2.1 Araştırmanın Kuramsal Çerçevesi.....	11
2.1.1 Anne-Baba Tutumlarına İlişkin Sınıflamalar.....	11
2.1.1.1 Anne-Baba Tutumlarına İlişkin Baumrind'in Sınıflaması.....	11
2.1.1.2 Anne-Baba Tutumlarına İlişkin Maccoby ve Martin'in Sınıflaması.....	14
2.1.1.3 Anne-Baba Tutumlarına İlişkin Schaefer'in Sınıflaması.....	15
2.1.1.4 Anne-Baba Tutumlarına İlişkin Lamborn ve Arkadaşlarının Sınıflaması.....	16
2.1.2 Anne-Baba Tutumları.....	16
2.1.2.1 Demokratik Anne-Baba Tutumu.....	17
2.1.2.2 Otoriter Anne-Baba Tutumu.....	20
2.1.2.3 Aşırı Koruyucu Anne-Baba Tutumu.....	21
2.1.2.4 Aşırı Hoşgörülü Anne-Baba Tutumu.....	23
2.1.2.5 İzin Verici Anne-Baba Tutumu.....	24
2.1.2.6 İlgisiz-Kayıtsız Anne-Baba Tutumu.....	25
2.1.2.7 Mükemmeliyetçi Anne-Baba Tutumu.....	26
2.1.2.8 Reddedici Anne-Baba Tutumu.....	26
2.1.2.9 Dengesiz-Tutarsız Anne-Baba Tutumu.....	27

2.1.3 Anne-Baba Tutumlarını Etkileyen Faktörler.....	28
2.1.3.1 Çocuğun Cinsiyeti.....	28
2.1.3.2 Çocuğun Yaşı.....	29
2.1.3.3 Anne-Babanın Ruhsal Durumu.....	29
2.1.3.4 Anne-Babanın Eğitim Durumu.....	29
2.1.3.5 Ailenin Sosyo-Ekonomik Durumu.....	30
2.1.3.6 Annenin Çalışma Durumu.....	31
2.1.3.7 Anne-Babanın Yetiştirme Biçimi.....	31
2.1.3.8 Anne-Baba Arasındaki İlişkiler.....	32
2.1.3.9 Kültürel Değerler.....	32
2.1.4 Öz-duyarlık.....	33
2.1.5 Öz-duyarlığın Alt Boyutları	35
2.1.5.1 Öz-sevecenlik.....	35
2.1.5.2 Paylaşımların Bilincinde Olma.....	36
2.1.5.3 Bilinçlilik.....	37
2.1.6 Öz-duyarlık ile İlişkili Kavramlar.....	37
2.1.6.1 Öz-duyarlık ve Öz-acıma.....	37
2.1.6.2 Öz-duyarlık ve Empati.....	38
2.1.6.3 Öz-duyarlık ve Öz-affedicilik.....	38
2.1.6.4 Öz-duyarlık ve Öz-saygı.....	39
2.1.7 Öz-duyarlığın Diğer Kavramlarla İlişkisi.....	39
2.1.8 Duyarlı Sevgi.....	40
2.1.8.1 Yakın Bireylere Karşı Duyarlı Sevgi.....	42
2.1.8.2 Yabancılar ve İnsanlığa Karşı Duyarlı Sevgi.....	43
2.2 İlgili Araştırmalar.....	44
2.2.1 Anne-Baba Tutumları İle İlgili Araştırmalar.....	44
2.2.1.1 Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar.....	44
2.2.1.2 Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar.....	48
2.2.2 Öz-duyarlık ile İlgili Araştırmalar.....	50
2.2.2.1 Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar.....	50
2.2.2.2 Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar.....	53
2.2.3 Duyarlı Sevgi ile İlgili Araştırmalar.....	54
3.Bölüm, Yöntem.....	58
3.1 Araştırma Modeli.....	58

3.2 Çalışma Grubu.....	59
3.3 Veri Toplama Araçları.....	59
3.3.1 Bilgi Toplama Formu.....	60
3.3.2 Ana Baba Tutum Ölçeği (ATÖ).....	60
3.3.3 Öz-duyarlık Ölçeği (ÖDÖ).....	61
3.3.4 Duyarlı Sevgi Ölçeği (DSÖ).....	65
3.4 Verilerin Analizi.....	68
4.Bölüm, Bulgular ve Yorum.....	69
4.1 Üniversite Öğrencilerinin Anne-Baba Tutumları, Öz-duyarlık ve Duyarlı Sevgi Sevgi Düzeyleri Arasındaki İlişkilere İlişkin Bulgular.....	69
4.2 Anne-Baba Tutumları, Öz-duyarlık ve Duyarlı Sevgi Düzeylerinin Cinsiyet Değişkeni Açısından Farklılıklarına İlişkin Bulgular.....	70
4.3 Anne-Baba Tutumları, Öz-duyarlık ve Duyarlı Sevgi Düzeylerinin Kardeş Sayısı Değişkeni Açısından Farklılıklarına İlişkin Bulgular.....	73
4.4 Anne-Baba Tutumları, Öz-duyarlık ve Duyarlı Sevgi Düzeylerinin Doğum Sırası Değişkeni Açısından Farklılıklarına İlişkin Bulgular.....	81
4.5 Anne-Baba Tutumları, Öz-duyarlık ve Duyarlı Sevgi Düzeylerinin Gelir Düzeyi Değişkeni Açısından Farklılıklarına İlişkin Bulgular.....	87
5.Bölüm, Sonuç, Tartışma ve Öneriler.....	95
5.1 Sonuç ve Tartışma.....	95
5.1.1 Anne-Baba Tutumları, Öz-duyarlık ve Duyarlı Sevgi	95
5.1.2 Anne-Baba Tutumları, Öz-duyarlık ve Duyarlı Sevgi ile Cinsiyet Değişkeni.....	98
5.1.3 Anne-Baba Tutumları, Öz-duyarlık ve Duyarlı Sevgi ile Kardeş Sayısı Değişkeni.....	100
5.1.4 Anne-Baba Tutumları, Öz-duyarlık ve Duyarlı Sevgi ile Doğum Sırası Değişkeni	102
5.1.5 Anne-Baba Tutumları, Öz-duyarlık ve Duyarlı Sevgi ile Algılanan Gelir Düzeyi Değişkeni.....	104
5.1.6 Özet.....	106
5.2 Öneriler.....	109
5.2.1 Araştırma Sonuçlarına Dayalı Öneriler.....	111
5.2.2 İleride Yapılabilecek Araştırmalara Yönelik Öneriler.....	111
Kaynakça.....	113
Ekler.....	131

Özgeçmiş ve İletişim Bilgisi.....	138
--	------------

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Baumrind'in (1971) Anne-Baba Tutumlarına İlişkin Sınıflaması.....	12
Tablo 2: Maccoby ve Martin'in (1983) İki Boyutlu Bakış Açısı Modeli.....	15
Tablo 3: Araştırma Örneklemine Sosyo-Demografik Özellikleri.....	59
Tablo 4: Üniversite Öğrencilerinin Anne-Baba Tutumları, Öz-duyarlık ve Duyarlı Sevgi Düzeyleri Arasındaki İlişkilere Yönelik Korelasyon Tablosu.....	69
Tablo 5: Anne-Baba Tutumları Açısından Erkek ve Kadın Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyete Göre Karşılaştırılmasına İlişkin t Testi Tablosu.....	71
Tablo 6: Öz-duyarlık Düzeyleri Açısından Erkek ve Kadın Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyete Göre Karşılaştırılmasına İlişkin t Testi Tablosu.....	72
Tablo 7: Duyarlı Sevgi Düzeyleri Açısından Erkek ve Kadın Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyete Göre Karşılaştırılmasına İlişkin t Testi Tablosu.....	73
Tablo 8: Demokratik Anne-Baba Tutumları Açısından Kardeş Sayıları Farklı Olan Üniversite Öğrencilerinin Puanlarının Betimsel İstatistikleri.....	74
Tablo 9: Demokratik Anne-Baba Tutumları Açısından Kardeş Sayıları Farklı Üniversite Öğrencilerinin Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Tablosu.....	75
Tablo 10: Koruyucu-İstekçi Anne-Baba Tutumları Açısından Kardeş Sayıları Farklı Olan Üniversite Öğrencilerinin Puanlarının Betimsel İstatistikleri.....	76
Tablo 11: Koruyucu-İstekçi Anne-Baba Tutumları Açısından Kardeş Sayıları Farklı Olan Üniversite Öğrencilerinin Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Tablosu.....	76
Tablo 12: Otoriter Anne-Baba Tutumları Açısından Kardeş Sayıları Farklı Olan Üniversite Öğrencilerinin Puanlarının Betimsel İstatistikleri.....	77
Tablo 13: Otoriter Anne-Baba Tutumları Açısından Kardeş Sayıları Farklı Olan Üniversite Öğrencilerinin Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Tablosu.....	77
Tablo 14: Öz-duyarlık Düzeyleri Açısından Kardeş Sayıları Farklı Olan Üniversite Öğrencilerinin Puanlarının Betimsel İstatistikleri.....	78
Tablo 15: Öz-duyarlık Düzeyleri Açısından Kardeş Sayıları Farklı Olan Üniversite Öğrencilerinin Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Tablosu.....	79
Tablo 16: Duyarlı Sevgi Düzeyleri Açısından Kardeş Sayıları Farklı Olan	

Üniversite Öğrencilerinin Puanlarının Betimsel İstatistikleri.....	80
Tablo 17: Duyarlı Sevgi Düzeyleri Açısından Kardeş Sayıları Farklı Olan Üniversite Öğrencilerinin Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Tablosu.....	80
Tablo 18: Demokratik Anne-Baba Tutumları Açısından Doğum Sıraları Farklı Olan Üniversite Öğrencilerinin Puanlarının Betimsel İstatistikleri.....	81
Tablo 19: Demokratik Anne-Baba Tutumları Açısından Doğum Sıraları Farklı Olan Üniversite Öğrencilerinin Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Tablosu.....	82
Tablo 20: Koruyucu-İstekçi Anne-Baba Tutumları Açısından Doğum Sıraları Farklı Olan Üniversite Öğrencilerinin Puanlarının Betimsel İstatistikleri.....	83
Tablo 21: Koruyucu-İstekçi Anne-Baba Tutumları Açısından Doğum Sıraları Farklı Olan Üniversite Öğrencilerinin Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Tablosu.....	83
Tablo 22: Otoriter Anne-Baba Tutumları Açısından Doğum Sıraları Farklı Olan Üniversite Öğrencilerinin Puanlarının Betimsel İstatistikleri.....	84
Tablo 23: Otoriter Anne-Baba Tutumları Açısından Doğum Sıraları Farklı Olan Üniversite Öğrencilerinin Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Tablosu.....	84
Tablo 24: Öz-duyarlık Düzeyleri Açısından Doğum Sıraları Farklı Olan Üniversite Öğrencilerinin Puanlarının Betimsel İstatistikleri.....	85
Tablo 25: Öz-duyarlık Düzeyleri Açısından Doğum Sıraları Farklı Olan Üniversite Öğrencilerinin Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Tablosu.....	85
Tablo 26: Duyarlı Sevgi Düzeyleri Açısından Doğum Sıraları Farklı Olan Üniversite Öğrencilerinin Puanlarının Betimsel İstatistikleri.....	86
Tablo 27: Duyarlı Sevgi Düzeyleri Açısından Doğum Sıraları Farklı Olan Üniversite Öğrencilerinin Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Tablosu.....	87
Tablo 28: Demokratik Anne-Baba Tutumları Açısından Algılanan Gelir Düzeyleri Farklı Olan Üniversite Öğrencilerinin Puanlarının Betimsel İstatistikleri.....	88
Tablo 29: Demokratik Anne-Baba Tutumları Açısından Algılanan Gelir Düzeyleri Farklı Olan Üniversite Öğrencilerinin Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Tablosu.....	88

Tablo 30: Koruyucu-İstekçi Anne-Baba Tutumları Açısından Algılanan Gelir Düzeyleri Farklı Olan Üniversite Öğrencilerinin Puanlarının Betimsel İstatistikleri.....	89
Tablo 31: Koruyucu-İstekçi Anne-Baba Tutumları Açısından Algılanan Gelir Düzeyleri Farklı Olan Üniversite Öğrencilerinin Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Tablosu.....	89
Tablo 32: Otoriter Anne-Baba Tutumları Açısından Algılanan Gelir Düzeyleri Farklı Olan Üniversite Öğrencilerinin Puanlarının Betimsel İstatistikleri.....	90
Tablo 33: Otoriter Anne-Baba Tutumları Açısından Algılanan Gelir Düzeyleri Farklı Olan Üniversite Öğrencilerinin Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Tablosu.....	91
Tablo 34: Öz-duyarlık Düzeyleri Açısından Algılanan Gelir Düzeyleri Farklı Olan Üniversite Öğrencilerinin Puanlarının Betimsel İstatistikleri.....	92
Tablo 35: Öz-duyarlık Düzeyleri Açısından Algılanan Gelir Düzeyleri Farklı Olan Üniversite Öğrencilerinin Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Tablosu.....	92
Tablo 36: Duyarlı Sevgi Düzeyleri Açısından Algılanan Gelir Düzeyleri Farklı Olan Üniversite Öğrencilerinin Puanlarının Betimsel İstatistikleri.....	93
Tablo 37: Duyarlı Sevgi Düzeyleri Açısından Algılanan Gelir Düzeyleri Farklı Olan Üniversite Öğrencilerinin Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Tablosu.....	93

BÖLÜM I

GİRİŞ

Aile içinde bebeğe yaşamının ilk yılında gösterilecek sevgi ve yakınlık, onun temel güven duygusunu kazanmasında önemli rol oynamaktadır (Senemoğlu, 2011: 11). Aile, çocuğun ruhsal gelişimindeki en önemli ortam ve en önemli kurum olmaktadır (Hess ve Holloways, 1984). Anne-babanın gözlenen davranışları ve tutumları, çocuğun etkinliklerini, cinsiyet rollerini, kısaca tüm kişilik gelişimini etkilemektedir (Senemoğlu, 2011: 11).

Çocuklar, karşılaşılabilecekleri sorunlarla başa çıkma yollarını, ailede ve özellikle anne ve babalarından öğrenirler (Ekşi, 1990). Anne-babalar bilerek ya da bilmeyerek doğumlarından başlayarak çocuklarına nasıl davranmaları, düşünmeleri, hissetmeleri ve algılamaları gerektiğini çocuk yetiştirme tutumlarıyla öğretmektedirler (Alisinanoğlu, 2003). Ruhsal yönden, sağlıklı ya da olumsuz bir kişilik geliştirmelerinin, büyük ölçüde anne ve babalarının tutumlarına ve ana-baba-çocuk arasındaki ilişkilere bağlı olduğu söylenebilir (Ekşi, 1990).

Birçok araştırmacı bireyin kendini kabulü ile başkalarının onu kabulü arasındaki ilişkiyi araştırırken, bazı kişilik kuramcıları da bireyin kendini kabul düzeyinin ya da kendi kişiliğine karşı geliştirdiği tutumların anne-babalar, öğretmenler, arkadaşlar gibi “önemli olan diğer kişilerden” etkilenecek oluştuğunu iddia etmektedirler. Birey, kendini bu önemli kişilerin tanımlama ve değerlendirme biçimine göre tanımlayıp değerlendirecektir (Güneysu ve Bilir, 1988).

Çocuklarının sağlıklı ve olumlu insanlar arası ilişkiler geliştirmesini isteyen anne-baba çocuğunu yetiştirme sürecinde çocuğunun davranışlarına yön vermek ve etkilemek sorumluluğunu da taşır. Aile içi eğitimde çocuklara aktarılan değerleri anne-babanın nasıl içselleştirdiği de çocuğa yansımaları açısından etkilidir (Aydın, 2005: 145). Aile, fizyolojik olduğu kadar, ekonomik, kültürel ve toplumsal yönleriyle de kişinin ruhsal gelişimini, davranışlarını biçimlendirip yönlendirir (Yavuzer, 1996). Yardımseverlik, misafirperverlik gibi toplum tarafından olumlu

olarak kabul edilen değerlerin çocuğun anne-babasının benliklerinde hangi lde yer aldığı ve davranışa dönüşebildiği de çocuğun sosyalleşmesinde önem taşımaktadır (Aydın, 2005: 145).

Aile, ocuğun ilk sosyal yaşantılarını edindiği yerdir (Cüceloğlu, 1998). Çocukların sosyalleşmesinde birinci derecede sorumlu ve etkili olan kaynak, anne-baba ve ailedir. Aile ortamında ebeveynin tutumları, değerleri, zevkleri çocuğun gelişiminde etkili olmaktadır. Bu etki özellikle ergenlik yıllarının sonuna kadar devam eder (Aydın, 2005: 119).

Ergenin davranışlarına rehberlik edecek değerleri kazanması ve sosyal yönden sorumluluklarını öğrenmesi konusunda yardıma ihtiyacı vardır. Bu ihtiyacı karşılayan ve ergenin yaşamında etkili olan toplumsal kurum, ailedir (Yavuzer, 1996: 247). Ergenlikteki gelişimin olgunlaşmamışlıktan olgunluğa doğru bir dizi geçiş olduğunu düşünmek büyük olasılıkla daha anlamlıdır (Furstenberg, 2000; Graber ve Brooks-Gunn, 1996; Hoffman, 1996; akt: Steinberg, 2007: 22).

Hoffman ocukların diğer çocukların duygularına duyarlılığını söz konusu çocukların başka çocuklarca değerlendirilmesi esasına göre incelemiştir. Bu noktada anne-babanın disiplin yönteminin çocuğun başkalarının duygularını fark etmesi boyutunda ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Bulgular ocuğun cinsiyetine göre farklılaşmaktadır. Kız ocuklarda anne-babanın açıklama yapmasının, neden-sonuç ilişkilerini açıklayarak disipline etmesinin; çocuğun başkalarına karşı düşünceli ve duyarlı bir insan olmasıyla ilişkili olduğu görülmüştür (Aydın, 2005: 145).

Anne-baba tutumları ile ilgili literatüre bakıldığında, çeşitli sınıflamalar yapıldığı görülmektedir. Çocuğa karşı sahip olunan tutumlar ve yapılan davranışlar bir ebeveynden diğerine farklılık gösterebilmektedir. Anne-baba sayısı kadar ocuk yetiştirme biçimi olduğu söylenebilir. Çocuğa karşı gösterilen farklı anne-baba tutumları olmasına rağmen, bu yetiştirme biçimlerinin ortak ve ağır basan tarafları ele alınarak gruplandırma yapılmıştır. Aile yapısının özellikleri ve ebeveynin kişilik özellikleri, çocuğun ruhsal, duygusal ve sosyal gelişiminde önemli bir role sahip olmaktadır. Olumlu anne-baba tutumları çocuğun tüm alanlarda sağlıklı bir biçimde gelişmesini, anne-babanın çocuğa karşı kabul edici bir tutum izlemesi, olumlu değerlendirmeler yapması çocuğun da kendisini kabul edici bir tutum içinde olmasını

ve kendini değerli bulmasını, sorumluluk duygusunun gelişmesini ve diğer insanların gereksinimlerine duyarlı bir birey olarak gelişmesini destekler.

Bu yetiştirme biçimlerinden demokratik anne-baba tutumu çocuğun varlığına ve isteklerine saygı duyulması temeline dayanmaktadır. Demokratik anne-baba tutumuyla yetişen çocukların genellikle sosyal yeterlilik, beceri, yardımseverlik, diğer insanların gereksinimlerine duyarlı olma, özgüven ve sosyal sorumluluk gibi özelliklere sahip oldukları görülmektedir (Aslan, 1992; Ryder, 1995).

Bunun tersine baskıcı anne-babalar, katı, kuvvet uygulayıcı ve çocukların gereksinimlerine karşı duyarsız kişilerdir. Bu gibi ailelerde çocuk çevresini hemen hemen hiç denetleyemez ve çevreden çok az doyum alır (Yavuzer, 1998: 126). Otoriter davranan kişiler, olay ve olguları iki farklı kategoride görüp değerlendirme eğilimindedir: Siyah-beyaz, zengin-fakir gibi. Bu kişiler değerlendirme yaparken ara değerleri, farklılıkları düşünmez. Böyle kişiler, esnek düşünemezler ve duygusal yönden katı davranırlar. Bu tür düşünce yapısı, otoriter kişiyi çevresine karşı yabancılaştırır (Danesh, 1978, s:479; akt. Kulaksızoğlu, 1999: 122).

Koruyucu aile ortamında yetişen çocuklar bağımlı, özgüven duygularından yoksun ve zayıf bir kişiliğe sahip olurlar. Kendi başlarına hareket etmekte ve karar vermekte zorluk yaşarlar. Her adımda anne-babaya ya da bir başkasının yönlendiriciliğine ihtiyaç duyarlar. Sosyal ilişkileri zayıf olur. Sorumluluk almaktan kaçınırlar (Dönmezer, 1999: 64).

Öz-duyarlık, bir zorluk ya da yetersizlik karşısında bireyin kendisine anlayışlı ve kibar olmasını, bunun yanı sıra başarısızlıklarını ve yetersizliklerini insan olmanın bir parçası olarak kabul etmesini gerektirmektedir (Neff, 2003b; Neff, Kirkpatrick ve Rude, 2007). Öz-duyarlık, üzüntü veren duygulardan kaçınmak yerine, farkındalık ve ortak insanlık duygusuyla algılamak için bir duygusal düzenleme tekniği olarak görülebilir. Bireyin acil durumunu net bir şekilde anlamasına ve bireyi ve çevreyi uygun ve etkili yollarla değiştirecek etkinliklerin kabul edilmesine izin vererek negatif duygular, daha pozitif bir duygusal duruma dönüştürülür (Folkman ve Moskowitz, 2000; Isen, 2000; Neff, 2003b; Rosen, 2006).

Öz-duyarlık, bireyin beklentileri gerçekleşmediğinde kendisini eleştirmemesini ve başarmak için benliğine zarar vermemesini gerektirir. Öz-duyarlık, bireyin davranışlarını değiştirmesi için benliğini kibarca ve sabırla cesaretlendirmesini

önermektedir (Neff, 2003a). Öz-duyarlık, kişinin hatalı durumunu ortak insanlık durumuyla birleştirir ve kişiliğinin özelliklerini kapsamlı bir bakış açısıyla ele alır (Neff, baskıda).

Öz-duyarlığa sahip bireyler, öz-duyarlığı olmayan bireylerden daha fazla zihinsel sağlık belirtileri gösterirler, çünkü acı ve başarısızlık deneyimleri, kendi kendini eleştirme (Blatt, Quinlan, Chevron, McDonald ve Zuroff, 1982), izolasyon duyguları (Wood, Saltzberg, Neale ve Stone, 1990) ya da düşünce ve davranışlarla aşırı özdeşleşme (Nolen-Hoeksema, 1991) yoluyla güçlenmez ve devam etmez (Neff, 2003a).

Öz-duyarlıkta çevresel etkenlerin anahtar bir rolünün olması muhtemeldir. Ergenler arasındaki ilk kanıt, öz-duyarlığın annenin eleştirileriyle ve diğer ailelerin verdikleri mesajlarla ve bununla birlikte bağlanma şemalarıyla ilgili olduğunu belirtmektedir (Neff, 2008).

Öz-duyarlıktaki yaş grupları hakkında, gelişimsel literatür belirgin bir varsayım sunmaktadır: Ergenlik, yaşam boyunca öz-duyarlığın en düşük olduğu dönemdir (Neff, 2003a). Birçok ergenin karşılaştığı aşırı akademik performans stresi, doğru arkadaş çevresine girme ve popüler olma ihtiyacı, beden imajı sorunları, karşı cinsle ilişkiler ve cinsel ilişki gibi konular dikkate alındığında bu değerlendirmeler çoğu kez yararlı değildir (Harter, 1993; Simmons, Rosenberg ve Rosenberg, 1973; Steinberg, 1999). Buna ek olarak, ergenlik bireyin aşırı düzeyde kendisiyle ilgilendiği bir dönem olabilir. Ergen benmerkezciliği, ergenin tüm insanların onun görünümüne ve davranışlarına dikkat ettiğini düşündüren “imgesel izleyenler” oluşturabilir ya da kişisel deneyimlerinin benzersiz olduğuna ve diğer insanların neler yaşadıklarını anlamasının imkansız olduğuna inanan ergenlerde “kişisel öykü” oluşturabilir. Ergen benmerkezciliği, artan öz-eleştiriye, izolasyon duygularına ve duygularla aşırı özdeşleşmeye katkıda bulunur. Bunun anlamı, öz-duyarlığa özellikle bu dönemde gereksinim duyulduğu ancak yaşamın bu dönemi boyunca öz-duyarlığın olmadığıdır (Neff, 2003a).

Bireyler, duyarlı sevgiyi yakın oldukları insanlar gibi hem yabancılara karşı ve hem de bütün insanlığa karşı hissettiğinden ve bu sevgi olumlu sosyal davranışlara katkı sağlayan bir sevgi türü olduğundan bilimsel olarak incelenmeye değer olarak görülmektedir (Fehr, Sprecher ve Underwood, 2009; Post, Underwood, Schloss ve

Hurlbut, 2002). Duyarlı sevginin, diğer insanlara destek vermeyi ve yardım etmeyi içeren olumlu sosyal davranışlarla oldukça ilişkili olduğu belirlenmiştir (Marks ve Song 2009; Smith, 2009; Sprecher ve Fehr, 2005).

Lazarus'a göre (1991), başkalarının acılarından duygulanma ve yardım etme isteği duyarlılığın altını çizen temel ilişkisel temadır (Hendrick ve Hendrick, 1986, 2000). Duyarlı sevginin iki tanımlayıcı niteliği vardır. Bu nitelikler, diğer insanların iyi olmalarına odaklanma özelliği olan “uygun motivasyon” ve bireyin iyi oluşunu doğru şekilde arttırmak için uygun olan şeyi anlama özelliği olan “sezgi” dir (Underwood, 2008: 7).

Bu motivasyonel ve sezgisel gereksinimlerden dolayı, duyarlı sevginin birçok durumda sevgiyi alan birey üzerinde pozitif etkiler yaratması beklenmektedir. Birçok araştırma, sevgiyi veren kişi üzerinde de artmış öz-saygı, olumlu ruh hali, daha iyi ilişkiler, düzelen sağlık, zenginleşmiş maneviyat gibi etkiler oluşturduğunu göstermektedir (Sprecher ve Fehr, 2005).

Bu araştırma, üniversite öğrencilerinin öz-duyarlık ve duyarlı sevgi düzeylerinin anne-baba tutumlarıyla ilişkisini incelemek ve anne-baba tutumları, öz-duyarlık ve duyarlı sevgi düzeylerinin cinsiyet, kardeş sayısı, doğum sırası ve algılanan gelir düzeyi değişkenleri açısından anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılmıştır.

1.1 PROBLEM CÜMLESİ

Üniversite öğrencilerinin algıladıkları ebeveyn tutumları ile öz-duyarlık ve duyarlı sevgi düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır? Üniversite öğrencilerinin algıladıkları ebeveyn tutumları, öz-duyarlık ve duyarlı sevgi düzeyleri cinsiyet, kardeş sayısı, doğum sırası ve algılanan gelir düzeyi değişkenlerine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?

1.2 ALT PROBLEMLER

Yukarıda ifade edilen temel probleme dayalı olarak aşağıdaki alt problemlere yanıt aranmıştır.

1. Üniversite öğrencilerinin ana-baba tutumları, öz-duyarlık ve duyarlı sevgi düzeyleri arasında anlamlı ilişkiler var mıdır?

1.a. Üniversite öğrencilerinin ebeveyn tutumlarını demokratik olarak algılamaları ile öz-duyarlık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.b. Üniversite öğrencilerinin ebeveyn tutumlarını otoriter olarak algılamaları ile öz-duyarlık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.c. Üniversite öğrencilerinin ebeveyn tutumlarını koruyucu-istekçi olarak algılamaları ile öz-duyarlık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.d. Üniversite öğrencilerinin ebeveyn tutumlarını demokratik olarak algılamaları ile duyarlı sevgi düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.e. Üniversite öğrencilerinin ebeveyn tutumlarını otoriter olarak algılamaları ile duyarlı sevgi düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.f. Üniversite öğrencilerinin ebeveyn tutumlarını koruyucu-istekçi olarak algılamaları ile duyarlı sevgi düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.g. Üniversite öğrencilerinin öz-duyarlık ve duyarlı sevgi düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

2. Anne-baba tutumları, öz-duyarlık ve duyarlı sevgi düzeyleri cinsiyet değişkenine göre farklılık göstermekte midir?

2.a. Üniversite öğrencilerinin algıladıkları ebeveyn tutumları cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?

2.b. Üniversite öğrencilerinin öz-duyarlık düzeyleri cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?

2.c. Üniversite öğrencilerinin duyarlı sevgi düzeyleri cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?

3. Üniversite öğrencilerinin algıladıkları anne-baba tutumları, öz-duyarlık ve duyarlı sevgi düzeyleri kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?

3.a. Üniversite öğrencilerinin algıladıkları ebeveyn tutumları kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?

- 3.b. Üniversite öğrencilerinin öz-duyarlık düzeyleri kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?
- 3.c. Üniversite öğrencilerinin duyarlı sevgi düzeyleri kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?
4. Üniversite öğrencilerinin algıladıkları anne-baba tutumları, öz-duyarlık ve duyarlı sevgi düzeyleri doğum sırası değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?
- 4.a. Üniversite öğrencilerinin algıladıkları ebeveyn tutumları doğum sırası değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?
- 4.b. Üniversite öğrencilerinin öz-duyarlık düzeyleri doğum sırası değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?
- 4.c. Üniversite öğrencilerinin duyarlı sevgi düzeyleri doğum sırası değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?
5. Üniversite öğrencilerinin algıladıkları anne-baba tutumları, öz-duyarlık ve duyarlı sevgi düzeyleri algılanan gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?
- 5.a. Üniversite öğrencilerinin algıladıkları ebeveyn tutumları gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?
- 5.b. Üniversite öğrencilerinin öz-duyarlık düzeyleri gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?
- 5.c. Üniversite öğrencilerinin duyarlı sevgi düzeyleri gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?

1.3 ÖNEM

Bir toplumda üniversite gençliği, toplumun sosyo-kültürel yapısının en dinamik unsurudur. Üniversite gençliği, geleceğin bilgili yönetici ve karar verici adayları olduklarından diğer gençlik gruplarından ayrılmaktadır (Yazıcı ve diğerleri, 2003: 12-13). Üniversite gençliğinin iyi, nitelikli ve sağlıklı yetiştirilmesi toplumların geleceklerinin sağlıklı ve sürekli olmasının da olmazsa olmaz koşuludur (Bayhan, 2003).

Ergenlik döneminin zorluklarından dolayı, birçok eğitimci ve psikolog ergenlik döneminde öz-saygıyı artırma konusuna ilgi göstermişlerdir (Palmer ve Froehner, 2000). Bununla birlikte ergenlerin olumlu öz-saygıya sahip olmasını cesaretlendirmek, öz-değerlendirmeye karşı eğilimlerini güçlendirebilmektedir. Eğer ergenler kendilerini olumlu değerlendirmede başarılı olamazlarsa, kendilerini olumsuz değerlendirmeleriyle ilgili dikkat çeken sonuçlar artabilmektedir. Olumsuz öz-yargılama, ergenlik döneminde yaşanan yüksek depresyon oranını içermektedir ve ağır durumlarda intihar girişimiyle bağlantılı olmaktadır (Harter ve Marold, 1994; Laufer, 1995).

Ergenlerin kendilerine karşı kibar ve anlayışlı olmalarını öğretmek, birçok ergenin benzer sorunları yaşadığını fark etmelerini ve duygusal yaşantılarıyla ilgili daha dengeli bir bilinçliliğe sahip olmalarını sağlayarak ergenleri öz-duyarlıklarını engelleyen yaşla ilgili eğilimlerine karşı koymaları konusunda cesaretlendirmede daha etkili bir yaklaşım olacaktır. Öz-duyarlık kavramının gelişmesini cesaretlendirmek, bireylerin yıkıcı öz-eleştirel eğilimleriyle mücadele etmesine, diğer insanlarla bağlarının olduğunu kabul etmesine ve duygularıyla daha büyük bir açıklıkla ilgilenmesine yardım eder. Öz-duyarlığın değerinin farkına varan kültürel bir değişim, topluma yararlı olacaktır, çünkü öz-duyarlık daha nazik, daha az yalnızlaşmış ve duygusal olarak daha işlevsel bir toplum oluşmasını desteklemektedir (Neff, 2003a).

Duyarlı sevgide iki temel özellik vardır: diğer bireyin iyi olmasına odaklanmak ve iyi olması için ne yapılması gerektiğini sezme. Duyarlı sevgi, kültürel, çevresel ve sosyal etkileriyle birlikte, duygusal ve bilişsel faktörleri içeren koşullardan oluşmaktadır (Sprecher ve Fehr, 2005). Duyarlı sevgi, önemli sosyal, kişisel ve sağlıkla ilgili sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Duyarlı sevgi hisseden bireylerde, öz-saygının arttığı, iyi ruh hali, daha olumlu ilişkiler, düzelmiş sağlık ve artmış tinselliği içeren olumlu etkiler olduğu görülmüştür (Fehr ve Sprecher, 2008).

Bu nedenle bu çalışmanın, anne-baba tutumları ile bireyin kendine ve diğer bireylere olan duyarlılığı arasındaki ilişkiyi ortaya çıkaracağından önemli olduğu görülmektedir. Bireylerin kendilerine ve diğer bireylere duyarlı davranmaları yaşam kalitelerinin artması açısından önem taşımaktadır. Araştırma bulgularının öz-duyarlık ve duyarlı sevgi hakkında yapılacak yeni akademik araştırmalara kaynak olabileceği ve yol gösterebileceği düşünülmektedir.

1.4 VARSAYIMLAR

Üniversite öğrencilerinin öz-duyarlık ve duyarlı sevgi düzeylerinin ebeveyn tutumları açısından incelendiği bu çalışma şu temel varsayımlara dayanmaktadır:

- 1.Kendisine Öz-duyarlık Ölçeği, Duyarlı Sevgi Ölçeği ve Bilgi Toplama Formu uygulanan her bir üniversite öğrencisi kendi durumlarını yansıtacak şekilde objektif ve doğru cevap vermiştir.
2. Araştırmada seçilen örneklem evreni yeterli düzeyde temsil etmektedir.

1.5 SINIRLILIKLAR

Bu araştırmanın sınırlılıkları aşağıda sıralanmıştır:

1. Bu araştırma Sakarya Üniversitesinde öğrenim gören öğrencilerden alınan örneklem grubu ile sınırlıdır. Araştırmadan elde edilen sonuçlar benzer koşullara sahip öğrencilere genellenebilir.
2. Araştırma sonuçları örneklem grubundan elde edilen verilerle sınırlı olacaktır.
3. Ebeveyn tutumları, Anne-Baba Tutum Ölçeği'nin ölçtüğü, öz-duyarlık, Öz-duyarlık Ölçeği'nin ölçtüğü, duyarlı sevgi ise, Duyarlı Sevgi Ölçeği'nin ölçtüğü özelliklerle sınırlıdır. Cinsiyet, kardeş sayısı, doğum sırası ve algılanan gelir düzeyi bilgi toplama formundan elde edilen bilgilerle sınırlıdır.

1.6 TANIMLAR

Öz-duyarlık (Self-compassion): Öz-duyarlık, bireyin acı veren deneyimler yaşamasına neden olan duygularına açık olması, kendisine karşı kibar ve sevecen olması, yetersizlik ve başarısızlıklarına karşı anlayışlı ve yargısız olması ve olumsuz yaşantılarının tüm insanlık yaşamının ortak bir parçası olduğunu kabul etmesini içermektedir (Neff, 2003a). Neff, öz-duyarlığın üç alt boyuttan oluştuğunu belirtmiştir: a) öz-sevecenlik, b) ortak paylaşımların bilincinde olma ve c) bilinçlilik (Deniz, Kesici ve Sümer, 2008).

Duyarlı Sevgi (Compassionate Love): Sprecher ve Fehr (2005), Lazarus'un “diğer insanların acı çekmesinden duygulanma ve yardım etme isteği” diye tanımladığı duyarlılık tanımına dayanarak, duyarlı sevgiyi, yakın olunan kişiler ve yabancılar ya

da tüm insanlık için şefkat, ilgi, duyarlılık içeren duygular, düşünceler ve davranışlar ve diğer insanları özellikle de acı çektiklerinde ve yardıma ihtiyaç duyduklarını fark ettiğinde desteklemeye, yardım etmeye ve anlamaya dönük bir yönelim olarak tanımlamışlardır (Nickolas, 2009).

Anne-Baba Tutumu: Anne ve babaların, çocuğun gerek sosyal gerek psikolojik, gerekse kişilik gelişimlerini etkileyecek yönde belirli bir birey, nesne ya da ortamlara olumlu veya olumsuz bir şekilde bir tepkide bulunma eğilimidir (Yavuzer, 1998: 141). İlgili literatür incelendiğinde anne-baba tutumlarıyla ilgili birçok sınıflama yapıldığı görülmektedir. Bu araştırma demokratik, koruyucu ve otoriter anne-baba tutumlarını kapsamaktadır.

1.7 SİMGELER VE KISALTMALAR

ATÖ: Ana-baba Tutum Ölçeği

ÖDÖ: Öz-duyarlılık Ölçeği

DSÖ: Duyarlı Sevgi Ölçeği

BÖLÜM II

ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1 ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ

2.1.1 Anne-Baba Tutumlarına İlişkin Sınıflamalar

Anne-baba tutumu, anne-babaların çocuklarını yetiştirirken sergiledikleri davranış ve tutum kalıplarıdır. (Darling ve Steinberg, 1993). Anne-baba tutumu kavramı, çocuk yetiştirme ve sosyalleşmenin çevresel ve duygusal içeriğini oluşturan anne-babanın bir özelliği olarak kabul edilmektedir (Baumrind, 1989; Darling ve Steinberg, 1993). Bugün kullanılan Batı ebeveyn tipolojisinin temeli 40 yıldan fazla zamandır yürütülen faktör analizi çalışmalarına dayanmaktadır. Bu ilk faktör analizleri önemli ebeveyn boyutlarını belirlemiştir ve bu boyutsal yaklaşım sosyalleşme etkileri incelenirken geniş şekilde kullanılmıştır (Hart, Newel ve Olsen, 2003). Örneğin, Symonds (1939) kabul-red ve baskınlık-boyun eğme olmak üzere iki ebeveyn boyutu belirlemiştir. Benzer olarak Schaefer (1959), sevgi-düşmanlık ve bağımsızlık-kontrol boyutlarını kullanmıştır ve bu boyutlar boyunca çeşitlenen anne-baba tutumlarını bulmuştur. Bu boyutsal yaklaşımın popülerliği artarken, bu boyutlar faktör analizinden elde edilen deneysel bilgilere dayanmaktaydı ve güçlü bir kuramsal altyapıdan yoksun kalmıştır (Darling ve Steinberg, 1993).

2.1.1.1 Anne-baba tutumlarına ilişkin Baumrind'in sınıflaması

Diana Baumrind'in çalışması deneysel ve faktör analizine dayanan çalışmalardan anlamlı derecede farklı olarak tanımlanmaktadır. Onun modeli ilk çalışmalara göre daha kuramsaldı ve ebeveynliğin tek bir alanı üzerinde durmaktaydı: anne-baba denetimi (Darling ve Steinberg, 1993). Baumrind (1971), demokratik, otoriter ve izin verici anne-baba denetimi olmak üzere üç ayrı ebeveyn otorite kalıbı belirlemiştir. Baumrind daha sonra ilk çalışmalarında yaptığı gibi yalnızca anne-baba denetiminin miktarına odaklanmış, nitel olarak üç farklı denetim tipi belirlemiştir (Darling ve

Steinberg, 1993). Baumrind, tipolojisini çeşitli ebeveyn otoritesi kalıplarının çalışmalarından elde ederken, sosyalleşme hedefleri ve iletişim becerileri gibi üç anne-baba denetim kalıbı arasında yaptığı ayrımla yakından ilişkili olan diğer ebeveyn özelliklerini bulmuştur.

Mcgillicuddy (2007)'nin belirttiğine göre, Baumrind, çocuk yetiştirmede anne-baba tutumlarını sınıflandırırken dört ana boyut tespit etmiş ve bu boyutlara göre sınıflandırmasını gerçekleştirmiştir. Bu boyutlar; kontrol, bakım/destek, açık iletişim ve olgunluk beklentisi boyutlarıdır. Kontrol boyutu ebeveyn tarafından konulan kurallara çocuğun ne ölçüde uyması gerektiğini göstermektedir. Açık iletişim boyutu ebeveynlerin zihinsel, duygusal ve sosyal alanlarda başarılı olmaları için ne derecede desteklediklerini gösterir. Bakım/destek boyutu ise, ebeveynlerin çocuk ile olan ilişkilerinde ne derece sıcak, yakın ve sevecen olduklarını gösterir. Baumrind'in sınıflamasına göre, kontrol ve olgunluk beklentisi boyutlarında yüksek, diğer iki boyutta düşük dereceye sahip ebeveynler otoriter olarak sınıflanırken, dört boyutta da yüksek dereceye sahip ebeveynler demokratik olarak sınıflanmaktadırlar. İzin verici ebeveynler ise kontrol ve olgunluk beklentisi boyutlarında düşük diğer iki boyutta ise yüksek dereceye sahiptirler (Erdoğan ve Uçukoğlu, 2011).

Baumrind (1966, 1967, 1991) otoriter, izin verici ve demokratik olmak üzere üç temel çocuk yetiştirme biçimi olduğunu belirtmektedir (Bkz. Tablo 1.). Bu üç anne-baba tutumu, çocuğa gösterilen yakınlık ve çocuğun hareketlerinin ve davranışlarının kontrol edilme genişliği alanlarında farklılık göstermektedir (Baumrind, 1991).

Tablo 1. Baumrind'in (1971) Anne-Baba Tutumlarına İlişkin Sınıflaması

	Kontrol		Açık iletişim		Olgunluk Beklentisi		Bakım	
	Y	D	Y	D	Y	D	Y	D
Otoriter	*			*	*			*
Demokratik	*		*		*		*	
İzin Verici		*	*			*	*	

Y: Yüksek D: Düşük

(Yılmaz, 2000; akt. Yılmaz, 2009)

Demokratik anne-babalar hem talepkarlık hem de duyarlılık boyutlarında yüksektir. Anne-babalar, çocuklarını izler ve disipline ederler aynı zamanda oldukça destekleyici olurlar. (Baumrind, 1971). Çocuklarının davranışlarını uygun bir tavırla denetlerler, çocukların kendi bakış açılarını açıklayabildiği ve aile kararlarına katılabildiği sıcak ve sevgi dolu bir ortam oluştururlar (Baumrind, 1971, 1989). Bireyci toplumlarda, bu anne-baba tutumunun yeterlilik, başarı, sosyal gelişim gibi alanlarda daha iyi olan çocukların ve daha az psikolojik ve davranış bozukluğu olan çocukların ortaya çıkmasında en etkili tutum olduğu düşünülmektedir (Baumrind, 1971,1989; Lamborn, Mounts, Steinberg ve Dornbusch, 1991).

Otoriter anne-babalar çocuk üzerindeki denetimleri ve çocuğun itaat etmesi üzerinde durmaktadırlar. Otoriter anne-babalar, talepkarlık boyutunda yüksek, duyarlılık boyutunda düşüktürler (Baumrind, 1971). Bu anne-babalar, zorunlu bir disiplini tercih etmekte, isteklerine sorgusuz sualsiz uyulmasını istemekte ve çocuklarının verdikleri emirlere hemen uymasını beklemektedirler. Çocuğu denetlemek için ona ceza vererek çocuğun yaşamında otorite sağlamaktadırlar ve nadiren kuralların ve düzenlemelerin arkasındaki sebepleri açıklamaktadırlar. Çocukla yakınlık kurma becerileri düşüktür. Bu anne-babalar nadiren memnun olmaktadır ve duygusal yakınlık göstermemektedirler ya da kendi gençliklerini övmektedirler (Baumrind, 1991; Reitman, Rhode, Hupp ve Altobello, 2002). Bu anne-babalar soğuk ve duygusuz olarak tanımlanmaktadır. Kültüre bağlı olmak üzere, sert disiplin çocuğun olgunlaşmasında zararlı olabilmektedir (Baumrind, 1971).

İzin verici anne-babalar, çocuklarını bağımsız olmaları, kendi kararlarını kendileri vermeleri ve davranışlarını kendilerinin düzenlemeleri konusunda cesaretlendirmektedirler. Bu anne-babalar, çocuklarıyla cepheleşmekten kaçınmaktadırlar, sıcak ve destekleyici olmaktadır ve çocuk tarafından otorite figürü olarak görülmemeye dikkat etmektedirler. İzin verici tutumu benimseyen ailelerin duygusal yakınlık kurma becerileri yüksektir, ancak çocuk üzerindeki denetimleri zayıftır (Baumrind, 1991; Reitman ve diğerleri, 2002).

2.1.1.2 Anne-baba tutumlarına ilişkin Maccoby ve Martin'in sınıflaması

1980'li yıllarda ebeveynliğe talepkarlık ve duyarlılık olmak üzere iki boyut daha eklenmiştir (Maccoby, Martin, 1983). Bu yapılar, anne-babanın talepleri ile desteğinin sayısını ve tipini içermektedir. Anne-babanın duyarlılığı, sıcaklık ve destekleyiciliğin seviyesi, bireyselleşmeyi ve öz-düzenlemeyi teşvik etmesi ile ilgiliyken, anne-baba talepkarlığı, kontrol, denetim ve olgunlaşma istekleriyle ilgili olmaktadır (Baumrind, 1991; Maccoby, Martin, 1983). Anne-baba duyarlılığı, ebeveynin çocuğun gereksinimlerine kabul edici ve destekleyici bir şekilde karşılık verme derecesidir. Anne-baba talepkarlığı ise, anne-babanın çocuktan olgun ve sorumlu davranışlar bekleme derecesi olarak tanımlanır. Anne-babalar her iki özellik açısından farklılık gösterirler. Bazı anne-babalar sıcak ve kabul edici iken, diğerleri umursamaz ve reddedici olabilirler; bazıları çocuklarından çok şey talep ederken, bazı anne-babalar da çocuklarına özgürlük tanıyarak çok az şey isterler (Steinberg, 2007: 158).

Bu dört klasik anne-baba tutumu öncelikle Baumrind (Baumrind, 1971) tarafından tanımlanmış, daha sonra Maccoby ve Martin (1983) tarafından demokratik, otoriter, izin verici ve ihmalkar olarak (Bkz. Tablo 2.) yeniden düzenlenmiştir. Demokratik anne-babalar talepkarlık ve duyarlılık boyutlarında yüksektir. Otoriter anne-babalar ise, talepkarlık boyutunda yüksek, duyarlılık boyutunda düşüktürler. Maccoby ve Martin, Baumrind'in izin verici tutum sınıflamasının altında iki ek tutum daha tanımlamışlardır. Bunlardan birisi, duyarlılık boyutunda yüksek talepkarlık boyutunda düşük olan izin verici-müsamahakar anne-babalar, diğeri duyarlılık boyutunda ve talepkarlık boyutunun ikisinde de düşük olan izin verici-ihmalkar anne-babalar (Lamborn ve diğerleri, 1991). İzin verici-müsamahakar anne-babalar, çocukların davranışlarına ilişkin talepleri azdır; çocuğa daha yüksek derecede davranış özgürlüğü tanırlar. Çocuğun davranışlarını etkin olarak şekillendirmektense, kendilerini çocuklarının gereksinim duyduklarında kullanabileceği kaynaklar olarak görürler. İzin verici-ihmalkar anne-babalar, çocuğun etkinlikleri ve nerelerde zaman geçirdikleri hakkında çok az bilgiye sahiptir. Bu anne-babalar, çocuğun okulda ya da arkadaşlarıyla olan yaşantılarına çok az ilgi gösterirler (Steinberg, 2007: 158-159).

Tablo 2. Maccoby ve Martin'in (1983) İki Boyutlu Bakış Açısı Modeli

İki Boyutlu Bakış Modeli		Duyarlılık / Kabul	
		Yüksek	Düşük
Talepkarlık/ Kontrol	Yüksek	Demokratik	Otoriter
	Düşük	İzin verici/ Müsamahakâr	İzin verici/ İhmalkar

(Yılmaz, 2000; akt. Yılmaz, 2009)

2.1.1.3 Anne-baba tutumlarına ilişkin Schaefer'in sınıflaması

Schaefer (1959), anne-baba tutumlarını çeşitli psikolojik boyutlarda incelemiş ve bir ay ile üç yaş arası çocuğa sahip anneler ile çocukları arasındaki ilişkiyi değerlendirmiştir. Araştırmacı, anne davranışlarını sevgi-düşmanlık ve kontrol-bağımsızlık olmak üzere iki boyutta gruplandırmıştır. Bu boyutların uç noktaları bazı tipik ebeveyn davranışlarından oluşmaktadır. Sevecenlik içeren sevgi boyutunda anne-babalar çocuklarının davranışlarını onaylayıcı, kabul edici, disiplin yöntemlerinde övgüyü sıklıkla kullanan ve çok az fiziksel ceza uygulayan kişilerdir. Ayrıca bu tür kişiler bağımlılığı pekiştiren anne-babalardır. Kontrol-bağımsızlık boyutunun kontrol ucundaki anne-babalar çocuklarının boyun eğici, itaatkar, kurallara uygun davranmasını bekleyen kişilerdir. Huzursuz duygusal boyutu temsil eden anne-babalar da çocuklarına karşı aşırı koruyucu, isteklerine karşı aşırı duyarlı ve aşırı fedakar tipte anne-babalardır (Aydın, 2002: 120-121).

Bu iki boyutlu eksene göre anne-baba tutumuna ilişkin “kontROLSÜZ ÖZERKLİK” aşırı izin verici bir tutuma, “kontROLSÜZ-DÜŞMANLIK” da saldırganlığa yol açmaktadır. Aşırı kontrollü bir düşmanlık da aşırı düşmanlık ve öfkenin aniden patlamasına ve tahrip edici olmasına neden olabilmektedir (İnanç, Bilgin ve Atıcı, 2007: 201; akt. Sayın, 2010).

2.1.1.4 Anne-baba tutumlarına ilişkin Lamborn ve arkadaşlarının sınıflaması

Lamborn ve arkadaşları (1991) tarafından Maccoby ve Martin (1983)'in anne-baba tutumlarına ilişkin tanımladıkları boyutlar temel alınarak ve Steinberg ve arkadaşlarının (1989) çalışmalarından yararlanılarak Anne-Baba Tutum Ölçeği geliştirilmiştir. Geliştirilen bu ölçek, anne-baba tutumlarını hem kategorik hem de boyutlar temelinde inceleyebilmektedir. Ölçek, anne-baba tutumlarını kategorik temelde otoriter, demokratik, müsamahakar ve ihmalkar; boyutlar temelinde ise, 'kabul-ilgi', 'kontrol-denetleme' ve 'psikolojik özerklik' olarak ele almaktadır.

Kabul-ilgi boyutu; çocukların anne-babalarını ne düzeyde sıcak, sevecen, ilgili ve katılımcı olarak algıladıklarını ölçer. *Kontrol-denetleme boyutu*; çocukların anne-babalarını ne düzeyde kontrollü ve denetleyici olarak algıladıklarını ölçer. *Psikolojik özerklik boyutu*; demokratik tutumun anne-baba tarafından ne düzeyde yansıtıldığı ve anne-babanın çocuklarının bireyselliğini ne düzeyde ifade etmelerine olanak sağladıklarını ve desteklediklerini ölçer (Yılmaz, 2000; akt. Sayın, 2010).

2.1.2 Anne-Baba Tutumları

Çevrenin kişilik gelişimi üzerindeki etkisi ve önemi, psikolojinin en eski ve en önemli uğraşı alanlarından biridir. Ontojenin (birey oluş) başlangıç aşamasında anne-babalar temel belirleyici olarak değerlendirilmekte ve anne-babaların ailenin sosyalleşme olgusunun temelini oluşturdukları ileri sürülmektedir. Anne-baba ile çocuklar arasında bir etkileşim yaşanmaktadır. Çocukların kendilerine özgü tutum ve davranışlarının oluşmaya başladığı bir dönem olan yaşamın ilk yıllarında, ailenin çocuklar üzerinde büyük ölçüde biçimlendirici bir etkiye sahip olduğu söylenebilir (Dönmezer, 1999: 52-53). Ana-babanın tutumları, çocuğun kişiliğinin oluşumunda ve karakterini şekillendirmesinde büyük önem taşır (Yavuzer, 1996: 34). Çünkü aile yüzyüze ilişkilerin en güçlü, en yoğun yaşandığı birincil bir gruptur. Bu nedenle, ailedeki disiplin anlayışı ile anne-baba tutumlarının çocukların toplumsal ve ruhsal, özellikle de duygusal gelişmelerinde önemli bir rol oynadığı ileri sürülebilir. Anne-babaların tutum ve davranışları çocukların vicdani ve ahlak gelişimini, uyumlu-uyumsuz, etken-edilgen, bağımlı-özerk, içe-dönük-dışa-dönük bir kişilik geliştirmelerini büyük ölçüde etkileyebilir (Dönmezer, 1999: 52-53).

Ana-baba-çocuk üçgeni, sevgi temeline dayanmalıdır. Özdeşim modeli olan anne-baba bilmelidir ki, çocuğa nasıl bir davranış türü uygularsa, benzer davranışı da onda görecektir (Yavuzer, 1996: 34).

Bazı anne-babalar diğerlerinden daha katıdır. Bazı ergenlere fazlasıyla şefkat gösterilirken diğerlerine daha uzak davranılır. Bazı ailelerde kararların herkesin katıldığı tartışmalar yapılarak alındığı; bazı ailelerde ise anne-babaların kuralları koyduğu ve çocukların uymalarını beklediği görülür (Steinberg, 2007: 157).

Anne-baba tutumlarının en belirgin özelliği 'duygusal ilişki boyutu' ile 'denetim boyutu' dur. Duygusal ilişki boyutu incelendiğinde, bu boyutun çocuğu merkez alan kabul edici tutumdan, reddedici tutuma kadar uzanan bir yelpaze içinde farklılaştığı görülür. Aynı şekilde 'denetim boyutu' da, kısıtlayıcı tutumdan hoşgörülü tutuma kadar uzanır (Yavuzer, 1998: 125-127).

Baumrind (1971) yaygın olarak uygulanan üç anne-babalık modeline işaret etmektedir. Bunlar, itaat etmeyi ve disiplini vurgulayan yetkeci (authoritarian) anne-babalık, yönü gösteren ama bireyselliğe olanak tanıyan demokratik anne-babalık, özgürlüğe büyük ölçüde olanak tanıyan izin verici (permissive) anne-babalık modelleridir (Gander ve Gardiner, 1995: 276).

Çocuğa karşı yapılan davranışlar ebeveynler arasında farklılık gösterebilir. Ne kadar çok anne baba varsa, o kadar çok çocuk yetiştirme biçimi vardır. Ayrıca anne-babaların da çocuklarına karşı farklı yetiştirme davranışı içinde olabildikleri görülür (Şendil, 2003: 175). Yaygın anne-baba tutumları; demokratik, otoriter (baskıcı), aşırı koruyucu, aşırı hoşgörülü, izin verici, ilgisiz-kayıtsız, mükemmeliyetçi, reddedici ve dengesiz-tutarsız tutum olarak ele alınabilir.

2.1.2.1 Demokratik anne-baba tutumu

Bu tutuma sahip anne-babalar, çocuklarını ayrı bir kişi olarak kabul edip onlara değer vermekte ve bağımsız bir kişilik geliştirmelerini desteklemektedir. Bu tutumu gösteren anne-babalar çocuğuna insan olarak saygı gösterir, onun gelişimine özgü davranışlar göstereceğini bilir ve bu gelişim basamaklarını takip eder, onlara uygun davranır (Kulaksızoğlu, 1999: 118).

Demokratik anne-baba, çocuğun arzu ve ihtiyaçlarına karşı ilgilidir; çocuğun davranışlarını anlayış ve ilgiyle izler, onun iradesine ve sağlıklı uyumuna değer verir (Kuzgun, 1972). Bu anne-babalar, çocuklarına karşı yardımsever ve duyarlı davranmakta fakat net bir sınır koymaktadırlar (Miller ve diğerleri, 1992). Her çocuğun kendine has, biricik ve tek olduğunu kabul eder, onun aile ortamında özgür biçimde gelişmesine, sahip olduğu yetenekleri en üst düzeyde açığa çıkarmasına ve “kendini gerçekleştirmesine” izin verir, bunun için yardım eder ve destek gösterir (Kulaksızoğlu, 1999: 118).

Demokratik anne-baba tutumunun, sağlıklı çocuk yetiştirmede en uygun yol olduğu söylenebilir. Çocuklarına karşı demokratik tutuma sahip anne babalar, davranışlarını daha akılcı şekilde yönlendirmektedir. Demokratik tutumda herkesin istediğini yapabilmekte özgür olduğu çoğunlukla yanlış anlaşılabilir bir durumdur. İnsanların bir grup halinde yaşamak zorunda olduğu her durumda, bu ilişkilerin düzenlenmesi için belirli kurallar olması gerekmektedir (Şendil, 2003: 179). Kabul edilen ve edilmeyen davranışların sınırları bellidir. Bu kurallar çerçevesinde çocuk özgürdür ve aile içerisinde söz hakkı vardır (Alisinanoğlu, 1995; akt. Alisinanoğlu, 2003).

Bu tutumu benimseyen anne-babalar kuralların mantıklı açıklamasını yapar ve çocuk bu kurallara uyduğu sürece özgürdür. Önemli bir faktör, kuralların çocuk tarafından anlaşılmasını sağlamak ve bunları tutarlı bir şekilde sürdürmektir. Tutarlılık, çocukların neyi yapıp yapmayacaklarını öğrenmeleri konusunda çocuklara yardımcı olması açısından önem taşımaktadır. Böylece çocuk bir yandan denetim duygusuna sahip olurken, diğer yandan da güven duygusu yaşayacaktır (Şendil, 2003: 179).

Çocuğun barınma, beslenme, korunma gibi temel ihtiyaçlarını karşılamadan yanı sıra ona ‘sevgi’ gösterilir. Bu sevgi gerçekten karşılıksızdır. Çocuk böyle bir ailede anne-babanın sevgi ve desteğinden hiçbir zaman yoksun kalmayacağını bilir. Bu tutumda sevgi bir yaptırım aracı olarak kullanılması söz konusu değildir (Kulaksızoğlu, 1999: 118).

Demokratik tutumu benimseyen aileler, çocuğun da kabul edebileceği mantıklı ve yeterli düzeyde bir denetim kullanırlar. Kesin sınırlamalar yerine çocuğa seçme şansı tanıyan seçenekler sunarlar ve bu anlayış doğrultusunda isteklerde bulunurlar. Ailede ara sıra yaşanan tartışmalar dışında uzun süren kavga ve anlaşmazlıklara rastlanmaz. Sorunlar iletişim yoluyla çözümlenmeye çalışılır (Dönmezer, 199: 60).

Bu tür ailelerdeki çocuklar, amaç merkezlidirler ve başarı-merkezli hareket ederler. Demokratik anne-babaların çocukları, beklenmeyen stresle ve problemlerle sakin bir biçimde başa çıkabilirler. İşbirliğine yatkındırlar, yetişkinlere ve otorite figürlerine saygı gösterirler (Sclafani, 2004).

Demokratik ailelerde, çocukların kendi kendilerini denetlemelerine (özdenetim) önem verilir. Bu amaçla, kuralların ve beklentilerin çocuğun yaşına, gelişim basamaklarına, kişilik yapısına ve özel durumlara uygun olmasına dikkat edilir. Çocuğa öğüt verme yerine, yapması istenilen davranışlar açıkça belirtilir ve iyi bir model (örnek) olarak öğretilmeye çalışılır. Kuralların uygulanmasında çocuğa etkin bir rol ve sorumluluk verilir. Çocuk kurallara uydukça, sorumluluklarını yerine getirdikçe takdir edilerek davranışları pekiştirilir ve çocukta özdenetim mekanizmasının geliştirilmesi sağlanır (Navaro, 1999).

Başarısızlıkların cezalandırılması yerine başarılar ödüllendirilir. Bu tutumu gösteren ailelerde çocuğun istenmeyen davranışlarının azaltılması ya da ortadan kaldırılması ve istenilen davranışın kazandırılması için kanıt göstererek inandırma, mahrum bırakma gibi disiplin yöntemleri kullanılabilir. Çocuğu disipline etmek amacıyla fiziksel ceza uygulanmaz (Şendil, 2003: 180).

Demokratik anne-babalar çocuklarından olgunluk ve öz-denetim için yüksek taleplerde bulunmaktadır ve yüksek oranlarda duyarlılık, duygusal yakınlık ve ilgi göstermektedirler. Çocuğun değerini ve fikirlerini kabul eden anne-baba ve çocuk arasında sıklıkla işbirliği bulunmaktadır ancak, belirli sınırlar korunmaktadır. Demokratik anne-baba tutumu çoğunlukla ideal tutum olarak kabul edilmekte ve yüksek akademik başarı, artan öz-düzenleme becerisi, başa çıkma stratejilerini sık kullanma, daha az depresif belirtiler ve daha az riskli davranışlar gibi sonuçlarla ilişkili olduğu görülmektedir (Steinberg, Lamborn, Darling, Mounts ve Dornbusch, 1994; Radziszewka, Richardson, Dent ve Flay, 1996).

Lamborn ve diğerleri (1991) anne-babalarını demokratik olarak tanımlayan ergenlerin, önemli ölçüde akademik başarı ve psikolojik gelişime sahip olduğu, çok daha az düzeyde davranış sorunlarının olduğunu tespit etmiştir (Lamborn ve diğerleri, 1991).

2.1.2.2 Otoriter anne-baba tutumu

Aşırı baskının olduğu otoriter tutum, çocuğun kendine olan güvenini ortadan kaldıran, onun kişiliğini hiçe sayan bir anne-baba tutumudur. Geleneksel aile yapımızda bu tutuma sıklıkla rastlanmaktadır. Bu tutumda anne-baba katı bir disiplin uygular. Çocuk, anne-babanın koyduğu her kurala uymak zorunda bırakılır (Yavuzer, 1996: 28).

Bu tutumu benimseyen anne-babalar, demokratik tutumun tam tersine çocuklarının kendilerinden farklı bir birey olduğu düşüncesine sahip değildir. Çocuğa karşı gösterilen baskı bu tutumun temel niteliğidir. Anne-baba çocuklarına kesin olarak hakim olduklarına inanırlar. Anne-baba tarafından hiçbir açıklama yapılmadan konulan kurallar vardır. Çocuklar anne babanın koydukları bu kurallara, koşulsuz uymalıdır ve itaat etmelidir. Çocukları sürekli bir değerlendirme, kontrol etme ve onlara şekil vermeye çalışma vardır (Şendil, 2003: 176).

Otoriter anne-babalar, çocuklarının bağımsız seçimler yapmasına izin vermezler. Bu anne-babalar çocuklarının ihtiyaçlarını dikkate almaya gerek olmadığına inanırlar ve kuralların ve otoritelerinin sorgulanmasına izin vermezler (Sclafani, 2004).

İstenmeyen davranışlar cezalandırılır. Bu ceza çoğu kez sözel olarak hakaretten, küçümsemeye, aşağılamaya hatta dayağa kadar varabilir. İletişimin tek yönlü olması ve baskıcı tutum anne-baba-çocuk ilişkisindeki sevgi ve ilgiye dayalı ilişkiyi engellemektedir. İlişkilerde daha çok korku ve kızgınlık duygularının egemen olduğu görülür (Şendil, 2003: 176).

En küçük yanlışları ve yaramazlıkları gözden kaçmaz, hemen üstünde durulur ve düzeltme yoluna gidilir. Durum ve koşullar ne olursa olsun, anababaya boyun eğmelidir (Yörükoğlu, 2002: 199).

Maccoby ve Martin'in yetkeci anne-baba olarak belirttiği otoriter anne-baba tutumunda itaat çok değerli olmaktadır. Sözlü iletişim, bu aile ortamlarında yaygın değildir, çünkü bu tip anne-babalara göre çocuk konulan standartlara ve kurallara soru sormaksızın uymalıdır. Yetkeci anne-babalar çocuğun bağımsız davranışlarını cesaretlendirmek yerine çocuğun özerkliğini kısıtlamaya çalışırlar (Steinberg, 2007: 158).

Bedensel cezalandırma çocuğun saldırganlığı gözlemleyerek öğrenmesine yol açar, aynı zamanda öfke ve kızgınlık duygularının ortaya çıkmasına neden olur. Anne-

baba çocuğun doğal öğrenme isteğinden gelen merak dürtüsünü ve doğal hareketliliğini bastırır. Bu tutumla yetiştirilen çocuklar azarlanma, dışlanma, reddedilme ve cezalandırma gibi davranışlara sıklıkla maruz kalırlar (Kulaksızoğlu, 1999: 122).

Anne-baba tarafından gerekçesi belirtilmeden ve açıklama yapılmadan, çocuğun nedenini kavrayamadığı hemen her konuda fiziksel cezanın yanında sözlü (duygularını incitecek) cezalar da verilir. Eleştiriler çocuğun kişiliğine yöneltilir (Demiriz ve Öğretir, 2007).

Otoriter anne-babaların öz-denetim için yüksek talepleri vardır, ancak düşük seviyelerde duyarlılığa sahiptirler. Bu anne-babalar, çocuğun gelişimsel ihtiyaçlarına çoğunlukla duyarsızdırlar, düşük düzeyde duygusal destek vermektedirler ve sıkı disiplinci olarak gözükmektedirler. Otoriter anne-baba tutum otoriter tutumla karşılaştırıldığında, düşük akademik başarı gibi olumsuz sonuçlarla ilişkili görülmektedir (Dornbusch, Ritter, Leiderman, Roberts ve Fraleigh, 1987; Baumrind, 1972).

Bu şekilde yetiştirilen çocukların duygu (özellikle de öfke ve kızgınlık duygularını) ve düşüncelerini kolay ifade edemeyen, otorite varlığının olduğu ortamlarda sinen, boyun eğen ama otoritenin olmadığı yerlerde kurallara aykırı davranan kişiler olduğu görülür. Kendilerinden güçlü kişilere karşı itaat ederken, kendinden güçsüzlere karşı saldırgan davranışlar sergilerler (Şendil, 2003: 176).

Otoriter anne-baba tutumuyla yetiştirilen çocuklar ve gençler, ya içekapanık, çekingen, sosyal ilişkileri zayıf, özgüven duygularından yoksun ve bağımlı ya da saldırgan ve son derece uyumsuz bir kişilik geliştirebilirler (Dönmezer, 1999: 63). Birçok çalışma otoriter anne-babaların çocuklarının depresyona girme riskinin yüksek olduğunu göstermiştir (Betts, Gullone ve Allen, 2009).

2.1.2.3 Aşırı koruyucu anne-baba tutumu

Böyle bir tutumu benimseyen anne-babalar, adeta çocukları için pembe bir dünya oluşturur ve çocuğu dünyadaki tüm zarar ve kötülüklerden korumaya çalışırlar. Demokratik tutumun aksine, çocuklarına kolay kolay sorumluluk veremezler, çünkü çocukların beceremeyeceğini, yanlış yapacağını ve zarar göreceğini düşünürler. Çocuğun yapabileceği birçok şey büyükler tarafından yapılır. Bu nedenle bu çocuklar

bu destekler olmaksızın birçok işlevi yerine getiremez hale gelirler (Şendil, 2003: 175).

Koruyucu anne-babalar, çocuğa gereğinden fazla kontrol, özen ve ilgi gösterir. Çocuğun gereksinim duymadığı durumlarda bile anne-baba müdahale eder. Çocuğun tüm ihtiyaçları anne-baba tarafından karşılanarak çocuğun kendi kendisine yetmesine fırsat verilmez ve kendi başına araştırma yapması engellenir. Böyle bir engellenme çocuğun bağımsız davranmasını, bireyselleşmesini ve kendine güven kazanmasını zorlaştırır (Navaro, 1989).

Bu anne-babalar tarafından tehlikelerden, hastalıktan ve benzeri durumlardan korumak adına gereğinden fazla kontrol altında büyütülen, aşırı korunan çocukların da çevresini araştırması ve keşfetmesi, yaşayarak öğrenmesi engellenmektedir (Dökmen, 1997; Yavuzer, 1992; akt: Alisinanoğlu, 2003).

Aynı zamanda çocuk başkalarına aşırı bağımlı, duygusal kırıklıkları olan bir kişi durumuna da gelebilir. Sürekli korunan çocuk kendini korumayı öğrenemez ve bu nedenle savunmasız, çabuk uyum gösteren, utangaç, güvensiz bir kimlik yönelmesinin yanı sıra sorumsuz, şımarık kişilik geliştirebilirler. Bu tutumla yetişen çocuklar problem çözmede de oldukça başarısız olurlar (Navaro, 1989).

Yavuzer (1996) bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

Koruyuculuk, sık rastlanan bir başka ana-baba tutumu olarak gözlenmektedir. Ana-babanın aşırı koruması, çocuğa gerektiğinden fazla kontrol ve özen göstermesi anlamına gelir. Bunun sonucu olarak çocuk, diğer kimselere aşırı bağımlı, güvensiz, duygusal kırıklıkları olan bir kişi olabilir. Bu bağımlılık çocuğun yaşamı boyunca sürebilir ve aynı koruyucu tutumu gelecekte eşinden bekleyebilir. Daha çok anne-çocuk ilişkisinde ortaya çıkan bu aşırı koruyuculuğun ardında, annenin duygusal yalnızlığı yatmaktadır. Aşırı koruyucu görünümdeki anne, bu tür davranışlarıyla çocuğuna olan sevgisini dile getirdiğini, ona yardım ettiğini sanır. Ama gerçekte kendi yalnızlığını ve mutsuzluğunu telafi etmektedir (s: 31-32).

Aşırı himayeci ve müdahaleci ana-babalar çocuklarını kendilerinin bir uzantısı gibi görmekte ve onlarla duygusal yoksunluklarını gidermek istemektedirler. Çocuğun anne-babaya bağımlı olması bu ailelerce bir görev olarak görülmektedir. Kız çocuklar anne-babanın kontrolünde daha çok tutulmakta, özerk ve ayrı bir birey olma çabaları ebeveyn tarafından daha çok engellenmektedir (Kulaksızoğlu, 1999: 119-121).

Ergenlik dönemine giren böyle bir çocuk çeşitli sorunlarla karşılaşabilir ve onlarla başa çıkmada güçlük çekebilir. Anne-babasına bağımlı olmaktan kurtulmak ve bağımsız bir birey olmak isterse de bunu başaramayabilir (Dönmezer, 1999: 64).

Bu tür tutumların temelindeki sebepler arasında çocuğun ölen bir bebeğin ardından doğması, tehlikeli bir hastalık geçirmiş olması, eşler arasındaki çatışmalar ve anne-babanın kendi çocukluğunda yeteri kadar sevgi ortamında büyümemiş olması sayılabilir (Şendil, 2003: 176).

Günümüz Türkiye'sinde birçok ailenin koruyucu bir tutuma sahip olduğu ve bu tutumun anne-babaların kendi yetiştirme biçimlerine bir tepki olarak geliştirildiği ileri sürülebilir (Dönmezer, 1999: 57).

2.1.2.4 Aşırı hoşgörülü anne-baba tutumu

Çocuğu merkez alan aile olarak da ifade edilen aşırı hoşgörülü tutuma genellikle orta yaşın üzerinde çocuk sahibi olan ailelerde ya da çocuğun kalabalık yetişkinler grubu içinde tek çocuk olması halinde sıklıkla rastlanmaktadır. Böyle bir aile ortamında neyin yapılıp neyin yapılmayacağı konusunda çocuğun davranışlarına sınır çizilmemiştir. Ailede inisiyatif sahibi tek kişi çocuktur ve aile bireyleri onun isteklerine uymak zorundadır. Ceza ya ertelenmekte ya da unutulduğu için uygulanmamaktadır. Çocuk anne-babadan çekinmek yerine onları yönetir duruma gelmektedir (Candemir, 2000; Tola, 2003; akt. Dinçer, 2008).

Çocuk merkezli tutum, çocuğun ben-merkezciliği körüklemekte, başkalarının isteklerine saygı gösterme gibi davranış kalıplarını edinmesini engellemektedir. Ayrıca sosyalleşmede gecikmeler olmakta ve olumlu deneyimler yaşamayı zorlaştırmaktadır. Çocuğun ilk sosyal deneyimleri yaşamayı da zorlaştırmaktadır. Çocuk, ilk sosyal deneyimlerinde, aileden gördüğü aşırı ilgi ve tüm isteklerinin yerine getirilmesi kuralının geçerli olmadığını öğrenmektedir. Çocuğun sahip oldukları ile sahip olduğunu zannettikleri arasındaki fark da büyük olmaktadır (Aslan, 1992).

Aşırı hoşgörü ve düşkünlük, çocuğu bencilleştirir. Çocuk, daima diğerlerinin dikkatini çekmek ve kendisine hizmet edilmesini ister. Böylece çocuklar, ev içinde ve dışında çok zayıf bir sosyal uyum gösterirler (Yavuzer, 1998: 127). Aşırı hoşgörülü anne-baba tutumunun da çocukları duygusal bakımdan zedelediği, aşırı

sınırlandırıcı ana-baba tutumu kadar zarar verdiği ortaya konmuştur (Senemoğlu, 2011: 11).

2.1.2.5 İzin verici anne-baba tutumu

Bu anne-baba tutumu denetimin düşük, tepkiselliğin yüksek olduğu bir tutumdur. Cinsel ve saldırgan dürtüler dahil çocukların her tür davranışları hoşgörü ile karşılanıp kabul edilir. Çocuğun tercihlerine karışılmaz. Uyku, yemek ve çalışma durumlarında kesin bir tutum izlenmez. Çocuktan yaşına uygun ve olgun bir davranış talebinde bulunulmaz. Toplumsal kurallara ve değerlere pek önem verilmez ve bunlar çocuklara öğretilmez. Çocuk kurallara uymadığında ebeveyn tarafından yaptırım uygulanmaz (Dönmezer, 1999: 55).

İzin verici anne-baba çocuklarını bağımsız seçimler yapması için cesaretlendirirler ve kısıtlanmamış davranışlara izin verirler. Çocuğun normal gelişimine zarar vereceği korkusuyla kurallar koymaktan ve disiplinden kaçınırlar (Sclafani, 2004).

Bu tutumu benimsemiş olan anne-babalar, genellikle çocuklarının her yaptığını hoş karşılar, bazen çocukları ile duygusal bağları zayıf bazen de çocuklarına karşı sıcak ve sevecen oldukları görülür. Anne-babanın çocuklarını hiçbir şekilde denetlemeyişi ve çocuklarının istediği her şeyi yapmalarına izin vermesi bu tutumun en önemli özelliğidir. Bu çocukların yemek, uyku ve televizyon seyretme gibi davranışları tamamen çocukların isteğine göre belirlenir (Şendil, 2003: 177).

Maccoby ve Martin (1983)'e göre, izin verici anne-babalar kabul edici bir davranış tarzı sergilerler ve disiplin konularında daha edilgindirler. Çocukların davranışlarına ilişkin talepleri azdır; çocuğa daha yüksek derecede davranış özgürlüğü tanırırlar. İzin verici anne-babalar kontrolün çocuğun özgürlüğüne müdahale olduğunu ve çocuğun sağlıklı gelişimini engelleyebileceğini düşünürler. Çocuğun davranışlarını etkin olarak şekillendirmektense, kendilerini çocuklarının gerektiğinde kullanabileceği kaynaklar olarak görürler (Steinberg, 2007: 158).

İzin verici anne-babalar çocuklarına karşı düşük seviyelerde talepkarlık kullanmaktadırlar. Çocuklarına en az düzeyde denetim ve otorite uygularlar ve uygun sınırları çizmekte ve kuralları uygulamakta başarısız olurlar. Bu tür anne-baba tutumuyla yetişen çocuklar daha ihmalkar olmaya eğilimlidirler, zayıf akademik

başarı ve psikolojik işlev göstermektedirler (Baumrind, 1971, 1989; Lamborn ve diğerleri, 1991).

İzin verici anne-baba tutumu, çocuğu öz-denetim sahibi olmaktan yoksun bırakır. Bu çocuklar dürtüseldir ve belirlenmiş bir yönleri olmadan yaşarlar. Bu çocuklar inatçı, baskıcı, talepkar olduğu için çoğu çocuk, onlarla sosyalleşmek istemez (Sclafani, 2004).

2.1.2.6 İlgisiz-kayıtsız anne-baba tutumu

Bu tutumda hem denetim hem de çocuğun ilgi ve ihtiyaçlarına karşı gösterilen tepki çok düşüktür. İlgisiz anne-babalar çocuklarına yeteri kadar zaman ayırmazlar, onlar için gerekli çabayı göstermezler ve mümkün olduğu kadar onlarla az ilişki kurarlar. Çocuğu kendilerinden uzak tutar ve yapacakları işler için onu bir engel olarak görürler (Dönmezer, 1999: 59).

Maccoby ve Martin (1983)' e göre, ilgisiz-kayıtsız anne-babalar, çocuklarıyla etkileşim için ayırmak zorunda oldukları enerji ve zamanı en aza indirmek için ne gerekiyorsa onu yapmaya çalışırlar. Bazı durumlarda ilgisiz-kayıtsız anababalar ihmalkar olurlar. Çocuğun etkinlikleriyle ilgili çok az bilgileri vardır. Çocuğun okulda ya da arkadaşlarıyla olan yaşantılarına çok az ilgi gösterirler (Steinberg, 2007: 158-159). İlgisiz kayıtsız tutum, ana-babanın, çocuğu yalnız bırakma, görmezlikten gelme şeklinde dışlaması anlamına gelir. Duygusal istismara yol açan böyle bir ortamda ana-baba-çocuk üçgeni arasında iletişim kopukluğu gözlenir (Yavuzer, 1996: 33).

Bu anne-babalar, karar verirken çocuğun düşüncesini nadiren dikkate alırlar. Çocuklarını gelişimleri açısından neyin iyi olduğuna ilişkin bir inançlar dizisine göre yetiştirmekten çok anne-baba merkezlidirler; aile yaşantılarını temelde kendi istek ve ilgileri doğrultusunda yapılandırırırlar (Steinberg, 2007: 158-159).

Anne-babanın ilgisizliğiyle çocuğun öğretmenine, arkadaşlarına ve yakın çevresindeki eşyalara verdiği zarar ve suçluluk davranışı arasında yakın bir ilişki bulunmuştur. Bu konuda yapılan araştırma bulgularına göre, ilgisiz ve kayıtsız ana-baba tutumunun çocuğun saldırganlık eğilimini güçlendirdiği görülmektedir (Yavuzer, 1996: 33).

2.1.2.7 Mükemmeliyetçi anne-baba tutumu

Kimi anne-babalar, okulda ve diğer etkinliklerde başarılı olmaları için çocuklarına aşırı yüklenirler. Eğer çocuk olağanüstü başarı için gerekli yeteneklere sahipse ortaya bir sorun çıkmayabilir. Ancak, çoğu kez çocuk, anne-babanın beklentilerini ve isteklerini karşılama gücüne sahip değildir. Gösterdiği çabaya karşın anne-babasından onay alamayan ve onların beklediği kusursuzluğa ulaşamayan çocuk giderek kendi gözünde de değerini yitirir (Geçtan, 1988).

Bu anne-babalar çocuğun göstermiş olduğu başarıyla yetinmezler. Çocuğa sürekli olarak nasıl daha başarılı ya da daha yeterli duruma gelebileceğini anlatırlar. Anne-babanın beklentileri genellikle çocuğun yaşına, gelişim düzeyine, yeteneklerine uygun ve gerçekçi değildir (Çağdaş, 2002: 150).

Köknel (2004) bunu şu şekilde ifade etmektedir:

Yüksek beklenti çocuğu psikolojik baskı altında bırakır; sürekli huzursuz ve kaygılı yapar. İstenilen sonucu elde edemeyince, ana-babaya karşı utanç duymaya başlar. Bilinçsizce, kendinde eksiklikler arayarak güvenini yitirir ve var olan potansiyelini de kaybeder. Bu kişiler belirli bir yere gelseler de, içlerindeki boşluktan kurtulamazlar ve mutlu olamazlar. Onlara göre, başarı ve mutluluk her zaman en mükemmeli yakalayabilmektir. Kendilerinin bu güce sahip olamayacaklarını düşündüklerinden ve üstelik de en mükemmelin bir sınırı olamayacağı için bu kişiler ister başarılı ister bilinçli başarısız olsunlar, ömür boyu huzursuz ve doyumsuz bir yaşam sürerler.

2.1.2.8 Reddedici anne-baba tutumu

Reddetme, çocuğun sağlık hizmetlerini aksatıp ona düşmanca duygular beslemek şeklinde tanımlanabilir. Böyle bir aile ortamındaki çocuk, yardım duygusundan uzak, sinirli, duygusal kırıklıkları olan, diğer insanlara, özellikle kendisinden küçük ve zayıflara karşı düşmanca duygulara sahip bir birey olabilir (Yavuzer, 1998: 127).

Çocuğun anne-baba tarafından istenmediği durumlarda ortaya çıkan ve çok sık gözlenmeyen bir tutumdur. Bu istenmeyen bir gebelik (evlilik dışı ilişki veya tecavüz gibi) sonucu doğuma bağlı olabilir. Bu tutuma sahip olan anne-babalar çocuklarını sevgi ve ilgiden yoksun bırakır, çoğu kez de çocuklarına karşı reddedici olduklarını açıkça gösteren davranışlar sergilerler (Şendil, 2003: 179).

Bu tutuma sahip anne ve babalar temelde çocuklarını kabullenmedikleri için psikolojik olarak onları yok sayma yöntemini seçerler. Çocuklarına karşı sınırlayıcı,

umursamaz, saldırgan, ilgisiz ve isteklerine karşı duyarsız davranırlar. Ayrıca çocuklara yönelik yaklaşımlarında hoşgörüden yoksundurlar ve ceza yöntemini kullanırlar (Acar, 1998: akt. Örgün, 2000).

Reddedici tutum, aşağılayıcı hakaretlerden çocuğu terk etmeye kadar çeşitli tepkiler şeklinde ortaya çıkabilir. Böyle yetişen çocuklar sevgi görmedikleri için kendileri de sevmezler ve diğer insanlara karşı güvensiz olurlar. İnsanlarla ilişki kurmakta güçlük yaşarlar ve kızgınlık duyguları içindedirler. Bir yandan sevgi ihtiyacını karşılamak için insanlara gereksinim duyarlar, fakat diğer yandan da güvensiz ve kuşkucu yaklaşımları nedeniyle onlara güvenemezler (Şendil, 2003: 179).

2.1.2.9 Dengesiz-tutarsız anne-baba tutumu

Anne-babanın dengesiz ve kararsız tutumu, anne-baba arasındaki görüş farklılığından kaynaklanabileceği gibi, anne ya da babanın kendi içinde gösterdiği değişken tutumdan da ileri gelebilir. Örneğin, anne-babadan biri demokratik bir tutum izlerken diğeri baskıcı bir tutumu benimseyebilir. Çocuğun belli bir davranışı anne-babadan biri tarafından cezalandırılırken diğeri tarafından normal karşılanabilir, hatta ödüllendirilebilir. Ayrıca kendi içinde çelişkili bir tutum izleyen anne ya da baba çocuğun herhangi bir davranışı karşısında bir gün özendirici, ödüllendirici bir tutum takınırken, başka bir gün (bu çok kısa aralıklarla da olabilir) çok kızabilir ve onu cezalandırabilir. Anne-babanın tutarlı ve dengeli bir tutum sergilemedikleri görülür (Dönmezer, 1999: 58).

Bazı aile ortamlarında disiplin yok değildir, ancak ne zaman, nerede uygulanacağı belirsizdir. Anne-babanın tutumu aşırı hoşgörü ile sert cezalandırma arasında gidip gelmektedir. Çocuk hangi davranışın nerede, ne zaman istenmediğini önceden tahmin edemez. Tutarsızlık, tek tek annenin ya da babanın, bir gününün bir gününe uymaması biçiminde olabileceği gibi, anne ve babanın birbirine çok aykırı ceza ve eğitim anlayışlarının çatışmasından da ortaya çıkabilir (Yörükoğlu, 2002: 201).

İster ana-baba arasındaki kararsızlık ve dengesizlik örneğinde, isterse bir ebeveynin değişken tutumunda olsun çocuk, hangi durumda nasıl davranacağını bilemez. Hangi davranışının “uygun olan davranış”, hangisinin “uygun olmayan davranış” kategorisine girdiğini kestiremez. Çünkü bir davranışın “a” ya da “b” kategorisine girmesi, davranışın niteliğinden çok, anne ya da babanın ruh haline bağlı olmaktadır.

Bu önce çocukta iç çatışmaların, huzursuzlukların, ardından da dengesiz ve tutarsız bir kişilik yapısının oluşumuna neden olabilir (Yavuzer, 1996: 31).

2.1.3 Anne-Baba Tutumlarını Etkileyen Faktörler

Çocuk yetiştirme yöntemlerinde, makro düzeyde kültürler ve alt kültürler; mikro düzeyde ise aileler ve bireyler arasında farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılıkları oluşturan faktörlerin, bireyin içinde yaşadığı toplumun ya da topluluğun sosyo-ekonomik durumu, geleneksel ya da dinsel kural ve değerler, bireylerin yetiştirme biçimleri, inanç ve düşünceleri ve çocukların kişilik özellikleri olduğu söylenebilir (Dönmezer, 1999: 67). Anne-baba tutumlarını etkilediği düşünülen faktörlerden bazıları aşağıda açıklanmıştır.

2.1.3.1 Çocuğun cinsiyeti

Cinsel kimliğin benimsenmesi ve kazanılmasında babanın anneden daha önemli bir rol oynadığı saptanmıştır. Genellikle, babaların annelere göre cinsiyet rollerini daha farklı algıladıkları, kız ve erkek çocuklarına karşı değişik bir tutum ve davranış sergiledikleri ortaya konmuştur. Babalar erkek çocuklarını daha güçlü ve dayanıklı bulmakta, hareketli oyunlarını teşvik etmekte, onlara daha katı, yönlendirici, daha az şefkatli davranmakta ve kız çocuklarına göre daha çok ödül ve ceza vermektedirler. Ayrıca, hem anneler hem de babalar erkek çocukların cinsiyet rollerinin dışına çıkan davranışlarını daha çok engellemektedir (Dönmezer, 1999: 68). Cinsiyet faktörü anne-çocuk iletişimini bir ölçüde etkileyebilmektedir. Anneler, erkek çocukların bakımı için daha fazla ilgi gösterme durumundadırlar (Aydın, 2005: 128).

Toplumumuzda çocuğun ele alınış biçimi ve çocuk yetiştirme tutumlarımız konusunda ileri sürülen görüşlerde çocuğa karşı baskılı ve kısıtlayıcı davranışlar gösterildiği, kız çocukların daha çok boyun eğen bir kimlik geliştirecek şekilde yetiştirildikleri, erkek çocuklara aile içinde daha çok değer verildiği ortak noktalar olmaktadır (Kulaksızoğlu, 1999: 126).

2.1.3.2 Çocuğun yaşı

Aile içi ilişkilerde anne-babalar, çocukların buldukları yaşlara göre farklı davranışlar gösterebilirler. Anne-babanın, küçük yaştaki çocukların davranışlarına daha az kalıcı özellikler atfettiği söylenebilir. Çocuklar büyüdükçe, anne-baba onların davranışlarını daha kalıcı kişilik özellikleriyle nitelendirmektedir (Hortaçsu: 53-55; akt. Kulaksızoğlu, 1999: 85)

Dix ve Grusec (1985)'e göre, anne-babalar, çocuğun büyüdükçe daha bilinçli ve daha kasıtlı davrandığına, davranışlarını denetleyebileceğine inanmaya başlarlar ve onu davranışlarından sorumlu tutarlar. Örneğin, küçük kardeşinin düşmesine ya da canının yanmasına neden olan çocuk, anne-babasından yaşına göre farklı tepkiler görebilir. Ayrıca anne-babalar, çocuk büyüdükçe, davranışlarını kalıcı kişilik özelliklerine yüklemeye, bu düşüncelerini de sözleri ve davranışları ile çocuklarına iletmeye başlarlar (Dönmezer, 1999: 67).

2.1.3.3 Anne-babanın ruhsal durumu

Anne-babanın birey olarak kişilik özellikleriyle karışmış bir biçimde aile biriminin yapısı, bir ailenin çocuk yetiştirme yaklaşımını kısmen belirlemektedir (Gander ve Gardiner, 1998: 275). Gondali ve Silverberg'e göre araştırmalar duygusal sorunlar (depresyon, kaygı, kendinden kuşkulama vb.) yaşayan anne-babaların, verimsiz anne-babalık rollerine sahip olduklarını göstermiştir (Steinberg, 2007: 153).

Araştırma sonuçları, kötü çocukluk yaşamış anne-babaların, planlama ve sorunlarla başa çıkma becerilerinden yoksun kaldıklarını, çocuklarının gereksinimlerine daha az duyarlı olduklarını ve çabuk öfkelenip tepkisel davrandıklarını göstermiştir. Anne-babalarında depresyon, anksiyete gibi ruhsal bozukluklar bulunan çocuklar ilerde kendileri anne-baba oldukları zaman benzer bozukluklar ortaya çıkmış, bu çocuklar depresif, endişeli anne-babalar olmuşlardır (Ekşi, 1990).

2.1.3.4 Anne-babanın eğitim durumu

Yüksek düzeyde eğitim almış anne-babaların demokratik tutumlara sahip oldukları görülmektedir. Eğitim düzeyi düşük olan annelerin çocuklarını disipline etmek için daha çok fiziksel ceza uyguladıkları, yüksek eğitim düzeyinde olan annelerin ise

destekleyen ve çocuğu merkeze alan bir anne-babalık tarzına sahip oldukları belirtilebilir (Bronstein ve Zlotnik, 2008).

Korkmazlar (1980), yaptığı bir araştırmada üniversite mezunu anne-babaların çocuklarına ilkokul mezunu anne-babalara göre daha az koruyucu davrandıkları ve bu çocukların çevreden daha bağımsız oldukları sonucuna varmıştır. Jayaradne (1987), anne-baba eğitim düzeyinin çocukların akademik başarısı üzerindeki etkilerini incelemiş ve lise ya da üniversite bitirmiş annelerin eğitim düzeyinin kız çocuklarının akademik başarısını olumlu etkilediğini saptamıştır (Özcan, 1996:144; akt. Özyürek, 2004).

2.1.3.5 Ailenin sosyo-ekonomik durumu

Anne-babanın tutum ve davranışları sosyo-ekonomik durumları ile de ilişkilidir. Örneğin, üst sosyo-ekonomik düzeydeki anne-babalar, çocuklarının yanlış davranışlarını düzeltmeye ve sorunlarını çözmeye çalışırken, çocuğun çözümü kendi başına bulmasına, kendisini yeterli ve sorumlu bir insan olarak görmesi için destek olurlar (Dönmezer, 1999: 68-69).

Sosyo-ekonomik düzey anne-baba tutumlarını ve davranışlarını birçok açıdan etkilemektedir. Orta sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerde, çocuğu merkez alan, kabul edici ve eşitlikçi bir ilişki vardır. Yüksek sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerin çocuklarına karşı yakın ve sıcak davranışları vardır ancak, çocuklarının yaşamlarına dahil olma isteği vardır. Alt sosyo-ekonomik düzeyde bulunan aileler anne-baba merkezli bir yaklaşım sergilerler. Denetim, emir ve itaat odaklıdır (Bronstein ve Zlotnik, 2008).

Araştırmalar alt ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki anne-babaların çocuklarına karşı değerler açısından da farklı bir tutum içinde olduklarını göstermektedir. Sosyo-ekonomik yönden üst kategoride yer alan anne-babalar alt kategoride olanlara göre, otoriteye daha az değer vermekte; eşitliği, bağımsızlığı, merakı, yaratıcılığı, başarıyı ve sorun çözücü olmayı daha önemli görmektedirler. Çocukların doğuştan iyi olduklarına ve birbirlerinden farklı olabileceklerine inanmaktadırlar. Çocuklarıyla daha sık iletişim kurmakta, çocuğu daha az yatırım aracı olarak görmekte, cinsiyetiyle ilgili görüşlerinde de az farklılık belirtmektedirler (Dönmezer, 1999: 69).

2.1.3.6 Annenin çalışma durumu

Yetişkinler arasında en az doyumlu ve en büyük ruhsal çöküntü yaşayanlar çoğunlukla küçük çocukları olan ve çalışmayan annelerdir. Bu doyumsuzluk, büyük ölçüde bakıcılık rolünün annelere getirdiği görev yükünün ağırlığından ve sürekli isteklerle karşılaşmaktan kaynaklanabilir. Bu da anne-çocuk etkileşimini olumsuz yönde etkiler (Yavuzer, 1998: 122-123).

Hoffman (1979) annenin çalışmasının, okul yaşındaki çocuklar üzerinde olumsuz bir etkiye yol açmadığını belirtmektedir. Hoffman' a göre, çalışan birçok anne evden uzakta geçen zamanı dinlenme isteğiyle güdülenerek, evde çocuklarıyla daha uzun süre birlikte olan çalışmayan annelerinkinden daha nitelikli zaman geçirebilirler (Gander ve Gardiner, 1995: 365).

2.1.3.7 Anne-babanın yetişme biçimi

Anne-babaların çocuklarına karşı yönelttikleri tutum ve davranışların temelinde, kendi çocukluk yıllarındaki anne-babalarıyla ilişkileri yatar (Dönmezer, 1999: 70). Anne ve babanın çocukluk yıllarındaki kendi anne-babasıyla olan deneyimleri, şimdiki tutumlarında etkili olabilmektedir (Yavuzer, 1998: 124).

Kendi çocukluk yıllarında engellenmiş bireyler, anne-baba olduklarında, eskiden kendilerine tanınmayan özgürlüklere çocuklarının sahip olmalarına karşı bilindiği bir kıskançlık geliştirirler. Bu nedenle çoğu kez kendi anne-babalarından gördükleri yöntemlerle çocuklarını dizginleme, engelleme, suçlama, aşağılama yollarını denerler. Anne ve babanın aşırı baskı altında yetişmiş olması, bazı durumlarda da çocuğuna karşı aşırı gevşek ve yumuşak bir tutum içinde olmalarına sebep olabilir. Bu da, çocuğun ihtiyacı olan modelden yoksun büyümesine yol açar ve böyle bir ortamda yetişen çocuklarda saldırgan ve isyankar davranışlar görülür (Yavuzer, 1996: 27).

Çocukluk yıllarında, gerçek anne sevgisinden yoksun kalmış kişiler, yetişkin yaşamında genellikle katı ve hırçın bir kişilik yapısına sahip olurlar. Böyle bir insanın dünyasında sıcak annelik duygularının bulunması güçtür. Yapılan araştırmalar, ilgi ve sevginin yetersiz olduğu ortamlarda yetişen ve istismar edilen bireylerin anne ya da baba olduklarında çocuklarına benzer şekilde davrandıklarını,

yeterli bir ilgi ve sevgi göstermediklerini ortaya koymuştur (Mızrakçı, 1994; akt. Dönmezer, 1999: 70-71).

2.1.3.8 Anne-baba arasındaki ilişkiler

Çocukların evlilik ilişkisi üzerinde etkilerinin de aile sistemi içinde ele alınması gerekir. Anne-baba arasındaki ilişki, çocuklarına olan tutum ve davranışlarını etkilerken, çocuk da evlilik ilişkisini etkilemektedir (Yavuzer, 1998: 124).

Anne-baba ile çocuk arasında sağlıklı bir ilişki ve etkileşimin oluşabilmesi, anne ile baba arasındaki ilişkilere de bağlı olmaktadır. Uyumlu ve mutlu bir evlilik yapmış olan çiftler çocuklarına karşı kabul edici, destekleyici ve sevecen bir tutum benimseyebilirler. Çocuklarıyla iyi bir ilişki ve diyalog içine girebilirler. Buna karşılık, mutsuz bir evlilik yapan çiftler ise, böyle bir ilişki kurmada güçlük çekerler. Anne ile baba arasındaki uyumsuzluk ve olumsuzluklar çocuklara da yansır; onlara karşı ilgisiz ya da baskıcı, reddedici ya da koruyucu bir tutum içine girebilirler (Dönmezer, 1999: 71).

2.1.3.9 Kültürel değerler

Her kültür kendi özel çocuk yetiştirme tutumuna sahiptir. Çocuk yetiştirme tutumu toplumdan topluma farklılıklar gösterdiği gibi, o toplumdaki aileler arasında da farklılıklar gösterebilir. Bir toplumun her sosyo-ekonomik grubunun kendi kültürüne, yaşam felsefesine ve değerler ve inançlar sistemine sahip olduğu, farklı sosyal sınıflardaki anne-babaların farklı çocuk yetiştirme tutumu, farklı ödül ve ceza anlayışı ile çocuklarını yetiştirdikleri söylenebilir (Kulaksızoğlu, 1999: 116-117).

Örneğin Amerikalı ve Japon aileler çocuklarını farklı anlayışa bağlı olarak yetiştirirler. Amerikan çocukları oldukça özerk ve rekabete dayalı yetiştirilirken, Japon çocukları genelde içinde buldukları grubun menfaatlerini önemseyen ve daha bağımlı olarak yetiştirilirler (Şendil, 2003: 174-175).

Kağıtçıbaşı (1984)' na göre, Türkiye'de anne-babalar, çocuğun bağımsız olmasını değil, söz dinlemesini ve itaat etmesini istemektedirler. Başka bir deyişle, çocuk yetiştirmedeki yaygın tutumlar bireyciliği değil, karşılıklı desteği içeren topluluk değerlerini özendirici niteliktedir. Gelişmiş toplumlarda ise, bağımsızlığa önem

verilmekte, anne-babalar çocuklarının kendilerine bağımlı olmalarını şiddetle reddetmektedirler. Ancak, Türkiye’de de ailelerin sosyo-ekonomik düzeyinin yükselmesine bağlı olarak çocuğun ekonomik değeri azalmakta, psikolojik değeri ise artmakta ve çocuğun daha bağımsız bir kişilik geliştirmesine izin verilmektedir (Dönmezer, 1999: 74).

2.1.4 Öz-duyarlık

Öz-duyarlık, Batı psikoloji çevrelerinde az bilinen, kişilik kavramları ve kişilik tutumları ile ilişkili önemli bir Budizm kavramıdır (Bennett- Goleman, 2001; Brown, 1999; Hahn, 1997; Kornfield, 1993; Salzberg, 1997). Öz-duyarlık kavramının, psikolojik iyi olmaya yönelik yararlı bir alternatif olduğu görülmektedir (Neff, 2003a). Batı’da duyarlılık diğer bireylere olan duyarlılık olarak kavramsallaştırılmıştır, ancak Budist psikolojide diğer bireylere karşı duyarlılık için önce bireyin kendisine karşı duyarlı olması gerekmektedir. Ancak yine de, öz-duyarlığın tanımı daha genel olan duyarlılık tanımından ayrılmamıştır (Neff, 2003a).

Duyarlılık, başkalarının acı ve sıkıntılarına açık olmasını içerir, bu nedenle birey diğer insanların acılarını hafifletmek ister. Duyarlılık ayrıca, sabır, sevecenlik ve önyargısız anlayış sunmayı ve hiçbir insanın mükemmel olmadığını, hata yapabileceğini kabul etmeyi içerir. Benzer olarak, öz-duyarlık, bireyin kendisine acı çekmesine neden olan duygularına açık olmasını, kendisine karşı sevecen ve anlayışlı olmasını, hata ve yetersizliklerine karşı anlayışlı ve yargılamayan bir tutum sergilemesini ve bireyin kendi yaşantısının tüm insanlığın ortak yaşantısının bir parçası olduğunu kabul etmesini içermektedir (Neff, 2003a).

Bireyler, diğer insanlara karşı genellikle kibar ve sevecen olurken, kendilerine karşı katı ve anlayışsızdır. Kendine odaklanma fazla olduğunda, bireyler sorunlarıyla yüzleştiklerinde aşırı özdeşleşmelerine ve kendileriyle ilgili negatif duygu ve düşüncelere kapılıp gitmelerine neden olan bir çeşit tünel görüşüne neden olabilmektedir. İzolasyon duyguları da bireylerin “başarısızlık ve eksikliklerin insan yaşamının bir parçası olduğunu” unutabilmelerine, acılarının artmasına ve ağırlaşmasına neden olabilmektedir. Öz-duyarlık, bireysel başarısızlık gerçeğini dengeli bir bakış açısıyla kabul eden negatif duygu ve düşüncelere dikkatli bir yaklaşımı da gerektirmektedir (Bishop ve diğerleri, 2004). Öz-duyarlık diğer

insanlara da duyarlı ve ilgili olmakla ilişkili olduğu için, bencil olmaya ve kendini düşünmeye, ya da kendi ihtiyaçlarına diğer insanlarınkine göre öncelik tanımaya neden olmaz. Öz-duyarlık, acı çekmenin, başarısızlık ve yetersizliklerin insan olmanın bir parçası olduğunu ve bireyin kendisi de dahil tüm insanların duyarlılığı hak ettiğini kabul etmeyi gerektirmektedir (Goldstein ve Kornfield, 1987).

Öz-duyarlık üç temel içerikten oluşmaktadır:

1. Bireyin kendisine eleştirici ve yargılayıcı olması yerine sevecen ve anlayışlı olması
2. Bireyin diğer insanlardan ayrılmak ve yalnızlaşmak yerine, yaşantılarının insanlığın bir parçası olduğunu görmesi
3. Bireyin acı verici duygu ve düşünceleriyle aşırı özdeşleşmesi yerine dengeli bir farkındalığa sahip olması (Neff, 2003a).

Öz-duyarlık, bireyin uyumsuz duygu, düşünce ve davranış şablonlarını daha sağlıklı bir şekilde algılamasına izin vererek, benliğini öz-kınama korkusu duymadan net biçimde görebilmesi için ihtiyacı olan duygusal güvenliği sağlamaktadır (Brown, 1999). Öz-duyarlık, bireyin kendine karşı duyarlı olması, kendine zarar veren davranışlardan uzaklaşması, daha iyi bir duruma gelmesini sağlayacak davranışları görebilmesi için bireyin kendini cesaretlendirmesini gerektirmektedir (Neff, 2003a). Öz-duyarlık, bireyin duygularını izleyebilmesi yeteneğini ve bu kavrayışı düşünce ve etkinliklerine rehberlik etmek için uygulama yeteneğini gerektirdiğinden duygusal zekanın önemli bir yönünü oluşturmaktadır (Salovey ve Mayer, 1990).

Bireyin kendisini kabule ihtiyaç duyması, stresini azaltmak yerine ek stres duymasına neden olmaktadır. Öz-duyarlığa bakıldığında, bireyin kendisini diğer insanlarla karşılaştırma ihtiyacını ortadan kaldırarak, tüm insanlığın bir parçası olarak görmektedir. Negatif yaşantılara karşı kibar bir yaklaşıma sahip olmak, tam kabul sağlamak için gereken baskıyı azaltmaktadır (Bristow, 2010).

Gilbert ve Irons (2005), öz-duyarlığın “iyi oluşu” arttırdığını belirtmektedirler, çünkü öz-duyarlık, bireylerin daha fazla ilişki ve güvenlik duyumu hissetmesine yardımcı olmaktadır. Gilbert ve Irons (2005), evrimsel biyoloji ilkelerine, nörobiyolojiye ve bağlanma teorisi modeline (Gilbert, 1989) dayanan sosyal bilişsel teoriden yararlanarak, öz-duyarlığın güvensizlik, savunma duyguları ve limbik sistemle ilişkili olan tehdit sisteminin etkinliğini azalttığını, güvenli bağlanma ve

güvenlik duygularıyla ilişkili olan sistemin etkinliğini arttırdığını öngörmektedirler (Helgeson ve Fritz, 1999).

Leary, Tate, Adams, Allen ve Hancock (2007) öz-duyarlığa sahip bireylerin üstesinden geldiği kötü olaylardaki süreçleri araştırmışlardır. Öz-duyarlığı olan bireyler daha fazla duygusal direnç (örneğin günlük zorluklara daha uyumlu tepkiler gibi) ve öz-duyarlığı düşük olan bireylerden daha fazla kendini algılama doğruluğu (kendi performanslarını değerlendirme) göstermişlerdir.

2.1.5 Öz-duyarlığın Alt Boyutları

Neff (2003a) öz-duyarlığın öz-sevecenlik, paylaşımların bilincinde olma ve bilinçlilik olmak üzere birbirini karşılıklı etkileyen üç alt boyutunu tanımlamıştır. Bu üç unsur kavramsal olarak birbirinden farklı olmalarına ve kişisel deneyimler açısından farklı yaşanmasına rağmen, birbirleriyle karşılıklı etkileşimde bulunmakta, birbirlerinin ortaya çıkmasına ve gelişmesine yardımcı olmaktadır (Kirkpatrick, 2005).

2.1.5.1 Öz-sevecenlik

Öz-sevecenlik, bireyin kendisine karşı sert şekilde eleştirel ve yargılayıcı olması yerine ilgili ve anlayışlı olmasıdır. Benliğinin sevmediği bir yönünü fark ettiğinde, hatalarına kibar davranır ve kendisiyle konuşurken kullandığı dilin tonu yumuşak ve destekleyicidir (Neff, baskıda).

Bireyin öz-eleştiri süreci birbiriyle ilişkili iki süreçten oluşur. İlk süreçte, kendinden nefret etme olarak ortaya çıkan bireyin kendisine yönelmiş düşmanlık ve eleştiri vardır. İkinci süreçte, birey kendisine karşı sıcak, yatıştırıcı, rahatlatıcı olmada, kendisini sevme ve kendisini yönetmede yetersizdir. Öz-duyarlığı yüksek bireyler bu negatif duyguları yaşamamaktadır. Bunun tersi olarak, kendilerini sert bir şekilde eleştiren bireyler, rahatlamakta zorluk çekerler (Gilbert, Baldwin, Irons, Baccus ve Palmer, 2006; Gilbert, Clarke, Hempel, Milse ve Irons, 2004; Gilbert ve Irons, 2004; Gilbert ve Procter, 2006; Neff, Kirkpatrick ve Rude, 2007).

Bireyin kendisine karşı kibar olması, beklentileri gerçekleşmediğinde kendisini eleştirmemesini ve başarmak için benliğine zarar vermemesini, bireyin

davranışlarını değiştirmesi için benliğini kibarca ve sabırla cesaretlendirmesini gerektirmektedir (Neff, 2003a). Öz-sevecenlik benliğimizi her ne olursa olsun acı çekmekten korumak değildir, benliğimizi, kaygılı, kalıplaşmış ve tutarsız yapan Őeylerden korumaktır (Chodron, 1997).

Araştırmacılar, öz-sevecenliğe zıt olan kavramlardan öz-eleştiri (Blatt ve diğerleri, 1982; Rude ve Burnham,1993; Zuroff ve Duncan, 1999), öz-nefret (Horney, 1950; Rubin, 1975), öz-yargılama (Brown, 1999) ve mükemmeliyetçilik (Ashby ve Kottman, 1996) depresyon, sosyal yabancılaşma, kişilerarası ilişkilerde zorluk ve diğer psikolojik baskı unsurlarıyla ilişkili olduğunu belirlemiştir.

2.1.5.2 Paylaşımların bilincinde olma

Öz-duyarlığın ikinci boyutu olan paylaşımların bilincinde olma, mutlu eden ve acı veren yaşantıların kişisel olmadığını, tüm insanların yaşadığını görmektir. Bu hiçbir insanın mükemmel olmadığını, herkesin başarısız olabileceğini, hata yapabileceğini ve zararlı davranışları olabileceğini içermektedir (Neff, baskıda). Bu tür bir bilinçlilikte, kişi toplumdan soyutlandığını hissetmek, başarısızlıkları için kendini sert bir biçimde eleştirmek ve acı veren yaşantılar yaşamak yerine bu yaşantıları tüm insanlığın bir parçası olarak algılamaktadır (Neff, 2003a). Bu farkındalık, bireyin tüm insanlıkla ve diğer bireylerle ilişkisini de vurgulamaktadır (Kirkpatrick, 2005).

Paylaşımların bilincinde olma, bireyin sahip olduğu olumsuz duyguları onlardan kağmadan olumlu duygulara dönüştürmesidir. Bu dönüştürme süreci, nazikçe, anlayışlı olarak ve insani değerlerle geręekleřir. Paylaşımların bilincinde olma, ilham kaynağını, adalet, eşitlik, bağımsızlık ve hoşgörünün kültürel ve evrensel değerlerinden alır. Ortak paylaşımların bilincinde olan bireyler, kendi kültürel değerlerini korurlar, diğer kültürel değerlere saygı gösterirler, adalet, eşitlik, özgürlük gibi temel demokratik değerlere inanırlar ve ilişkilerini bu değerlere göre düzenlemeye çalışırlar. Bu bireyler, ortak paylaşım kültürel ve evrensel değerlerin esas niteliği olduğu için hem kendilerine hem de diğer insanlara toleranslı davranırlar (Neff, 2001, 2003a, b, c; Neff ve Harter; 2002a, b; Neff ve Helwig, 2002; akt. Deniz, Kesici ve Sümer, 2008).

Bireyin tüm insanlıkla bağlantılı ve paydaşı olduğuna yönelik bilinci duyarlılıkla ilişkilidir ancak birey kendine duyarlı değilse başkaları için gerçek bir duyarlılığa sahip olamaz (Chodron, 1997; Wallace, 1999).

2.1.5.3 Bilinçlilik

Öz-duyarlığın üçüncü içeriği bilinçlilik, bireyin stresli ve acı veren duyguların kendisini alıp götürmeden kabul etmesine izin veren bir ön-kavramsal bilinçlilik (Gunaratana, 1993; Martin, 1997; Neff, 2003a; Nisker, 1998; Rosenberg, 1999). Bilinçlilik, bireyin duygu ve düşüncelerini abartı ve önyargı olmaksızın onlardan kaçınmadan ya da onları değiştirmeden izlediği bir dengeli farkındalık durumudur. Bireyler, üzüntülerini ve acılarını kabul edip hoşgörü gösterdiklerinde, kendilerine kibar davrandıklarında, duygularını ve düşüncelerini bastırmaktan kaçınırlar. Üzüntü ve acının tüm insanlık tarafından yaşandığını fark ederlerse, aşırı özdeşim tarafından tuzağa düşmezler (Neff, Hsieh, ve DeJitterat, 2005).

Bilinçli davranan bireyler, acı veren duygularını ve düşüncelerini onlarla aşırı özdeşleşmek yerine, dengeli bir farkındalıkla kavrarlar. Bu bilinçlilik süreci olumsuz yargılamayı ortadan kaldırır, öz-eleştiriye azaltır ve öz-anlayışı artırır. Bu süreç gerçekleştiğinde, bireyin öz-sevecenliği artar (Neff, 2003a). Birey bir sorunla karşılaştığında, o anı ve durumu göz önüne alarak özel ve amaçlı bir yöntemle ve yargılamadan, amaç, dikkat ve tutum içerikleriyle ilgili bilinçlilik mekanizmasını kullanmasını gerektirmektedir (Neff, 2001, 2003a, b,c; Neff ve Harter, 2002 a,b, 2003; Neff ve Helwig, 2002; akt. Deniz, Kesici ve Sümer, 2008). Bilinçlilik, kişisel yaşantıları, iyi, kötü, sağlıklı veya sağlıklı olarak değerlendirmeden, şu anda ve oldukları gibi kabul eder (Marlatt ve Kristeller, 1999: 68).

2.1.6 Öz-duyarlık ile İlişkili Kavramlar

2.1.6.1 Öz-duyarlık ve öz-acıma

Öz-duyarlık, kendi kendine acımadan da farklı bir kavramdır (Goldstein ve Kornfield, 1987). Bireyler kendine acıdığına, genellikle diğer insanlarla bağlantılarını kopmuş olduğunu, onlardan ayrı ve bağlantısız olduklarını hissederler. Kendi sorunlarına dalıp diğer insanların da benzer ya da daha kötü zorluklar

yaşadığını unuturlar. Bireyler duygularıyla sürüklendiği için, kendine acıma bireysel acının boyutunu abartmaktadır. Bu süreç aşırı özdeşleşme olarak adlandırılabilir, bireyin daha objektif bir bakış açısına sahip olmasından uzaklaştırıp öznel duygusal tepkilerine dalmasına neden olur (Bennett-Goleman, 2001).

Öz-duyarlık süreci ise, bireyin kendisi ve diğer insanların ilişkili yaşantılarını tanımaya izin veren bir bilişötesi etkinliği kullanmayı gerektirir. Bu süreç, sadece kendisiyle ilgilenme ve aşırı özdeşleşmeden uzak durmaktadır, birbirine bağlı olmayı arttırırken, benmerkezci duyguları azaltmaktadır. Ayrıca, bireyin kişisel deneyimlerini daha büyük bir bakış açısıyla ele almasına yardımcı olmaktadır, böylece bireyin acı veren yaşantılarının boyutu daha büyük bir açıklıkla görülmektedir (Neff, 2003a).

2.1.6.2 Öz-duyarlık ve empati

Feshbach'a (1978) göre, empati üç bölüm içermektedir:

1. Diğer bireyin duygularını tanımak
2. Diğer bireyin bakış açısından bakabilmek
3. Diğer bireyin duygularına duygusal karşılık verebilmek

Öz-duyarlık, empati ile de benzer özellikler taşımaktadır. Her ikisi de duygusal durumları belirleme ve dikkat etme yeteneğini içerse ve her ikisinin de duygusal ve bilişsel içerikleri olsa da, ikisi arasında önemli bir fark bulunmaktadır. Öz-duyarlık, birey odaklı bir süreçken, empati diğeri odaklı bir duygusal süreçtir Eisenberg ve Strayer, 1987; Tangney ve Dearing, 2002; Tangney, Mashek ve Stuewig, 2007).

2.1.6.3 Öz-duyarlık ve öz-affedicilik

Öz-duyarlık, öz-affedicilikle de benzerlik taşımaktadır. Hall ve Fincham (2005), öz-affedicilikle ilgili farklı disiplinlerden birçok kavramı biçimlendirmiş ve bireyin hatalarıyla ilişkili uyarıcılara gittikçe azalarak motive olması, benliğine karşı misillemede bulunması, artan bir motivasyonla kendine yardımsever bir şekilde davranması yoluyla motivasyonel değişiklikler olarak tanımlamışlardır (s: 622). Öz-duyarlığın yardımseverlik niteliği öz-affediciliğin tanımı içinde yer alsa da, bir öge

öz-duyarlık ve öz-affediciliği birbirinden ayırmaktadır ve bu da, hata kavramıdır. Öz-affedicilik, bireyin belirli bir kötü durumda bir hata yapmasına karşılık ortaya çıkan bir süreçtir. Öz-duyarlık ise, bireyin kötü bir davranışta bulunmuş olmasını gerektirmemektedir ve sıkıntıya bireyin neden olup olmamasını göz önünde bulundurmamaktadır. Öz-duyarlık, sadece bireylerin duygusal yaşantılarının farkında olmasını, kendilerine karşı sevecen olmalarını ve yaşantılarının ortak insanlığın bir parçası olduğunu hatırlamalarını gerektirmektedir (Bristow, 2010).

2.1.6.4 Öz-duyarlık ve öz-saygı

Öz-saygı, benliğe olumlu bakış açısı dikkate alındığında öz-duyarlığa benzer bir yapı olarak gözükmektedir ancak, aralarında önemli bir ayrım bulunmaktadır. Öz-duyarlık, özellikle sıkıntılı zamanlarda benliğe karşı önyargısız ve kabul edici bir bakış açısını içerirken, öz-saygı bireyin kendini yargılamasını içermektedir (Neff, 2003a). Öz-saygının, bireyin kendi değerini arttırarak (narsisizm) diğer insanlarla kendini karşılaştırmak için harekete geçirdiği, bireyin yetenekleriyle ilgili büyük yanılsamalar yarattığı söylenmektedir (Leary, 1999). Araştırmalar, öz-saygıyı arttırmanın uzun vadede bireyin zihinsel sağlığıyla ilgili olumsuz sonuçlar ortaya çıkardığını göstermektedir (Crocker ve Park, 2004). Öz-duyarlık ise, benlikle sevecen ve önyargısız bir tarzda karşılaştırma yapmadan ve narsisistik süreçler olmadan ilişki kurma fırsatı yaratmaktadır (Bristow, 2010).

2.1.7 Öz-duyarlığın Diğer Kavramlarla İlişkisi

Öz-duyarlık, psikolojik iyi olma ile yüksek düzeyde ilişkili bulunmuştur (Akın, 2008b). Öz-duyarlığın depresyon, anksiyete, ruminasyon ve düşünce bastırma ile daha az ilişkili olduğu, yaşam memnuniyeti ve sosyal ilişkilerle daha fazla ilişkili olduğu bulunmuştur (Neff, 2003b). Neff, Rude ve Kirkpatrick (2007), öz-duyarlığın artan seviyelerde tepkisel ve duygusal bilgelik, merak ve keşfetme, mutluluk, iyimserlik ve pozitif etki ile ilişkili olduğunu bulmuştur. Ayrıca bireysel özellikler için kontrol edildikten sonra pozitif işlevde, öz-duyarlığın, dışa-dönüklük, uyumluluk, dürüstlük ve nevrotilik ile negatif ilişkili olduğu da belirlenmiştir.

Öz-duyarlık, psikolojik sağlığın güçlü bir göstergesi olarak bulunmuştur (Rendon, 2007) ve akademik başarı ile ilişki göstermektedir (Conway, 2007). Anksiyete ve

bilişsel çatışma ile negatif ilişkilidir ve bu ilişkilerin önemi tehdit edici olmayan test koşullarından daha çok tehdit edici koşullarda daha büyük olmuştur. Öz-duyarlık, sosyal kimlik etkinliğiyle pozitif ilişkili ve ırk temelli reddetme duyarlılığıyla ilişkisiz bulunmuştur (Williams, 2005).

Öz-duyarlık, negatif duyguları azaltma yoluyla, daha çok sevecenlik ve ilişki duyguları yaratarak duyguları düzenleme için uyarlanabilir bir strateji olarak işlev göstermektedir (Neff, Hsieh, ve Dejjitterat, 2005). Çalışmalar öz-duyarlığın, öz-eleştiri, depresyon, anksiyete, ruminasyon ve düşünce bastırma ile negatif, sosyal ilişki, duygusal zeka ve öz-belirleme ile pozitif ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak, öz-duyarlık öz-saygı ile anlamlı şekilde ilişkili olmasına rağmen narsisizmle ilişkili değildir (Neff, 2003a).

Öz-duyarlık, günlük hayatta negatif olaylara karşı duygusal ve bilişsel tepkileri öngörmektedir, insanları üzüntü veren sosyal olayları düşündüklerinde kendileriyle ilgili olumsuz duygulara karşı korur ve iki uçlu geribildirim aldıktan sonra negatif duyguları azaltır (özellikle öz-saygısı düşük bireyler için). Öz-duyarlık, bireylerin olumsuz olaylardaki rolünü olumsuz duyguların baskısı olmadan bilmelerini sağlamaktadır (Leary ve diğerleri, 2007).

Diğer çalışmalar da öz-duyarlığın performans-yaklaşma/kaçınma amaçları (Akın, 2008a), boyun eğici davranışla (Akın, 2009) negatif ilişkili olduğu, sosyal ilişki, duygusal zeka, öz-belirleme (Neff, 2003a), öz-aldatma (Akın ve Abacı, 2009) ve öğrenme-yaklaşma amaçları (Akın, 2008a) ile pozitif ilişkili olduğunu göstermektedir.

2.1.8 Duyarlı Sevgi

Yeni bilimsel araştırmalar, diğer insanların iyi olmasına odaklanan bir sevgi türü olan duyarlı sevgi yapısını araştırmaktadır (Underwood, 2008: 3). Duyarlı sevgi, bazen özgecil sevgi ve hatta sınırsız sevgi olarak da adlandırılmaktadır (Fehr, Sprecher ve Underwood, 2008; Post, Underwood, Schloss ve Hurlbut, 2002).

Sosyal bilimciler arasında duyarlı sevgiye olan ilgi, şefkat ve başkalarının acılarını hafifletme isteğine odaklanan Budist ve Doğu felsefelerinden esinlenen duyarlılık çalışmalarına olan daha genel ilgiyle paralellik göstermektedir (Davidson ve Harrison, 2002; Gilbert, 2005).

Duyarlı sevginin tanımı, yakın olunan insanlara, yabancılara ya da tüm insanlığa karşı duyulan önemseme, ilgi, duyarlılık ve özellikle diğer insanlar acı çektiğinde ve yardıma ihtiyacı olduğunda destekleme, yardım etme ve diğer insanları anlama üzerine odaklanmış duyguları, düşünceleri ve davranışları içeren bir tutum olarak yapılmaktadır. Lazarus'a göre (1991), başkalarının sıkıntı ve acılarına açık olma ve yardım etme isteği duyarlılığın altını çizen temel ilişkisel temadır (s: 289). Duyarlı sevgide, fedakarlık, yardımseverlik, önemseme, ilgi, empati, sempati ve duyarlılık gibi özellikler bulunmaktadır (Fehr ve Sprecher; 2009).

Duyarlı sevgi hisseden bireyler, fedakar olma isteği, empati, ahlaki muhakeme, anlaşılabilirlik ve diğer insanların bakış açılarını anlama yeteneği kişilik özelliklerine sahiptir. Bu kişilik özellikleri, duyarlı sevginin gelişimine katkıda bulunmaktadır (Dovidio ve Penner, 2001). Duyarlı sevgi, birçok dini gelenekte temel bir özelliktir (Underwood, 2002) ve diğer insanlara önem veren, fedakarlık gösteren ve insanları önemseyen bir sevgi olmaktadır (Sprecher ve Fehr, 2005; Dovidio ve Penner, 2001; Davis, 1996).

Duyarlı sevginin önemli sosyal, bireysel ve sağlık sonuçları vardır ve diğer sevgi türlerine ya da olumlu sosyal özelliklere indirgenemez (Fehr ve diğerleri, 2008). Örneğin, duyarlı sevgi genellikle hormonal olarak duyulan romantik aşkla aynı değildir ve sadece alışkanlık olarak yapılabilen özgecil sevgiden kavramsal olarak daha zengindir (Underwood, 2008: 3-5). Empatinin sevgide bir rolü olmasına rağmen, duyarlı sevgi empatiye de indirgenemez (Post, 2003: 46). Empati, diğer bireyin çektiği acıyı tam olarak anlamaktır (Nickolas, 2009). Bununla birlikte, sempati, sıkıntı yaşayan ya da ihtiyaç duyan bireyle aynı duyguyu hissetmek yerine, bireye üzüntü ve ilgi duygularını içeren duygusal bir karşılık olarak tanımlanmaktadır (Eisenberg, 2000: 678).

Empati ve sempati, duyarlı sevgiyle ilişkili olan ve birbirinden farklı psikolojik süreçler olarak tanımlanmaktadır (Nickolas, 2009). Duyarlı sevgi, empati kavramından farklı bir kavramdır (Batson ve Oleson, 1991) çünkü, duyarlı sevgi hem tüm toplumu kapsamaktadır hem de süreklilik göstermektedir. Lazarus'a göre, empati başkalarının duygusal durumlarını anlama ve paylaşmaya odaklanmakta, şefkat ise başkalarınca yöneltilen bir duygu olmaktadır. Duyarlı sevgi empatiye göre süreklilik göstermektedir, çünkü empati birinin acı çekmesi gibi belirli bir durumda oluşurken, duyarlı sevgi ise, belirli bir amaca bağlı olmadan hissedilmektedir

(Sprecher ve Fehr, 2005). Empati ve sempati, sevginin ayrılmaz parçalarıdır (Wispe, 1986). Empati ve sempati, sosyal bağların kurulmasına olanak sağlamaktadır (Wispe, 1991; akt. Nickolas, 2009). Sempatinin anlamı, kişinin yaşadığı bir deneyimi birisi ile paylaşmasıdır (Allison, 2001; akt. Özbek, 2010). Bir insana sempati duymak demek, o insanın sahip olduğu duygu ve düşüncelerin aynısına sahip olmak demektir. Sempati duyulan kişiyi mutlaka anlamak gerekmemektedir, esas olan o kişiye yandaş olmaktır. Sempatide, anlayıp anlamadığına bakılmaksızın o kişiye hak vermek söz konusudur (Dökmen, 1997). Sprecher ve Fehr (2005), duyarlı sevginin sürekli hissedilen, duyarlılık ve ilgi içeren davranışsal bir eğilim olduğunu belirtmektedirler.

Duyarlı sevginin iki tanımlayıcı özelliği uygun motivasyon (diğer insanların iyi olmasını merkeze almak) ve ayırt etme yetisidir (başkasının iyi oluşunu arttıracak şeylerin ne olduğunu anlamak) (Underwood, 2008: 7). Bu motivasyonel ve sezgisel gereksinimlerden dolayı, duyarlı sevginin sevgiyi alan kimse açısından birçok durumda olumlu sonuçlar doğurması beklenmektedir. Bazı çalışmalar sevgiyi veren kişiye de artan öz-saygı, pozitif ruh hali, daha iyi ilişkiler, düzelen sağlık durumu ve artan maneviyat gibi olumlu etkileri olduğunu göstermiştir (Fehr ve diğerleri, 2008).

2.1.8.1 Yakın bireylere karşı duyarlı sevgi

İlişkileri açıklamada duyarlı sevginin önemi sevgiyle ilgili birçok kuramsal yaklaşımda gösterilmiştir (Sprecher ve Fehr, 2005). Fehr (1988, 1993; Fehr ve Russell, 1991) sevginin özelliklerini ve türlerini araştırmışlardır. Araştırmaları meslekten olmayan kişilerde sevgi türlerinin sevgiyi duyarlı sevgi, koşulsuz sevgi, verici sevgi ve özgecil sevgi olduğunu, güven, anlayış, yardım etme ve paylaşmanın sevgi türlerinin çoğuyla ilişkili özellikler arasında bulunduğunu göstermiştir (Sprecher ve Fehr, 2005).

Sevgi türleriyle ilgili araştırmalar (Hendrick ve Hendrick, 1986; Laswell, 1976; Lee, 1973) özgecil sevginin öneminin altını çizmektedir. Altı sevgi türünden biri olan özgecil sevgi, başkalarına yöneltilen fedakar sevgi olarak tanımlanmaktadır. Sevgi türlerinden yalnızca Eros (tutkulu sevgi) ve Storge (arkadaşça sevgi) özgecil sevgiden devamlı olarak daha yüksek dereceli çıkmıştır (Hendrick ve Hendrick, 1986; Hendrick ve Hendrick, 1993; Sprecher ve diğerleri, 1994). Özgecil sevgi,

dindar kişiler arasında ve uzun vadeli ilişkilerde daha yüksek derecede yaşanmaktadır (Hendrick ve Hendrick, 1992).

2.1.8.2 Yabancılar ve insanlığa karşı duyarlı sevgi

Yabancılar, çevredekiler ve tüm insanlar için hissedilen sevgi araştırmacılar tarafından göz ardı edilmiştir. Yabancılar ve insanlık için hissedilen duyarlı sevgiyi incelemek diğer insanlara yöneltilen olumlu sosyal davranışlar açısından önem taşımaktadır. Bununla birlikte, daha az şanslı insanları da içinde bulunduğu diğer insanlara karşı duyulan duyarlı sevgi bireylerin iyi oluşlarını arttırabilmektedir (Sprecher ve Fehr, 2005).

Yabancılar ve insanlığa karşı hissedilen duyarlı sevgiyi araştırmak, diğer insanlara yönelen olumlu sosyal davranışların ortaya çıkmasını sağladığından önem taşımaktadır (Sprecher ve Fehr, 2005). İnsanlar, diğer insanlar tarafından kendileri için duyarlı sevgi hissedildiğinin her zaman bilincinde değildirler. Kendilerine karşı diğer insanlar tarafından duyarlı sevgi hissedildiğini fark ettiklerinde, kendilerine saygıları artmakta ve kişilikleriyle ilgili olumlu sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Diğer insanlar tarafından sevilme, kişiliğe birçok olumlu katkıda bulunmaktadır (Sedikides, Oliver ve Campbell, 1994).

Duyarlı sevgi hissetmenin ve diğer insanlara yardım etmenin kişiliğe uzun vadeli faydaları vardır (Mills ve Clark, 1994). Bireylerin, sosyal etkileşim ve ilişki kurdukları kişilerin ihtiyaçlarına duyarlı olduklarında kendilerini daha iyi hissetmeleri beklenmektedir (Hatfield ve Sprecher, 1983).

Duyarlı sevgi, tüm toplumu içine alan ve sürekli bir durum olarak, yabancılar karşı gönüllü olma davranışını ve sevilen insanlara sosyal destek göstermeyi kapsayarak, olumlu sosyal davranışlara katkıda bulunmaktadır. İnsanları, diğer insanlara yardım etmeye ve destek vermeye motivasyon sağlayan şeyin ne olduğu bilinmemektedir. Duyarlı sevgi diğer insanlara, hem yabancılar hem de yakın olunan insanlara yardım etmeye ve destek vermeye yönelten güçlü bir motivasyon olarak düşünülmektedir (Sprecher ve Fehr, 2009).

Duyarlı sevgi yeni bir kavramdır ve önceki çalışmalar ilişkisel dinamiklerle ilişkisini değerlendirmemektedir. Literatür, fedakarlık isteği, empati, ahlaki muhakeme, diğer bireyin perspektifinden bakabilme gibi kavramlarla pozitif ilişkisini göstermektedir.

Bu kavramlar duyarlı sevgiyle ilişkili olan kişilik özellikleri olarak tanımlanmaktadır. Bu kişilik özelliklerinin her biri duyarlı sevginin gelişimini desteklemeye yardım etmektedir. Duyarlı sevgi, empati, sosyal destek, fedakarlık isteği, ilişki memnuniyetini büyük ölçüde etkileyen güven kavramı ile pozitif ilişkilidir, bununla birlikte, çift memnuniyetine ilişkin duyarlı sevgiyle kısıtlı miktarda literatür bulunmaktadır (Dovidio ve Penner, 2001).

2.2 İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde anne-baba tutumları, öz-duyarlılık ve duyarlı sevgi ile ilgili yapılan bazı araştırmalar sunulmuştur.

2.2.1 Anne-Baba Tutumları ile İlgili Araştırmalar

2.2.1.1 Yurt içinde yapılan araştırmalar

Kuzgun (1973) “Ana-Baba Tutumlarının Bireyin Kendini Gerçekleştirme Düzeyine Etkisi” adlı araştırmasını üniversite öğrencileri üzerinde yürütmüştür. Araştırmada ölçme aracı olarak Ana Baba Envanteri ile Kişisel Yönelim Envanteri uygulanmıştır. Anne-babalarını demokratik, otoriter ya da ilgisiz olarak algılayan 3 ayrı denek grubunun (sırasıyla 53, 55, 56 denek) Kişisel Yönelim Envanterinden aldıkları puan ortalamaları karşılaştırılmıştır. Araştırma bulgularına göre demokratik anne-baba tutumlarının bireyin kendini gerçekleştirme için en uygun ortamı yarattığı, otoriter anne-baba tutumunun bireyin kendini gerçekleştirme düzeyini olumsuz yönde etkilediğini bulmuştur. İlgisiz tutumun ise kendini gerçekleştirme düzeyini olumsuz yönde etkilemesine karşılık, bu tutumda sıkı kontrol olmadığından kendini gerçekleştirmeye biraz olanak sağladığı sonucu elde edilmiştir.

Güneysu ve Bilir (1988) tarafından yapılan “Üniversite Gençlerinin Kendini Kabul Düzeyine Algılanan Anne Baba Tutumlarının Etkisi” adlı araştırmada anne-baba tutumları demokratik, otoriter ve ilgisiz olarak üç gruba ayrılarak gençlerin anne-babalarını algılama şekillerine göre, benlik saygılarının tutumlarla ilişkisi incelenmiştir. Araştırma 772 öğrenci üzerinde yürütülmüştür. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, istatistiksel olarak değerlendirmeye tabi tutulan sadece

demokratik tutum olmuştur. Diğer tutumlar araştırmacı tarafından gerçek değil ideal anne-baba tutumu yansıtıldığı düşünüldüğünden değerlendirmeye alınmamıştır.

Aksaray (1992) tarafından yapılan "Adelösanların Benlik İmajını Etkileyen Etmenlerden Ana Baba Tutum Algısı" adlı araştırmaya 115 ergen katılmıştır ve Offer Benlik İmajı Envanteri ile Ana Baba Tutum Ölçeği kullanılmıştır. Anne-babalarını demokratik ve otoriter olarak algılayan öğrencilerin benlik imajları arasında önemli düzeyde fark olduğu ve demokratik anne-baba tutumunun öğrencilerin benlik imajını olumlu yönde etkilediği, otoriter anne-baba tutumunun ise olumsuz etkilediği tespit edilmiştir. Anne-babanın demokratik ve otoriter tutumlarının kız ve erkekleri eşit olarak etkilediği sonucu bulunmuştur.

Bostan (1993) "14-16 Yaş Ergenlerinin Uyum Düzeylerinin ve Ana-Baba Tutumlarının İncelenmesi" adlı araştırmasında ergenlerin anne-baba tutumlarını algılamaları ile uyum düzeyleri arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Ondört-onaltı yaş grubundaki ortaokul ve liseye devam eden 338 öğrencinin katıldığı araştırmada Hacettepe Kişilik Envanteri, Ana-Baba Tutum Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu uygulanmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre, anne-babanın demokratik tutumlarının kişisel, sosyal ve genel uyum düzeyini olumlu yönde ilgisiz ve otoriter anne-baba tutumlarının ise ergenlerin uyum düzeyini olumsuz yönde etkilediği tespit edilmiştir.

Düzgün (1995) "Lise Öğrencilerinin Psikolojik Belirtileri ile Ana-Baba Tutumları Arasındaki İlişkiler" adlı araştırmasında 448 öğrenci yer almıştır. Araştırmada Kısa Semptom Envanteri ile Ana Baba Tutum Envanteri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda otoriter anne baba tutumu öğrenciyi olumsuz etkileyerek depresyona yol açtığı, demokratik tutumun ise depresyonu engelleyici yönde olumlu etkisi olduğu belirlenmiştir. İlgisiz anne-baba tutumunun depresyon üzerinde önemli bir etkisi bulunmamıştır. Otoriter anne-baba tutumunun öğrencilerin kaygı belirtisini pozitif yönde etkilerken, demokratik anne-baba tutumunun negatif yönde anlamlı düzeyde etkilediği bulunmuştur. İlgisiz anne-baba tutumunun ise, kaygı üzerinde çok az etkisinin olduğu görülmüştür. Otoriter anne-baba tutumunun olumsuz benlik belirti düzeyini pozitif yönde önemli ölçüde etkilediği, demokratik anne-baba tutumunun olumsuz benlik belirti düzeyini negatif yönde anlamlı düzeyde etkilediği belirlenmiştir. İlgisiz anne-baba tutumunun olumsuz benlik belirti düzeyi üzerinde önemli bir etkisi olmadığı görülmüştür.

Orbay (1996) “ Psikiyatri Kliniğine Başvuran Çocuk ve Ergenlerde Ana-Baba Tutumu, Benlik Kavramı ve Semptomlar Arasındaki İlişkinin Araştırılması” adlı araştırmasında 9-16 yaş arasından seçilen 156 normal çocuk ve ergen ile anne-babaları ve psikiyatri kliniğine başvurarak çeşitli sorunlar nedeniyle yardım isteyen 76 psikiyatrik çocuk ve ergen ile anne-babalarından oluşan 464 kişi katılmıştır. Araştırma sonucunda, benlik kavramı ile demokratik anne-baba tutumu arasında pozitif bir ilişki, sıkı baskı ve disiplin arasında negatif bir ilişki saptanmıştır. Olumsuz benlik kavramına sahip olan ve davranış bozuklukları ile okul başarısızlığı olan çocukların ailelerinin koruyucu olduğu, demokratik anne-baba tutumuyla yetişen çocuk ve ergenlerin davranış bozukluğu gösterme sıklığının daha düşük olduğu belirlenmiştir.

Candemir (2000) “Anne-Baba Tutumunun Çocuktaki Benlik Kavramı Üzerine Etkisi” adlı araştırmasında anne-baba tutumlarının çocuktaki benlik kavramı üzerine etkisini incelemiş ve araştırmasını 320 öğrenci ve bu öğrencilerin anne-babaları üzerinde yürütmüştür. Ölçme aracı olarak PARI Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği ile Piers Harris’in Çocuklar İçin Öz-Kavramı Ölçeği uygulanmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre, baba tutumunun benlik düzeyinde bir etkisinin olmadığı, anne tutumunun benliği etkilediği bulunmuştur.

Gökçedağ (2001) “ Lise Öğrencilerinin Okul Başarısı ve Kaygı Düzeyi Üzerinde Anne-Baba Tutumlarının Etkilerinin Belirlenip Karşılaştırılması” adlı araştırmasını 205 lise öğrencisi üzerinde yürütmüştür. Araştırmada Anne-Baba Tutum Envanteri, Spielberg Sürekli Kaygı Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu uygulanmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre okul başarısı ile sürekli kaygı düzeyi ve otoriter anne-baba tutumu arasında negatif bir ilişki, demokratik anne-baba tutumu ile pozitif bir ilişki tespit edilmiştir.

Erkan (2002) “Ergenlerin Sosyal Kaygı Düzeyleri, Ana-Baba Tutumları ve Ailede Görülen Risk Faktörleri Üzerine Bir Çalışma” adlı araştırmasını 782 öğrenci üzerinde yürütmüştür. Araştırma sonucunda, anne-baba tutumlarının olumsuz değerlendirilmekten korkma, sosyal kaçınma ve huzursuzluk ölçeği puanları üzerindeki temel etkisinin anlamlı olduğu saptanmıştır. Koruyucu-istekçi ve otoriter anne-baba tutumlarıyla yetişen ergenlerin olumsuz değerlendirilmekten korkma, sosyal kaçınma ve huzursuzluk ölçeklerinden yüksek puan aldığı, demokratik anne-

baba tutumuyla yetişen ergenlerin aynı ölçeklerden düşük puan aldıkları belirlenmiştir.

Arı ve Seçer (2003) araştırmalarında anne-baba tutumlarının çocukların psikososyal temelli problem çözme becerisine etkisini incelemiştir. Araştırma 155 öğrenci üzerinde yürütülmüştür ve Psikososyal Temelli Problem Çözme Ölçeği ile Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, aşırı koruyucu annelik düzeyi azaldıkça ve ailede demokratik davranma düzeyi arttıkça, çocukların psikososyal temelli problem çözme becerilerinin arttığı, aile içi geçimsizlik arttığında çocukların psikososyal temelli problem çözme becerilerinin azaldığı, baskı ve disiplin azaldığında ise yükseldiği saptanmıştır.

Musaağaoğlu (2004) “ Ergenlik Sürecinde Özerkliğin Gelişimi ile Algılanan Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkiler” adlı araştırmasını 758 ergen üzerinde yürütmüş ve Anne Baba Tutum Ölçeği, Ergen Özerklik Ölçeği ile Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen bilgilere göre anne-babası izin verici-hoşgörülü tutuma sahip ergenlerin anne-babası otoriter tutuma sahip ergenlere oranla, anne-babası demokratik tutuma sahip ergenlerin ise anne-babası otoriter tutuma sahip ergenlere oranla daha fazla davranışsal özerklik gösterdiği tespit edilmiştir.

Erbil, Divan ve Önder (2006) tarafından yapılan “Ergenlerin Benlik Saygısına Ailelerin Tutum ve Davranışlarının Etkisi” adlı araştırmaya 690 lise öğrencisi dahil edilmiş ve Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, ailede yeterli zaman ayrılan, sorunları paylaşılan, karar alma sürecine katılan, arkadaş seçimine müdahale edilmeyen, istekleri kabul edilmediği durumlarda açıklama yapılan, özel hayatlarına saygı gösterilen, duygu ve düşüncelerine saygı duyulan ve ifade etmeleri için uygun ortam oluşturulan, aileleriyle her konuda konuşmaktan çekinmeyen, kız erkek ayrımı yapılmayan, anne-babanın fikrini açıkça ifade ettiği ailelere sahip olan ergenlerde diğerlerine göre benlik saygısı puanlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ailelerin tutum ve davranışlarına göre benlik saygısı puanları değerlendirildiğinde gruplar arası anlamlı fark olduğu saptanmıştır.

Demiriz ve Öğretir (2007) alt ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki 10 yaş çocuklarının anne tutumlarını inceledikleri araştırmayı 300 çocuk üzerinde yürütmüşlerdir. Çocukların annelerine Genel Bilgi Formu ve Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum

Ölçeği uygulanmıştır. Araştırma sonucunda, alt sosyo-ekonomik düzeydeki annelerin daha koruyucu oldukları, annelik rolünü daha fazla reddettikleri, aile içinde daha geçimsiz oldukları ve daha sıkı disiplin uyguladıkları saptanmıştır. Annelerin çocuk sayısının artmasıyla daha fazla koruyucu oldukları ve daha sıkı disiplin uyguladıkları belirlenmiştir.

Zengin (2008) tarafından yapılan 525 adölesan üzerinde yürütülen araştırmada anne-baba tutumları ile adölesan saldırganlığı arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmada sosyo-demografik bilgileri içeren form, Anne Baba Tutum Envanteri ve Saldırganlık Envanteri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, anne-babası otoriter ve ilgisiz tutuma sahip olan adölesanların saldırganlık eğiliminin yüksek, anne-babası demokratik tutuma sahip adölesanların ise saldırganlık eğiliminin düşük olduğu belirlenmiştir.

Yılmaz (2009) araştırmasında, ilköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinin anne-baba tutum algıları ile kararsızlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma 300 öğrenci üzerinde yürütülmüştür. Araştırmada, Anne Baba Tutum Ölçeği ve Kararsızlık Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre, demokratik tutum sergileyen anne ve babaların çocukları daha az kararsızlık çekerken, koruyucu ve otoriter tutumda ise kararsızlık davranışının arttığı belirlenmiştir.

Satılmış (2010) araştırmasında lise öğrencilerinin mükemmeliyetçilik ve anne-baba tutumlarının cinsiyet, sınıf, anne-babanın eğitim düzeyi ve ailenin geliri değişkenleri açısından farklılaşıp farklılaşmadığını ve mükemmeliyetçilikleri ile anne-baba tutumları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmaya 400 lise öğrencisi katılmış ve Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik Ölçeği, Anne Baba Tutumları Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, babaları üniversite mezunu olan öğrencilerin demokratik anne-baba tutum algılarının babaları ilkokul mezunu olanlardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu, demokratik, koruyucu ve otoriter anne baba tutumunun anne öğrenim değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı, mükemmeliyetçilik alt boyutları ile anne-baba tutumu alt boyutları arasında anlamlı ilişkiler olduğu saptanmıştır.

2.2.1.2.Yurt dışında yapılan araştırmalar

Baumrind (1971) araştırmasında anne-baba tutumlarını incelemiştir. Araştırma bulgularına göre, demokratik anne-baba tutumuyla yetişen çocukların bağımsız,

kendini iyi ifade edebilen, hem sosyal hem akademik yönden başarılı çocuklar olduğunu tespit etmiştir. Baumrind sınıflamasını temel alarak yapılan çalışmalarda, demokratik anne-baba tutumunun olduğu ailelerde yetişen çocukların izin verici ya da otoriter anne-baba tutumuyla yetişen çocuklardan akademik başarı, sosyal gelişim, benlik saygısı ve ruh sağlığı alanlarının ölçümlerde daha yüksek puan aldıkları belirlenmiştir (Yılmaz, 2000; akt. Gelir, 2009).

Steinberg, Lamborn, Dornbusch, Darling ve Mounts (1994) araştırmalarını 14-18 yaş arasındaki 2300 ergen ile gerçekleştirmişlerdir. Araştırma sonucunda, demokratik anne-baba tutumuyla yetişen ergenlerin diğer tutumlarla yetişen ergenlere göre psiko-sosyal ve akademik yeterlik açısından daha gelişmiş oldukları, suça yönelmenin daha az görüldüğü saptanmıştır.

Taris ve Bok (1996) tarafından yapılan araştırmada, anne-baba tutumu, sosyo-ekonomik düzey, çocuğun yaşı ve cinsiyetinin eğitim başarısı üzerindeki etkisi incelenmiştir. Akademik Başarı Skalası ve soru çizelgesi uygulanan araştırma 1023 lise öğrencisi üzerinde yürütülmüştür. Anne-babasını sıcak ve sevgi dolu olarak algılayan öğrencilerin anne-babasını aşırı koruyucu olarak algılayanlara göre daha başarılı oldukları saptanmıştır.

Peterson, Bush ve Supple (1999) ebeveyn bağlılığı konusunu incelemişlerdir. Araştırma 14-20 yaş arasındaki 657 ergen ve ergenlerin 753 ebeveyni üzerinde yürütülmüştür. Demokratik anne-baba tutumlarının olduğu ailelerde görülen bireyselliği destekleme ve duygusal yakınlığın özerkliğin gelişimini destekleyen temel faktörler olduğu tespit edilmiştir.

Pavlidis ve McCauley (2001) depresif ergenlerin aile ilişkilerinde özerklik ve bağlılık konusunu inceledikleri araştırmalarını 20 depresif ergen ve anneleri üzerinde yürütmüşlerdir. 20 normal ergen-anne çifti ile 20 dışavurum ergen-anne çifti kontrol grubu olarak incelenmiştir. Araştırma sonucunda, depresif ergenlerin aileleri ile aralarında pozitif ilişki, bağlılık, özerklik ve destekleyici aile tutumları yönünden diğer ergen aileleriyle karşılaştırıldığında önemli bir fark olmadığı tespit edilmiştir. Dışavurum ergenlerin aile bağlılığı ve ilişki bozuklukları konusunda en kötü puanları aldıkları, bu ergenlerin annelerinin çocuklarına karşı daha zayıf iletişim ve ilgi içinde oldukları gözlenmiştir.

Milevsky, Schlechter ve Netter (2006) araştırmalarına anneye ve babaya övgü aile tutumlarının öz-saygı, depresyon ve hayattan tatmin olma ile ilişkisini incelemişlerdir. Araştırma 9. ve 11. sınıflardaki 272 ergenle gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda, izin verici anneye oranla açıklayıcı-otoriter anne tutumuyla yetişen ergenlerde öz-saygı ve hayattan tatmin olma düzeyinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Babaya övgü tutumların ise ergenin psikolojik gelişiminde etkili olduğu ancak bunun anneye övgü tutumlar kadar belirgin olmadığı sonucu elde edilmiştir.

Cicognani ve Zani (2010) tarafından yapılan araştırmada, ergen çocuğa sahip olan ailelerdeki atışma Őekilleri incelenmiştir. Araştırmaya 302 aile ve 906 kişi katılmıştır. Araştırma sonucunda, ilk ergenlikten orta ergenliğe doğru atışmanın Őiddetlendiėi, yaşi büyük olan kız ergenlerde çatışmanın daha fazla olduğu, erken ergenlikte orta ergenliğe doğru anne-ergen ilişkisinin kötüleştiği saptanmıştır.

Duchesne ve Ratelle (2010) araştırmalarını 498 ergen üzerinde yürütmüşlerdir. Ebeveyn ilgisi ve ebeveyn kontrolünün altıncı sınıf öğrencilerinin ortaokuldaki ilk yılının sonunda farklı başarı hedeflerini etkilediği belirlenmiştir. Ebeveyn kontrolü, sınıfta performans hedeflerini yordarken, ebeveyn ilgisi üstün olma, uzman olma hedeflerini yordamaktadır. Bu ilişkiyi ergenin anksiyete semptomları belirlemektedir (akt. Onat, 2010).

2.2.2 Öz-duyarlılık ile İlgili Araştırmalar

2.2.2.1 Yurt içinde yapılan araştırmalar

Öveç (2007), tarafından üniversite öğrencilerinin öz-duyarlılık ile, özbilinç, depresyon anksiyete ve stres düzeyleri arasındaki ilişkilerin incelediği araştırma 668 üniversite öğrencisi üzerinde yürütölmüştür. Araştırmada ölçme aracı olarak Öz-duyarlılık Ölçeği, Öz-bilinç Ölçeği ve Depresyon, Aksiyete ve Stres Ölçeği uygulanmıştır. Araştırma sonucunda, öz-duyarlığın öz-sevecenlik, paylaşımların farkında olma ve bilinçlilik boyutları, öz-bilincin kendini düşünme, stil bilinçliliği ve sosyal anksiyete boyutları ile negatif, içsel öz-farkındalık ve görünümü bilinçliliği ile pozitif ilişkili bulunmuştur. Öz-duyarlığın öz-yargılama, izolasyon ve aşırı özdeşleşme boyutları kendini düşünme, stil bilinçliliği ve sosyal anksiyete ile pozitif, içsel öz-farkındalık ve görünüm bilinçliliği boyutları ile negatif ilişkili bulunmuştur. Öz-duyarlığın öz-

sevecenlik, paylaşımların farkında olma ve bilinçlilik alt boyutları depresyon, anksiyete ve stresle negatif, öz-yargılama, izolasyon ve aşırı özdeşleşme alt boyutları ise depresyon, anksiyete ve stresle negatif, öz-yargılama, izolasyon ve aşırı özdeşleşme alt boyutları ise depresyon, anksiyete ve stresle pozitif ilişkili bulunmuştur.

Akın (2008a) araştırmasında, öz-duyarlık ve başarı yönelimleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma 646 üniversite öğrencisinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Elde edilen araştırma bulgularına göre, öz-sevecenlik, paylaşımların bilicinde olma ve bilinçliliğin, öğrenme-yaklaşma ve öğrenme-kaçınma yönelimlerini açıklamada pozitif, performans-yaklaşma ve performans-kaçınma yönelimlerini açıklamada negatif etkide bulunduğu belirlenmiştir. Öz-yargılama, izolasyon ve aşırı özdeşleşme ise öğrenme-yaklaşma yönelimini açıklamada negatif, öğrenme-kaçınma, performans-yaklaşma ve performans-kaçınma yönelimlerini açıklamada pozitif katkı yapmıştır.

Çetin, Gündüz ve Akın (2008) tarafından yapılan araştırmada, öz-duyarlık, motivasyon ve tükenmişlik arasındaki ilişkiler incelenmiştir. 357 komiser adayı üzerinde yürütülen araştırmada ölçme aracı olarak, Öz-duyarlık Ölçeği, Motivasyon Ölçeği ve Maslach Tükenmişlik Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, öz-duyarlığı öz-sevecenlik, paylaşımların bilicinde olma ve bilinçlilik alt boyutlarının motivasyonla pozitif, öz-yargılama ve izolasyon boyutlarının ise motivasyonla negatif ilişkili olduğu ortaya çıkmıştır. Tükenmişliğin duygusal tükenme ve duyarsızlaşma boyutları motivasyonla negatif, kişisel başarı boyutu ise motivasyonla pozitif ilişkili bulunmuştur.

Sümer (2008) çalışmasında, üniversite öğrencilerinin öz-anlayış düzeyleri (düşük, orta, yüksek), cinsiyet, sınıf, bölüm ve sosyo-ekonomik değişkenlere göre depresyon, anksiyete ve stres düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. 523 öğrencinin katılımı ile gerçekleştirilen araştırmada Kişisel Bilgi Formu, Öz-Anlayış Ölçeği ve Depresyon Anksiyete Stres Ölçeği kullanılmıştır. Yapılan araştırma sonuçları incelendiğinde, farklı öz-anlayış düzeylerine sahip üniversite öğrencilerinin depresyon, anksiyete ve stres düzeyleri arasında düşük ve orta düzeyde öz-anlayış düzeyine sahip olanların öz-anlayışı yüksek olanlardan daha fazla depresyona, anksiyete ve stres düzeylerine sahip olduğu tespit edilmiştir.

Akın (2009) ‘‘ Öz-duyarlık ve Boyun Eğici Davranış’’ adlı çalışmasında, öz-duyarlık ve boyun eğici davranış arasındaki ilişkileri incelemiştir. Araştırmanın örneklemini 755 üniversite öğrencisinden oluşturmuştur ve ölçme aracı olarak Öz-duyarlık Ölçeği ve Boyun Eğici Davranışlar Ölçeği uygulanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara bakıldığında, öz-duyarlığın öz-sevecenlik, paylaşımların bilincinde olma ve bilinçlilik alt boyutlarının boyun eğici davranışla negatif, öz-yargılama, izolasyon ve aşırı özdeşleşme boyutlarının ise pozitif ilişkili olduğu görülmüştür.

Akın (2009) araştırmasında, Akılcı Duygusal Davranışçı Terapi odaklı grupla psikolojik danışmanın psikolojik iyi olma ve öz-duyarlık üzerindeki etkisini incelemiştir. Araştırma 544 üniversite öğrencisi üzerinde yürütülmüştür. Ölçme aracı olarak Psikolojik İyi Olma Ölçeği ve Öz-duyarlık Ölçeği kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre, Akılcı Duygusal Davranışçı Terapi odaklı grupla psikolojik danışmanın deney grubundaki deneklerin psikolojik iyi olma ve öz-duyarlık düzeylerini arttırdığı ve bu durumun izleme ölçümlerde de korunduğu belirlenmiştir.

Yılmaz (2009) araştırmasında üniversite öğrencilerinin öz-anlayışları ile anne-baba tutumları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma 539 öğrencinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Ölçme aracı olarak Kişisel Bilgi Formu, Öz-Anlayış Ölçeği ve Anne Baba Tutumları Ölçeği uygulanmıştır. Araştırma sonucunda, üniversite öğrencilerinin öz-anlayışları ile anne-baba tutumları arasında anlamlı düzeyde bir ilişki olduğu saptanmıştır.

Akın (2010) öz-duyarlık ile ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla gerçekleştirdiği araştırmasını 338 üniversite öğrencisi üzerinde yürütmüştür. Katılımcılara Öz-duyarlık Ölçeği ve İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar Ölçeği uygulanmıştır. Yapılan korelasyon sonucunda, öz-duyarlığın öz-sevecenlik, paylaşımların bilincinde olma ve bilinçlilik alt boyutlarının ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalarla negatif, öz-yargılama, izolasyon ve aşırı özdeşleşme boyutlarının ise pozitif ilişkili olduğu görülmüştür.

Tatlıoğlu (2010) tarafından yapılan ‘‘Farklı Öz-anlayış Düzeylerine Sahip Üniversite Öğrencilerinin Karar Vermede Özsaygı, Karar Verme Stilleri ve Kişilik Özelliklerinin Değerlendirilmesi’’ adlı çalışmada Kişisel Bilgi Formu, Öz-Anlayış Ölçeği, Melbourne Karar Verme Ölçeği I-II ve SDKT Ölçeği uygulanmıştır. Araştırma sonucunda, üniversite öğrencilerinin öz-anlayış düzeylerine göre, karar

vermede öz-saygı ve karar verme stillerinin anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir. Ayrıca, üniversite öğrencilerinin öz-anlayış düzeylerine göre kişilik özellikleri alt boyutlarının anlamlı düzeyde farklılaştığı bulgusu da elde edilmiştir.

2.2.2.2 Yurt dışında yapılan araştırmalar

Neff (2003b) araştırmasında, öz-duyarlılığın sosyal beğenirlikle ilişkili olmadığını, öz-duyarlılık düzeyi yüksek olan bireylerin diğerlerine olduğu kadar kendilerine de kibar davrandığı, öz-duyarlılık düzeyi düşük olan bireylerin ise diğer bireylere kendilerinden daha kibar davrandığını tespit etmiştir.

Neff, Kirkpatrick ve Rude (2005) tarafından yapılan araştırmada, psikolojik iyi olmanın indeksleri ile öz-duyarlılık arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonucunda, öz-duyarlılığın özerklik, çevreye hakim olma, yaşam hedefleri, kişisel gelişim, düşünsel ve duygusal farkındalık, yaşama karşı meraklı ve araştırmacı olma, mutluluk ve iyimserlik ile pozitif ilişkili olduğu saptanmıştır. Öz-duyarlılık ile düşünce baskısı, nörotizm ve derin düşüncelere dalma arasında negatif ve anlamlı ilişkiler olduğu belirlenmiştir.

Neff, Hsieh ve Dejithirat (2005) araştırmalarında, öz-duyarlılık, akademik başarı hedefleri ve algılanan akademik başarısızlıkla başa çıkma arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmada iki ayrı çalışma yapılarak birincisinde 222, ikincisinde ise 224 üniversite öğrencisi yer almıştır. Birinci çalışmada ölçme aracı olarak Öz-duyarlılık Ölçeği, Başarı Yönelimleri Ölçeği, Başarısızlık Korkusu Ölçeği, Öğrenmede Algılanan Yeterlilik Ölçeği, İçsel Motivasyon Ölçeği ve Speilberger Durumluluk-Sürekli Kaygı Ölçeği; ikinci çalışmada ise, Öz-duyarlılık Ölçeği, Başarı Yönelimleri Ölçeği, İçsel Motivasyon Ölçeği, Öğrenmede Algılanan Yeterlilik Ölçeği ve Başarısızlıkla Başa Çıkma Ölçeği uygulanmıştır. Araştırma sonucunda, öz-duyarlılığın öğrenme yönelimi ile pozitif, performans-yaklaşma yönelimiyle negatif ilişkili olduğu, içsel motivasyon ile öz-duyarlılık arasında pozitif ilişki olduğu ve öz-duyarlılığın başarısızlık korkusuyla başa çıkabilmede uyumlu başa çıkma stratejilerinin kullanılmasına katkıda bulunduğu belirlenmiştir.

Neff, Kirkpatrick ve Rude (2007) tarafından yapılan araştırmada, öz-duyarlılık ve psikolojik işlevsellik arasındaki ilişkiyi incelemişler ve iki çalışma gerçekleştirmişlerdir. Araştırmanın ilk çalışmasında 91 öğrenciye, Öz-duyarlılık

Ölçeği, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği, Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği ve Speilberger Durumluluk-Sürekli Kaygı Ölçeği, ikinci çalışmada 40 öğrenciye Öz-duyarlık Ölçeği, Speilberger Durumluluk-Sürekli Kaygı Ölçeği, Beck Depresyon Ölçeği ve Düşünce Baskısı Ölçeği uygulanmıştır. Birinci çalışma sonucunda, benliği tehdit edici bir durumla karşılaşıldığında öz-duyarlığın anksiyeteye karşı bir tampon görevine sahip olduğu görülmüştür. İkinci çalışma sonucunda ise, öz-duyarlık arttığında psikolojik iyi olmanın da arttığı belirlenmiştir.

Neff, Pisitsungkagarn ve Hsieh (2008) tarafından yapılan araştırmada, 181'i Amerikan, 223'ü Tayland'lı, 164'ü Tayvan'lı toplam 568 üniversite öğrencisinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışmada Öz-duyarlık Ölçeği, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği, Öz-yapıları Ölçeği, Zung Depresyon Ölçeği ve Yaşam Doyumu Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, Tayland'lı öğrencilerin en yüksek, Tayvan'lı öğrencilerin en düşük, Amerikan öğrencilerin ise orta düzeyde öz-duyarlığa sahip oldukları görülmüştür. Tayland'lı öğrenciler Amerikan öğrencilere göre, Öz-duyarlık Ölçeği'nin, Öz-yargılama, İzolasyon ve Aşırı Özdeşleşme Alt Ölçeklerinden daha düşük, Öz-sevecenlik ve Bilinçlilik Alt Ölçeklerinden daha yüksek puan aldıkları belirlenmiştir. Paylaşımların Bilincinde Olma Alt Ölçeğinde kültürlerarası fark olmadığı görülmüştür. Tüm gruplarda, öz-duyarlığın depresyon ile düşük, yaşam doyumuyla yüksek düzeyde ilişkili olduğu saptanmıştır (Akın, 2009).

Amrani (2010) çalışmasında, öz-duyarlık, empati ve tükenmişlik arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Yaşları 23 ile 89 arasında değişen 301 psikoterapist üzerinde yürütülen araştırma sonucunda, yüksek düzeyde öz-duyarlık ile düşük düzeyde tükenmişlik arasında yüksek korelasyon olduğu saptanmıştır.

2.2.3 Duyarlı Sevgi ile İlgili Araştırmalar

Van ve diğerleri (1997) tarafından yapılan araştırma duyarlı sevginin bir unsuru olan fedakarlık isteğinin güçlü bağlılık, yüksek memnuniyet ve yüksek yatırımla ilişkili olduğunu göstermiştir. 45 kadın ve 45 erkekten oluşan 45 çift flört ilişkilerinin boylamsal çalışmasına katılmıştır. Katılımcıların yaş ortalaması 19.94'tür. Bilgiler her çiftin bir sömestrdaki üç oturumundan elde edilmiştir. Her oturumda partnerler anketleri doldurmuşlar ve proje hedefleriyle ilgili görevlere katılmışlardır. Anketlerdeki sorular fedakarlık isteği, çift uyumu, ayrılma niyeti ve bağlılık

seviyesini ölçmektedir. Çalışma sonucunda, fedakarlık isteğinin, bağlılık ve uyum arasındaki ilişkiye aracı olduğu, bağlılığın, artan fedakarlık isteğiyle, fedakarlık isteğinin de çift uyumu ile ilişkili olduğu bulunmuştur (Van ve diğerleri, 1997).

Wieselquist, Rusbult, Foster ve Agnew (1999) tarafından yapılan çalışmada, güven derecesinin bağlılıkla pozitif ilişkili olduğunu belirtmişlerdir. Romantik ilişkilerin 10 haftalık periyodlarla 1 ve 3 zaman arasında uzayan boylamsal çalışması olan birinci çalışmaya 53 erkek ve 53 kadından oluşan 53 çift katılmıştır. Her araştırma zamanında partnerler, anketleri doldurdıkları oturumlara ve laboratuvar görevlerine katılmışlardır. Anketler, bağlılık, algılanan uzlaşma, fedakarlık isteği, güven derecesi ve çift uyumunun ölçümünü içermektedir. İkinci çalışmada evlilik ilişkisinin boylamsal çalışmasına 65 erkek ve 65 kadından oluşan 65 çift katılmıştır. Anketler, bağlılık derecesi, algılanan uzlaşma, güven derecesi, çift uyumunun ölçümünü içermektedir. Sonuçlar, flört eden ve evli çiftler için güven derecesinin bağlılıkla pozitif ilişkili olduğunu göstermiştir.

Cramer (2003), romantik ilişki ile çatışma, onaylanma isteği, öz-saygı ve koşulsuz kabul, empati ve uyumdan oluşan üç kolaylaştırıcı koşulla ilişkisini incelemiştir. Katılımcılar, bir devlet üniversitesinden romantik ilişki içinde olan 160 (86 kadın, 58 erkek) İngiliz öğrencidir. Romantik ilişkilerinin devam etme süresi ortalama 3.14 yıldır. Üç kolaylaştırıcı koşul kabulün derecesi, empati ve uyum ölçülmüştür. Üç koşulun tamamı da ilişki memnuniyetiyle ilişkili bulunmuştur. Kabul derecesi ve empati ilişki memnuniyetiyle en yüksek ilişkiyi göstermiştir. Sonuçlar destekleyici olmanın önemli olduğunu göstermiştir. Ayrıca anlaşmazlığın ilişkideki partnerlerden birinin diğeri tarafından kabul edilmediğini ve anlaşılmadığını hissettirerek ilişki memnuniyetini düşürdüğünü belirtmektedir. Bu üç koşul ilişki memnuniyetiyle pozitif ilişkili olmasına rağmen, Acitelli ve Antonucci (1994) iki partnerin de birbirine sosyal destek göstermesinin ilişki memnuniyeti üzerinde sadece bir partnerin destek göstermesinden daha fazla etkiye sahip olacağını belirtmiştir. Bununla ilgili çalışmada 69 evli çiftten oluşan 138 birey yer almıştır. Yaşları 44 ile 92 arasındadır ve ortalama yaş 74'tür. Ortalama evlilik süresi 41.2 yıldır ve ortalama gelir 13.800 dolardır. Sosyal destek algısı, evlilik memnuniyeti, genel iyi oluş ve sağlık durumları ölçülmüştür. Sonuçlar, evlilikteki sosyal destek algısının ilişki memnuniyeti ve çiftlerin genel iyi oluşlarıyla güçlü bir şekilde ilişkili olduğunu göstermemiştir (Hill, 2008).

Mills, Clark ve Ford ve Johnson (2004), benzer bir dinamik olan ortak güç ile ilgili çalışmıştır. Ortak güç, partnerin diğer partnerin ihtiyaçlarına karşılık verme motivasyonunun derecesidir (Mills, Clark, Ford & Johnson, 2004). Çalışmalarında en az bir yıl önce evlenmiş 123 evli çift katılmıştır. Katılımcıların yaşları 24 ile 65 arasındadır ve erkeklerde yaş ortalaması 41.2, kadınlarda 40.4'tür. 123 erkeğin % 70'i ve kadınların % 19'u daha önce evlenmiştir. Erkeklerin % 80'i, kadınların % 77'si çocuk sahibidir. Hem erkekler hem de kadınlarda ortak güç ölçümğ eşin evlilik memnuniyetiyle ilişkili bulunmuştur. Mills ve diğerlerine göre (2004) bireyin partnerine karşı olan ortak gücü partnerin ilişki memnuniyetiyle pozitif ilişkilidir (Mills, Clark ve Ford ve Johnson, 2004; akt. Hill, 2008).

Impet, Gable ve Peplau (2005) fedakarlık tipi (yaklaşma güdüsü ve kaçınma güdüsü) ile ilişki istikrarı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bu çalışmada, California Üniversitesinden 69 erkek 84 kadından oluşan 153 katılımcı yer almıştır. Tüm katılımcıların devam eden bir flört ilişkileri vardır ve birbirlerini haftada en az 5 gün görmektedirler. Başlangıçtaki oturumda katılımcılar, özgeçmiş anketini ve fedakarlık, sosyal motivasyon ve ilişki kalitesi ölçümlerini doldurmuşlardır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, kaçınma güdüsünün ilişki kalitesiyle negatif ilişkili, uyumsuzlukla pozitif ilişkili olduğu belirlenmiştir. Bireyler, partnerlerinin kişisel çıkarlarının dışına çıktığını algıarlarsa, önemseyen ve duyarlı bir birey olduğunu düşünerek güven geliştirmektedirler.

Sprecher ve Fehr (2005) tarafından yapılan araştırmada, duyarlı sevginin empati ve diğer yönelimlerle ne kadar ilişkili olduğunu ve diğer insanlara yardım etme ve sosyal destek sağlama ile ilişkisini incelenmiştir. Çalışmada yaşları 18 ile 33 arasında değişen 354 (123 erkek, 231 kadın) üniversite öğrencisi yer almıştır. Katılımcılar Duyarlı Sevgi Anketinin iki formunu da doldurmuşlardır. Anketlerin bir tanesi aile üyelerini, arkadaşları içeren diğer insanların önemini ne olduğunu, diğer anket ise, tüm insanlıkla ilgili ne düşündüklerini belirleme amacıyla. Çalışmada, Penner Olumlu Sosyal Davranış Kişilik Testi (Prosocial Personality Battery), 8 maddelik bir Empati Ölçeği ve demografik bilgileri içeren bir form kullanılmıştır. Araştırma bulgularına bakıldığında, duyarlı sevginin, empatiyle yüksek düzeyde ilişkili olmadığı ve duyarlı sevgi ile empatinin ayrı kavramlar olduğu görülmüştür. Aynı çalışmada Sprecher ve Fehr (2005) belirli yakın ilişkilerdeki duyarlı sevginin dinamiklerini araştırmışlardır. Araştırmada %63.8'i kız, %35.6'sı erkek olan 174

öğrenci yer almıştır. Araştırma sonuçları, diğer insanlarla yakın ilişkilerdeki duyarlı sevginin bu kişiye yönelmiş sosyal destekle pozitif olarak ilişkili olduğunu göstermiştir. Bu çalışma empati, duyarlı sevgi ve sosyal destek arasındaki farklılığı açık şekilde ortaya koymuştur.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu çalışmanın amacı üniversite öğrencilerinin anne-baba tutumları, öz-duyarlık ve duyarlı sevgi düzeyleri arasındaki ilişkilerin incelenmesidir. Ayrıca öğrencilerin algıladıkları anne-baba tutumları, öz-duyarlık ve duyarlı sevgi düzeylerinin cinsiyet, kardeş sayısı, doğum sırası ve gelir düzeyi değişkenleri açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermedikleri de incelenmiştir. Bu bölümde araştırmanın modeli, örnekleme, araştırmada kullanılan ölçme araçları ve veri analiz teknikleri tanımlanacaktır.

3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Bu araştırma, üniversite öğrencilerinin öz-duyarlık ve duyarlı sevgi düzeylerini ebeveyn tutumları açısından incelemektedir. Araştırma Karşılaştırmalı İlişkisel Tarama Modeline uygun olarak gerçekleştirilmiştir. İlişkisel tarama modelleri, iki veya daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir. İlişkisel çözümleme iki türlü yapılır. Bunlar, korelasyon türü ilişki ile karşılaştırma yolu ile elde edilen ilişkilerdir. Korelasyon türü ilişki aramalarda değişkenlerin birlikte değişip değişmedikleri, birlikte bir değişme varsa, bunun nasıl olduğu öğrenilmeye çalışılır. Karşılaştırma yolu ile ilişki belirlemede de en az iki değişken vardır. Bunlardan birine (sınanmak istenen bağımsız değişkene) göre gruplar oluşturulur, öteki (bağımlı) değişkene göre aralarında bir farklılaşma olup olmadığına bakılır (Karasar, 2010: 81-84).

Bu araştırma, üniversite öğrencilerinin algıladıkları anne-baba tutumları, öz-duyarlık ve duyarlı sevgi düzeyleri arasında anlamlı düzeyde bir ilişki olup olmadığı araştırılmıştır. Ayrıca, anne-baba tutumları, öz-duyarlık ve duyarlı sevgi düzeylerinin cinsiyet, kardeş sayısı, doğum sırası ve gelir düzeyi değişkenlerine göre anlamlı

düzeyde farklılaşp farklılaşmadığı karşılaştırma türü ilişkisel tarama modeli çerçevesinde incelenmiştir.

3.2. ÇALIŞMA GRUBU

Bu araştırmanın örneklemini Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nin çeşitli bölümlerinde öğrenim gören ve random olarak seçilen 326 üniversite öğrencisinden oluşmaktadır. Katılımcıların 230'u kız ve 96'sı erkek öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmaya katılan öğrencilerin demografik özellikleri ile ilgili bilgiler Tablo 3'de verilmiştir.

Tablo 3: Araştırma Örnekleminin Sosyo-Demografik Özellikleri

Değişken	N	%
Cinsiyet		
Erkek	96	29.4
Bayan	230	70.6
Bölüm		
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	112	34.3
Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği	84	25.8
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	69	21.2
Fen Bilgisi Öğretmenliği	61	18.7

3.3 VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırmada kullanılan veriler üç ölçme aracı ile toplanmıştır. Katılımcıların öz-duyarlık düzeyine ilişkin verileri Öz-duyarlık Ölçeği (ÖDÖ) ile duyarlı sevgi düzeylerine ilişkin verileri Duyarlı Sevgi Ölçeği (DSÖ) ile ve algılanan anne-baba tutumlarına ilişkin veriler Ana-Baba Tutum Ölçeği (ATÖ) ile elde edilmiştir.

Katılımcıların demografik özelliklerini belirlemek amacıyla Bilgi Toplama Formu kullanılmıştır.

3.3.1 Bilgi Toplama Formu

Araştırmacı tarafından hazırlanan bilgi toplama formu katılımcılar hakkında sosyo-demografik bilgiler elde etmek için kullanılmıştır. Bu formda cinsiyet, kardeş sayısı, doğum sırası ve algılanan gelir düzeyi durumunu belirlemeye yönelik sorular bulunmaktadır (Ek 1).

3.3.2 Ana Baba Tutum Ölçeği

Araştırmada anne-baba tutumlarını ölçmek amacıyla, Kuzgun (1972) tarafından geliştirilen, daha sonra Eldeleklioğlu (1996) tarafından ele alınıp güncellenen Ana Baba Tutum Ölçeği kullanılmıştır. Eldeleklioğlu (1996) daha önce Kuzgun (1972) tarafından belirtilen “demokratik”, “otoriter”, “ilgisiz” alt boyutlarına koruyucu, istekçi ve reddedici anne-baba tutumlarını da eklemiştir. Toplam beş alt ölçek belirlenmiş ve demokratik 35, otoriter 29, koruyucu-istekçi 12, reddedici 15, ilgisiz 18, olmak üzere bu alt ölçekleri betimleyen 119 madde yazılmıştır. Eldeleklioğlu, bu maddelerin bazılarını (10 otoriter, 7 demokratik, 3 ilgisiz) Kuzgun’un orijinal envanterinden olduğu gibi almış, diğer maddeleri ise aynı formda yazmıştır. Ana Baba Tutum Ölçeği’nin güvenilirliği iç tutarlılık ve kararlılık katsayıları hesaplanarak sınanmıştır.

Ana Baba tutum ölçeğinin iç tutarlılığı Cronbach Alfa formülü ile hesaplanmış ve bulunan alfa değerleri demokratik tutum alt ölçeği için .89, koruyucu-istekçi tutum alt ölçeği için .82, otoriter tutum alt ölçeği için .78 bulunmuştur.

Ana Baba Tutum Ölçeğinin kararlılık düzeyini ölçmek için test tekrar test yöntemi kullanılmıştır. Ölçeğin kararlı bir ölçme yapıp yapmadığı 54 kişilik bir öğrenci grubuna 15 gün ara ile aracın iki kez uygulanması ile elde edilen puanlar arasındaki korelasyon katsayılarının hesaplanması ile yapılmıştır. Kararlılık katsayısı demokratik tutum alt ölçeği için .92, koruyucu-istekçi tutum alt ölçeği için .75, otoriter tutum alt ölçeği için .79 olarak bulunmuştur. 119 maddeden oluşan Ana Baba Tutum Ölçeği 1992-1993 öğretim yılı II. döneminde Gazi Üniversitesi İktisadi ve

İdari Bilimler Fakültesi'nde öğrenim gören 4. sınıftan 100 öğrenciye uygulanmıştır. Bu uygulamadan sonra elde edilen puanlar faktör analizi tekniği ile çözümlenmiştir. Faktör analizi sonucunda, maddelerin çoğunun 1.faktörde toplandığı bunu 2.faktörün izlediği diğer maddelere dağılan faktörlerin çok az olduğu görülmüştür. Bu maddeler incelendiğinde, faktör yükleri (+) değer alanların demokratik (-) değer alanların ise otoriter tutumu yansıtan maddeler olduğu 2.faktörde toplananların ise koruyucu-istekçi tutumu yansıtan maddeler olduğu görülmüştür. Reddedici ve ilgisiz alt ölçeklerinin faktör yükleri yeterince doyurucu olmadığı için bu alt ölçekteki maddeler ölçekten çıkarılmıştır.

Demokratik ve Koruyucu-İstekçi alt ölçeği için faktör yükü en yüksek 15'er, Otoriter alt ölçeği için ise 10 madde seçilerek toplam 40 maddelik ana-baba tutum ölçeği oluşturulmuştur. Alt ölçekler arasındaki korelasyonlar hesaplanmıştır. Demokratik alt ölçek puanları ve Otoriter alt ölçek puanları arasında -0.64'lük Otoriter ve Koruyucu alt ölçek puanları arasında ise .36'lık bir korelasyon vardır. Bu haliyle ölçeklerin birbirinden az çok bağımsız ölçme yaptıkları söylenebilir. Demokratik alt ölçeği ile Otoriter alt ölçeği arasındaki korelasyonun negatif yönde olması birbirinin tersi olan bu davranış boyutlarının, bu ölçeklerle ölçülebildiğinin işareti olduğu belirtilmektedir.

Maddelere verilen cevaplar, beş basamaklı Likert tipi bir ölçekte derecelenecek şekilde düzenlenmiştir. Her madde için cevaplar 1'den 5'e kadar derecelenmiştir. Dereceleme şu şekilde yapılmıştır; Hiç uygun değil (1), Çok az uygun (2), Kısmen uygun (3), Oldukça uygun (4), Tamamen uygun (5). Deneklerden her maddeyi okuyup, anne-babaları için en uygun ifadenin seçilip işaretlenmesi istenmektedir (Kuzgun ve Bacanlı, 2005; Eldeleklioğlu, 1996). Ölçek yanıtlanırken üniversite öğrencilerinden en uygun ifadeyi kendilerine en yakın olan ebeveynini düşünerek yanıtlaması istenmiştir.

3.3.3 Öz-duyarlık Ölçeği

3.3.3.1 Ölçeğin orijinal formu

Öz-duyarlık Neff (2003b) tarafından geliştirilen ve yeni bir ölçek olan Öz-duyarlık Ölçeği ile ölçülmektedir. Bu ölçek öz-duyarlığın alt boyutlarıyla ilişkili özellikleri değerlendiren ve bireyin kendisi hakkında bilgi vermesine dayanan (self-report) bir

ölçme aracıdır. Öz-duyarlık Ölçeği (1) hiçbir zaman (2) nadiren (3) sık sık (4) genellikle ve (5) her zaman şeklinde 5'li Likert tipi bir derecelendirmeye sahiptir. 26 maddelik bir ölçme aracı olan, Öz-duyarlık Ölçeği için yapılan DFA'da, öz-duyarlık yapısını oluşturan 6 alt boyutun varlığı doğrulanmıştır: *Öz-sevecenliğe karşı öz-yargılama, paylaşımların bilincinde olmaya karşı yabancılaşma ve bilinçliliğe karşı aşırı-özdeşleşme*. Bu alt ölçeklere ait maddelerin faktör yükleri, öz-sevecenlik için .71-.77, öz-yargılama için .65-.80, paylaşımların bilincinde olma için .57-.79, yabancılaşma için .63-.75, bilinçlilik için .62-.80 ve aşırı-özdeşleşme için .65-.78 arasında değişmektedir. İç tutarlılık güvenilirlik katsayıları alt ölçekler için sırasıyla .78, .77, .80, .79, .75 ve .81 olarak bulunmuştur. Test-tekrar test güvenilirlik katsayılarının ise sırasıyla .88, .88, .80, .85, .85 ve .88 olduğu görülmüştür (Neff, 2003b). Uyum geçerliği çalışmasında ise, Öz-duyarlık Ölçeği ile benlik saygısı arasında .59 (Neff, 2003a) ve .55 (Neff, 2003b), sosyal ilişki arasında .41 ve yaşam doyumu arasında .45 düzeyinde pozitif ilişkiler bulunmuştur. Aynı zamanda Öz-duyarlık Ölçeği ile depresyon, anksiyete, öz-eleştiri ve nörotik mükemmeliyetçilik arasında negatif ilişkiler olduğu görülmüştür (sırasıyla, -.51, -.65, -.65, -.57). Geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarından elde edilen sonuçlar; Öz-duyarlık Ölçeği'nin geçerlik ve güvenilirliğinin sağlandığını ve psikolojik sağlığı önemli ölçüde yordadığını göstermektedir (Neff, 2003b).

3.3.3.2 Ölçeğin Türkçe'ye çevrilmesi

Öz-duyarlık Ölçeği'nin Türkçe'ye çevrilme süreci belli aşamalardan oluşmaktadır. Öncelikle ölçek İngiliz Dili ve Edebiyatı bölümünde görev yapan 5 öğretim üyesi tarafından Türkçe'ye çevrilmiş ve daha sonra bu Türkçe formlar tekrar İngilizceye çevrilerek iki form arasındaki tutarlılık incelenmiştir. Yine aynı öğretim üyeleri elde ettikleri Türkçe formlar üzerinde tartışarak anlam ve gramer açısından gerekli düzeltmeleri yapmış ve denemelik Türkçe form elde edilmiştir. Bir sonraki aşamada denemelik Türkçe form 16 yüksek lisans öğrencisine uygulanmış ve net olmayan ifadeleri belirlemeleri istenmiştir. Bu uygulama sonucunda öğrencilerin yarıdan fazlasının anlaşılır olmadığını düşündüğü iki madde farklı biçimde ifadelendirilmiştir.

Son aşamada Türkçe form, psikolojik danışma ve rehberlik ve ölçme ve değerlendirme alanındaki 5 öğretim üyesine inceletilerek, görüşleri doğrultusunda bazı değişiklikler yapılmıştır. Geçerlik ve güvenirlik çalışmalarına başlamadan önce Öz-duyarlık Ölçeği'nin Türkçe formu ile orijinal form arasındaki tutarlılığı belirlemek için dilsel eşdeğerlik çalışması yapılmıştır. Bu çalışmada her iki form iyi düzeyde İngilizce bilen 135 İngilizce öğretmenine uygulanmış ve Türkçe ve İngilizce formların eşdeğer olduğu görüldükten sonra geçerlik ve güvenirlik analizlerine başlanmıştır.

3.3.3.3 Madde analizi

Öz-duyarlık Ölçeği'nin madde-toplam korelasyonlarının .48 ile .71, %27'lik alt ve üst grupların madde puanlarındaki farklara ilişkin t (sd=320) değerlerinin ise 16.11 ($p<.001$) ile 29.57 ($p<.001$) arasında sıralandığı görülmüştür.

3.3.3.4 Yapı geçerliği

Öz-duyarlık Ölçeği'nin yapı geçerliği için AFA ve DFA yapılmıştır. Öz-duyarlık Ölçeği'nin yapı geçerliğini incelemek için yapılan AFA'da KMO örneklem uygunluk katsayısı .66, Barlett Sphericity testi χ^2 değeri ise 15464.500 ($p<.001$) bulunmuştur. Yapılan analiz sonucunda toplam varyansın %68'ini açıklayan, 26 madde ve 6 alt ölçekten oluşan bir ölçme aracı elde edilmiştir. Ayrıca alt boyutlarda yer alan maddelerin orijinal formdaki maddelerle birebir örtüştüğü ve maddelerin tek bir faktörde yüklü oldukları görülmüştür.

AFA sonucunda elde edilen alt ölçeklerden birincisi, öz-sevecenliktir. 5 maddeden oluşan bu alt ölçek, toplam varyansın %25.62'sini açıklamakta ve faktör yükleri .52 ile .84 arasında değişmektedir. Öz-sevecenlik alt ölçeğine örnek olarak; “*Hata ve yetersizliklerimi anlayışla karşılarım*” maddesi gösterilebilir. İkinci alt ölçek olan öz-yargılama, 5 maddeden oluşmaktadır. Faktör yükleri .43 ile .82 arasında sıralanan bu alt ölçek, toplam varyansın %13.22'sini açıklamaktadır. “*Gerçekten güç durumlarla karşılaştığımda kendime kaba davranırım*” maddesi bu alt ölçeğe örnek olarak gösterilebilir.

Üçüncü alt ölçek, paylaşımların bilincinde olmadır. Faktör yükleri .58 ile .78 arasında sıralanan ve toplam varyansın %11.80'ini açıklayan bu alt ölçek, 4 maddeden oluşmaktadır. Paylaşımların bilincinde olmaya örnek olarak; “*Kendimi çok kötü hissettiğim durumlarda, dünyadaki birçok insanın benzer duygular yaşadığını hatırlamaya çalışırım*” gösterilebilir. Dördüncü alt ölçek olan izolasyon 4 maddeden oluşmaktadır. İzolasyon alt ölçeğine ilişkin maddelerin faktör yükleri .62 ile .77 arasında değişmekte ve bu alt ölçek toplam varyansın %6.68'ini açıklamaktadır. Maddelere örnek olarak; “*Kendimi üzgün hissettiğimde, diğer insanların çoğunun belki de benden daha mutlu olduklarını düşünürüm*” gösterilebilir.

Beşinci alt ölçek, bilinçlilikdir. Toplam varyansın %5.51'ini açıklayan ve 5 maddeden oluşan alt ölçeğin faktör yükleri .57 ile .82 arasında değişmektedir. Bu alt ölçekte bulunan maddelere örnek olarak; “*Bir şey beni üzdüğünde duygularımı dengede tutmaya çalışırım*” verilebilir. Altıncı ve son alt ölçek olan aşırı özdeşleşme, 4 maddeden oluşmaktadır. Faktör yükleri .57 ile .82 arasında sıralanan aşırı özdeşleşme alt ölçeği, toplam varyansın %5.06'sını açıklamaktadır. Bu alt ölçekte yer alan maddelere örnek olarak; “*Kendimi kötü hissettiğimde kötü olan her şeye kafamı takar ve onunla meşgul olurum*” gösterilebilir.

Öz-duyarlık Ölçeği'nin yapı geçerliği için ölçeğin orijinal formunda bulunan faktörlerin doğrulanması amacıyla DFA uygulanmıştır. Yapılan DFA'da elde edilen modelin uyum indeksleri incelenmiş ve Ki-kare değerinin ($\chi^2=779.01$, $N=633$, $sd=264$, $p=0.00$) anlamlı olduğu görülmüştür. Uyum indeksi değerleri ise RMSEA=.056, NFI=.95, CFI=.97, IFI=.97, RFI=.94, GFI=.91 ve SRMR=.059 olarak bulunmuştur. Bu uyum indeksi değerleri modelin iyi uyum verdiğini göstermektedir.

3.3.3.5 Güvenirlilik

Öz-duyarlık Ölçeği'nin iç tutarlılık katsayıları; öz-sevecenlik alt ölçeği için .77, öz-yargılama için .72, paylaşımların bilincinde olma için .72, izolasyon için .80, bilinçlilik için .74 ve aşırı özdeşleşme için .74 olarak bulunmuştur. Test-tekrar güvenirlilik çalışması için Öz-duyarlık Ölçeği'nin Türkçe formu, Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nin çeşitli bölümlerinde öğrenim gören 209 üniversite öğrencisine 3

hafta arayla iki kez uygulanmıştır. Ölçeğin test-tekrar test güvenilirlik katsayıları öz-sevecenlik alt ölçeği için .69, öz-yargılama için .59, paylaşımların bilincinde olma için .66, izolasyon için .60, bilinçlilik için .69 ve aşırı özdeşleşme için .56 olarak bulunmuştur.

3.3.3.6 Ölçek puanlarının değerlendirilmesi

Ölçeğin Türkçe formunda, orijinal formda olduğu gibi 26 madde bulunmaktadır. Bireyin her bir alt ölçekten elde ettiği puanların yüksek olması, bireyin ilgili alt ölçeğin değerlendirdiği özelliklere sahip olduğunu göstermektedir.

Ayrıca ölçek toplam bir öz-duyarlık puanı da vermektedir. Bu işlem üç aşamada gerçekleştirilir:

a. Negatif alt ölçekler olan; öz-yargılama, izolasyon ve aşırı özdeşleşme puanları ters kodlanır ve her bir alt ölçeğin ortalamasından 6 çıkarılır. 6 – Öz-yargılama $\bar{X} = \underline{\quad}$, 6 – İzolasyon $\bar{X} = \underline{\quad}$, 6 – Aşırı özdeşleşme $\bar{X} = \underline{\quad}$

b. Altı alt ölçeğin ortalamaları toplanır: Öz-sevecenlik+Öz-yargılama+Paylaşımların bilincinde olma+ İzolasyon+Bilinçlilik+Aşırı özdeşleşme

c. Toplam öz-duyarlık ortalaması elde edilir (Toplam ortalama 6'ye bölünerek)

Toplam puanın yorumlanması: 1-2.5 arası puanlar düşük, 2.5-3.5 arası puanlar orta ve 3.5-5 arası puanlar yüksek düzeyde öz-duyarlığı göstermektedir.

3.3.4 Duyarlı Sevgi Ölçeği

7'li Likert (1 Benim için hiç doğru değil -7 Benim için tamamen doğru) türü bir ölçme aracı olan Duyarlı Sevgi Ölçeği 21 maddeden oluşmakta ve katılımcılardan her bir maddede yer alan açıklamaya katılma oranlarını belirlemeleri istenmektedir. Ölçekte yer alan tüm maddelerin puanları toplanarak toplam bir duyarlı sevgi puanı elde edilebilmektedir. Ölçekteki olası puanların ranjı 21 ile 147 arasında değişmektedir. Ölçekten alınan yüksek puanlar ilgili bireyin duyarlı sevgi düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir. Ölçeğin iç tutarlılık güvenilirlik katsayısı .95 olarak bulunmuştur. Duyarlı Sevgi Ölçeği'nin ölçüt bağıntılı geçerlik çalışmasında ölçeğin empati ve yardımseverlik ile pozitif ilişkili olduğu görülmüştür. Geçerlik ve

güvenirlik çalışmalarından elde edilen sonuçlar Duyarlı Sevgi Ölçeği'nin geçerlik ve güvenilirliğinin sağlandığını göstermektedir.

3.3.4.1 Ölçeğin Türkçe'ye çevrilmesi

Duyarlı Sevgi Ölçeği'nin Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirlik analizleri iki çalışma grubundan elde edilen veriler üzerinde gerçekleştirilmiştir. İlk grup 356 lise son sınıf öğrencisidir. Ayrıca ölçeğin test-tekrar test çalışması için bu gruptan 147 öğrenciye ölçek dört hafta arayla tekrar uygulanmıştır. İkinci çalışma grubunu ise ölçeğin dilsel eşdeğerlik çalışmasının yürütüldüğü 58 İngilizce öğretmeni oluşturmaktadır. Yaşları 26 ile 48 arasında değişen öğretmenlerin 23'ü bayan, 35'i ise erkektir.

Duyarlı Sevgi Ölçeği'nin Türkçe'ye uyarlanması sürecinde öncelikle ölçeği geliştiren Susan Sprecher ile elektronik posta yoluyla iletişim kurulmuş ve ölçeğin uyarlanabileceğine ilişkin gerekli izin alınmıştır. İlk aşamada ölçeğin İngilizce formu, iyi düzeyde İngilizce bilen 3 öğretim üyesinden oluşan bir komisyon tarafından Türkçe'ye çevrilmiş ve daha sonra bu Türkçe formlar geri tercüme edilerek Türkçe ve İngilizce formlar arasındaki tutarlılık incelenmiştir. Daha sonra Türkçe form anlam ve gramer açısından incelenerek gerekli düzeltmeler yapılmış ve denemelik Türkçe form elde edilmiştir. Ardından denemelik Türkçe form psikolojik danışma ve rehberlik alanında yüksek lisans yapan olan 5 öğrenciye inceletilerek görüşleri doğrultusunda bazı değişiklikler yapılmıştır. Geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarına başlamadan önce Duyarlı Sevgi Ölçeği'nin Türkçe formu ile İngilizce formu arasındaki tutarlılığı belirlemek için dilsel eşdeğerlik çalışması yapılmış ve dilsel eşdeğerliğin sağlandığı görüldükten sonra geçerlik ve güvenilirlik analizlerine başlanmıştır. Duyarlı Sevgi Ölçeği'nin dilsel eşdeğerlik çalışmasından elde edilen bulgular, Türkçe ve orijinal formda yer alan maddeler arasındaki korelasyon katsayılarının .77 ile .97 arasında değiştiğini, ölçeğin bütünü için dilsel eşdeğerlik puanının ise .93 olduğunu göstermiştir. Duyarlı Sevgi Ölçeği'nin geçerlik çalışması olarak yapı geçerliği incelenmiştir. Yapı geçerliği için açımlayıcı faktör analizi (AFA) ve doğrulayıcı faktör analizi (DFA) yapılmıştır. Duyarlı Sevgi Ölçeği'nin güvenilirliği iç tutarlık ve test-tekrar test yöntemleriyle, madde analizi ise düzeltilmiş madde-toplam korelasyonu ile incelenmiştir.

3.3.4.2 Madde analizi ve güvenilirlik

Duyarlı Sevgi Ölçeği'nin maddelerinin, toplam puanı yordama ve ayırt etme gücünü belirlemek amacıyla, madde analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda ölçeğin düzeltilmiş madde-test korelasyonlarının .28 ile .70 arasında sıralandığı görülmüştür. Duyarlı Sevgi Ölçeği'nin iç tutarlılık güvenilirlik katsayısı .89, test-tekrar test güvenilirlik katsayısı ise .82 olarak bulunmuştur.

3.3.4.3 Yapı geçerliği

Açımlayıcı Faktör Analizi. Duyarlı Sevgi Ölçeği'nin yapı geçerliği için yapılan AFA'da öncelikle örneklem uygunluğu (sampling adequacy) ve Barlett Sphericity testleri incelenmiştir. Verilerin faktör analizine uygunluğu için KMO .60'dan yüksek ve Barlett testinin anlamlı çıkması gerekmektedir (Büyüköztürk, 2004). Bu çalışmada KMO örneklem uygunluk katsayısı .92, Barlett Sphericity testi χ^2 değeri ise 2840,36 ($p < .001$, $df=210$) bulunmuştur. Yapılan ilk faktör analizinde, döngüsüz metod kullanılarak, faktör çözümlemesiyle maksimum faktör sayısı incelenmiş ve 2 faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Ancak ölçeğin orijinal formu tek faktörden oluştuğu için, AFA'da asal eksenlere göre döndürülmüş temel bileşenler analizi kullanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda toplam varyansın %36.47'sini açıklayan, 21 maddeden oluşan ve özdeğeri 1.00'in üzerinde olan tek faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Maddelerin faktör yükleri .41 ile .78 arasında sıralanmaktadır. Yedinci ve sekizinci maddelerin faktör yükü .30 ölçütünü karşılamadığı için bu maddeler ölçekte tutulmuş ancak puanlamalara dahil edilmemiştir.

Doğrulayıcı Faktör Analizi. Duyarlı Sevgi Ölçeği'nin yapı geçerliği için ölçeğin orijinal formunda bulunan faktörlerin doğrulanması amacıyla DFA uygulanmıştır. Yapılan DFA'da elde edilen modelin uyum indeksleri incelenmiş ve Ki-kare değerinin ($\chi^2=577.16$, $N=356$, $sd=181$, $p=0.0000$) anlamlı olduğu görülmüştür. Uyum indeksi değerleri ise RMSEA=.079, NFI=.94, CFI=.96, RFI=.93 ve SRMR=.063 olarak bulunmuştur. Bu uyum indeksi değerleri modelin iyi uyum verdiğini göstermektedir (Hu ve Bentler, 1999).

3.4 VERİLERİN ANALİZİ

Bu çalışmanın amacı üniversite öğrencilerinin ana baba tutumları, öz-duyarlık ve duyarlı sevgi düzeyleri arasındaki ilişkilerin incelenmesidir. Ayrıca öğrencilerin ana baba tutumları, öz-duyarlık ve duyarlı sevgi düzeylerinin cinsiyet, kardeş sayısı, doğum sırası, algılanan gelir düzeyi değişkenleri açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermedikleri de incelenmiştir. Öğrencilerin ana baba tutumları, öz-duyarlık ve duyarlı sevgi düzeyleri arasındaki ilişkiler Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonu, ana baba tutumları, öz-duyarlık ve duyarlı sevgi düzeylerinin cinsiyet açısından anlamlı bir farklılık sergileyip sergilemediğini belirlemek için ise “t testi” kullanılmıştır. Öğrencilerin ana baba tutumları, öz-duyarlık ve duyarlı sevgi düzeylerinin; kardeş sayısı, doğum sırası ve algılanan gelir düzeyi açısından anlamlı bir farklılık sergileyip sergilemediğini belirlemek amacıyla ise ANOVA kullanılmıştır. Veriler SPSS 11.5 paket programı ile analiz edilmiştir. Hatapayı .01 olarak alınmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Bu bölüm araştırmanın alt problemleri doğrultusunda yapılan analizlerin detaylı sonuçlarını içermektedir. Her bir araştırma sorusuna ilişkin elde edilen veriler sırasıyla ele alınacaktır:

4.1. Üniversite Öğrencilerinin Anne-baba Tutumları, Öz-duyarlık ve Duyarlı Sevgi Düzeyleri Arasındaki İlişkilere İlişkin Bulgular

Araştırma Sorusu 1: Üniversite öğrencilerinin algıladıkları anne-baba tutumları, öz-duyarlık ve duyarlı sevgi düzeyleri arasında anlamlı ilişkiler var mıdır?

Üniversite öğrencilerinin algıladıkları anne-baba tutumları, öz-duyarlık ve duyarlı sevgi düzeyleri arasındaki ilişkileri belirlemek amacıyla yapılan korelasyondan elde edilen bulgular tablo 4’te gösterilmektedir.

Tablo 4. Üniversite öğrencilerinin algıladıkları anne-baba tutumları, öz-duyarlık ve duyarlı sevgi düzeyleri arasındaki ilişkilere yönelik korelasyon tablosu

Faktör	1	2	3	4	5
1. Demokratik tutum	—				
2. Koruyucu-istekçi	-.282**	—			
3. Otoriter	-.531**	.692**	—		
4. Öz-duyarlık	.329**	-	-	—	
		.350**	.375**		
5. Duyarlı sevgi	-.092	.173**	.237**	-	—
				.126*	
Ortalama	57,19	36,92	19,74	84,56	61,80
Standart Sapma	10,95	10,46	7,47	14,94	21,63

* p< .05, ** p< .01

Tablo 4'e göre üniversite öğrencilerinin algıladıkları anne-baba tutumları, öz-duyarlık ve duyarlı sevgi düzeyleri arasında anlamlı ilişkiler olduğu görülmektedir. Tablo incelendiğinde öz-duyarlığın demokratik ($r=.329$; $p<.01$) anne-baba tutumu ile pozitif, koruyucu-istekçi ($r=-.350$; $p<.01$) ve otoriter ($r=-.375$; $p<.01$) ile negatif ilişkili olduğu görülmektedir. Ayrıca duyarlı sevgi ile demokratik anne-baba tutumu arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülürken, koruyucu-istekçi ($r=.173$; $p<.01$) ve otoriter ($r=.273$; $p<.01$) anne-baba tutumları ile duyarlı sevgi arasında pozitif ilişki bulunmuştur. Son olarak öz-duyarlık ile duyarlı sevgi arasında negatif ilişki bulunmuştur ($r=-.126$; $p<.05$).

Yapılan korelasyon sonucunda, algılanan anne-baba tutumları, öz-duyarlık ve duyarlı sevgi arasında anlamlı ilişkiler olduğu sonucu bulunmuştur. Demokratik anne-baba tutumuyla yetişen üniversite öğrencilerinin daha yüksek düzeyde öz-duyarlığa sahip oldukları, koruyucu-istekçi ve otoriter anne-baba tutumuyla yetişen öğrencilerin ise daha düşük düzeyde öz-duyarlığa sahip oldukları görülmüştür. Buna göre, demokratik tutumun öz-duyarlığı arttırdığı, koruyucu-istekçi ve otoriter tutumun ise öz-duyarlığı azalttığı söylenebilir.

Duyarlı sevgi ve anne-baba tutumları arasındaki ilişki araştırılmış ve demokratik anne-baba tutumunun duyarlı sevgi düzeyine etkisinin olmadığı bulunmuştur. Koruyucu-istekçi ve otoriter anne-baba tutumuyla yetişen üniversite öğrencilerinin daha yüksek düzeyde duyarlı sevgiye sahip oldukları görülmüştür. Koruyucu-istekçi ve otoriter anne-baba tutumunun duyarlı sevgiyi arttırdığı söylenebilir.

Öz-duyarlık ve duyarlı sevgi düzeyi arasındaki ilişkiye bakıldığında, aralarında negatif bir ilişki olduğu görülmüştür. Bu sonuca göre, öz-duyarlık düzeyi yüksek olan üniversite öğrencilerinin daha düşük düzeyde duyarlı sevgiye, duyarlı sevgi düzeyi yüksek olan üniversite öğrencilerinin daha düşük düzeyde öz-duyarlığa sahip olduğu sonucu çıkarılabilir.

4.2. Anne-baba Tutumları, Öz-duyarlık ve Duyarlı Sevgi Düzeylerinin Cinsiyet Değişkeni Açısından Farklılıklarına İlişkin Bulgular

Araştırma Sorusu 2: Üniversite öğrencilerinin algıladıkları anne-baba tutumları, öz-duyarlık ve duyarlı sevgi düzeyleri cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde

farklılık göstermekte midir?

Üniversite öğrencilerinin algıladıkları anne-baba tutumları, öz-duyarlık ve duyarlı sevgi düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla “t” testi tekniği kullanılmıştır. Bu farkı incelemek için şu üç alt soru sorulmuştur:

a. Anne-baba tutumları açısından erkek ve kadın üniversite öğrencileri arasında anlamlı farklılıklar var mıdır?

Anne-baba tutumları açısından erkek ve kadın üniversite öğrencileri arasındaki farklılıklarının incelenmesinde İki Ortalama Arasındaki Farkın Anlamlılık Testi olan “t” testi tekniği kullanılmıştır.

Tablo 5. Anne-baba tutumları açısından erkek ve kadın üniversite öğrencilerinin cinsiyete göre karşılaştırılmasına ilişkin t testi tablosu

Değişken	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	Ss	t	Sd	P
Demokratik tutum	Erkek	96	56,27	10,19	-,979	324	.328
	Kadın	230	57,57	11,25			
Koruyucu-istekçi tutum	Erkek	96	40,85	10,12	4,514	324	.000
	Kadın	230	35,28	10,18			
Otoriter tutum	Erkek	96	22,34	8,31	4,172	324	.000
	Kadın	230	18,65	6,82			

Tablo 5’te cinsiyet değişkeni açısından üniversite öğrencilerinin, anne-baba tutumlarına ait puan ortalamaları ve standart sapmaları görülmektedir. Tabloya bakıldığında, erkek ve kadın üniversite öğrencileri arasında demokratik anne-baba tutumu açısından anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir ($t_{0,05: 324}=-,979$). Ancak koruyucu-istekçi ($t_{0,05: 324}=4,514$) ve otoriter anne-baba tutumları ($t_{0,05: 324}=4,172$) açısından anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Bu farklılık erkek üniversite öğrencilerinin koruyucu-istekçi ($\bar{X}=40,85$, $Ss= 10,12$) ve otoriter ($\bar{X}=22,34$, $Ss= 8,31$) anne-baba tutumları puan ortalamalarının, kadın üniversite öğrencilerinin koruyucu-istekçi ($\bar{X}=35,28$, $Ss= 10,18$) ve otoriter ($\bar{X}=18,65$, $Ss= 6,82$) anne-baba tutumları puan ortalamalarından daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Buna

göre erkek üniversite öğrencilerinin koruyucu-istekçi ve otoriter anne-baba tutumlarının kadın üniversite öğrencilerine göre daha yüksek olduğu söylenebilir.

Üniversite öğrencilerinin algıladıkları anne-baba tutumlarının cinsiyet değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığı incelenmiştir. Demokratik anne-baba tutumu cinsiyet değişkenine göre farklılık göstermemiştir ($t_{0.05: 324}=-,979$). Koruyucu-istekçi ve otoriter anne-baba tutumlarının ise cinsiyet değişkenine göre farklılaştığı görülmüştür. Erkek üniversite öğrencilerinin kadın öğrencilere göre anne-babalarını daha otoriter ve koruyucu-istekçi olarak algıladıkları söylenebilir.

b. Öz-duyarlık düzeyleri açısından erkek ve kadın üniversite öğrencileri arasında anlamlı farklılıklar var mıdır?

Öz-duyarlık düzeyleri açısından erkek ve kadın üniversite öğrencileri arasındaki farklılıklarının incelenmesinde İki Ortalama Arasındaki Farkın Anlamlılık Testi olan “t” testi tekniği kullanılmıştır.

Tablo 6. Öz-duyarlık düzeyleri açısından erkek ve kadın üniversite öğrencilerinin cinsiyete göre karşılaştırılmasına ilişkin t testi tablosu

Değişken	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	Ss	T	Sd	P
Öz-duyarlık	Erkek	96	83,36	14,74	-,939	324	.348
	Kadın	230	85,06	15,02			

Tablo 6’da cinsiyet değişkeni açısından üniversite öğrencilerinin, öz-duyarlık düzeylerine ait puan ortalamaları ve standart sapmaları görülmektedir. Tabloya bakıldığında, erkek ve kadın üniversite öğrencileri arasında öz-duyarlık açısından anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür ($t_{0.05: 324}=-,939$).

Üniversite öğrencilerinin öz-duyarlık düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığı araştırılmıştır. Öz-duyarlık düzeyi cinsiyet değişkenine göre farklılık ($t_{0.05: 324}=-,939$) göstermemiştir. Öz-duyarlık düzeyinin öğrencinin erkek ya da kadın olmasına göre değişmediği söylenebilir.

c. Duyarlı sevgi düzeyleri açısından erkek ve kadın üniversite öğrencileri arasında anlamlı farklılıklar var mıdır?

Duyarlı sevgi düzeyleri açısından erkek ve kadın üniversite öğrencileri arasındaki farklılıklarının incelenmesinde İki Ortalama Arasındaki Farkın Anlamlılık Testi olan “t” testi tekniği kullanılmıştır.

Tablo 7. Duyarlı sevgi düzeyleri açısından erkek ve kadın üniversite öğrencilerinin cinsiyete göre karşılaştırılmasına ilişkin t testi tablosu

Değişken	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	Ss	T	Sd	P
Duyarlı sevgi	Erkek	96	67,63	24,46	3,184	324	.002
	Kadın	230	59,37	19,89			

Tablo 7’de cinsiyet değişkeni açısından üniversite öğrencilerinin, duyarlı sevgi düzeylerine ait puan ortalamaları ve standart sapmaları görülmektedir. Tabloya bakıldığında, erkek ve kadın üniversite öğrencileri arasında duyarlı sevgi açısından anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($t_{0.05; 324}=3,184$). Bu farklılık erkek üniversite öğrencilerinin duyarlı sevgi ($\bar{X}=67,63$, $Ss= 24,46$) puan ortalamalarının, kadın üniversite öğrencilerinin duyarlı sevgi ($\bar{X}=59,37$, $Ss= 19,89$) puan ortalamalarından daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Buna göre erkek üniversite öğrencilerinin duyarlı sevgi düzeylerinin kadın üniversite öğrencilerine göre daha yüksek olduğu söylenebilir.

Üniversite öğrencilerinin duyarlı sevgi düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre farklılıkları incelenmiş ve duyarlı sevgi düzeyinin cinsiyete göre farklılaştığı ($t_{0.05; 324}=3,184$) görülmüştür. Erkek üniversite öğrencilerinin ($\bar{X}=67,63$, $Ss= 24,46$) kadın öğrencilere ($\bar{X}=59,37$, $Ss= 19,89$) göre daha yüksek düzeyde duyarlı sevgiye sahip oldukları görülmüştür.

4.3 Anne-baba Tutumları, Öz-duyarlılık ve Duyarlı Sevgi Düzeylerinin Kardeş Sayısı Değişkeni Açısından Farklılıklarına İlişkin Bulgular

Araştırma Sorusu 3: Üniversite öğrencilerinin algıladıkları anne-baba tutumları, öz-duyarlılık ve duyarlı sevgi düzeyleri kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?

Üniversite öğrencilerinin algıladıkları anne-baba tutumları, öz-duyarlık ve duyarlı sevgi düzeylerinin kardeş sayısı değişkenine göre farklılıklarını belirlemek için ANOVA kullanılmıştır. Anne-baba tutumları olarak demokratik, koruyucu-istekçi ve otoriter tutumlar incelenmiştir.

a. Üniversite öğrencilerinin algıladıkları anne-baba tutumları açısından kardeş sayıları farklı olan üniversite öğrencileri arasında anlamlı farklılıklar var mıdır?

Anne-baba tutumları açısından kardeş sayıları farklı olan üniversite öğrencileri arasında anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemek için ANOVA kullanılmıştır. Öğrencilerin kardeş sayıları; tek çocuk, iki kardeş, üç kardeş, dört kardeş ve beş kardeş ve üzeri şeklinde beş kategoride ele alınmıştır. Bu farklılıkları incelemek için üç alt soru sorulmuştur:

1. Demokratik anne-baba tutumları açısından kardeş sayıları farklı olan üniversite öğrencileri arasında anlamlı farklılıklar var mıdır?

Demokratik anne-baba tutumları açısından öğrencilerin kardeş sayılarına göre anlamlı farklılıklar olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan ANOVA sonucunda elde edilen bulgular tablo 8 ve tablo 9'da gösterilmektedir.

Tablo 8. Demokratik anne-baba tutumları açısından kardeş sayıları farklı olan üniversite öğrencilerinin puanlarının betimsel istatistikleri

Kardeş sayısı	N	$\bar{X}$	Std. Sapma
Tek çocuk	19	56,07	12,87
İki kardeş	101	60,28	9,15
Üç kardeş	99	57,00	10,70
Dört kardeş	50	53,96	13,33
Beş kardeş ve üzeri	57	55,25	10,30
Toplam	326	57,19	10,95

Tablo 9. Demokratik anne-baba tutumları açısından kardeş sayıları farklı olan üniversite öğrencilerinin puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin varyans analizi tablosu

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	1726,940	4	431,735	3,723	,006
Grup içi	37224,468	321	115,964		
Toplam	38951,408	325			

Tablo 8’de kardeş sayıları; tek çocuk, iki kardeş, üç kardeş, dört kardeş ve beş kardeş ve üzeri olan öğrencilerin puanlarının ortalamaları ve standart sapmaları, tablo 9’da ise bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir. Kardeş sayıları farklı olan öğrencilerin demokratik anne-baba tutumları açısından puan ortalamaları arasındaki farkı belirlemek amacıyla yapılan varyans analizi sonucunda, öğrencilerin demokratik anne-baba tutumları puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($F_{4-321}=3,723$, $p<0.01$). Bu farklılığın hangi kardeş sayıları arasından kaynaklandığını belirlemek amacıyla yapılan Tukey çoklu karşılaştırma testi sonucunda, farklılığın kardeş sayısı iki olan üniversite öğrencilerinin puan ortalamaları ($\bar{X}=60,28$, $Ss=9,15$) ile kardeş sayısı dört olan üniversite öğrencilerinin puan ortalamaları ($\bar{X}=53,96$, $Ss=13,33$) arasından kaynaklandığı bulunmuştur. Bu bulguya göre kardeş sayısı iki olan üniversite öğrencilerinin demokratik anne-baba tutumları puanlarının kardeş sayısı dört olan üniversite öğrencilerine göre daha yüksek olduğu söylenebilir.

Üniversite öğrencilerinin algıladıkları demokratik anne-baba tutumunun kardeş sayısı değişkenine göre farklılıklarını belirlemek amacıyla yapılan analiz sonucunda, demokratik anne-baba tutumunun kardeş sayısı değişkenine göre farklılık ($F_{4-321}=3,723$, $p<0.01$) gösterdiği görülmüştür. Kardeş sayısı iki olan üniversite öğrencilerinin ($\bar{X}=60,28$, $Ss=9,15$) kardeş sayısı dört olan öğrencilere ($\bar{X}=53,96$, $Ss=13,33$) göre anne-baba tutumlarını daha demokratik olarak algıladıkları söylenebilir.

2. Koruyucu-istekçi anne-baba tutumları açısından kardeş sayıları farklı olan üniversite öğrencileri arasında anlamlı farklılıklar var mıdır?

Koruyucu-istekçi anne-baba tutumları açısından öğrencilerin kardeş sayılarına göre anlamlı farklılıklar olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan ANOVA sonucunda elde edilen bulgular tablo 10 ve tablo 11’de gösterilmektedir.

Tablo 10. Koruyucu-istekçi anne-baba tutumları açısından kardeş sayıları farklı olan üniversite öğrencilerinin puanlarının betimsel istatistikleri

Kardeş sayısı	N	$\bar{X}$	Std. Sapma
Tek çocuk	19	36,20	9,56
İki kardeş	101	37,59	10,64
Üç kardeş	99	38,04	11,25
Dört kardeş	50	34,52	10,47
Beş kardeş ve üzeri	57	36,13	8,77
Toplam	326	36,92	10,46

Tablo 11. Koruyucu-istekçi anne-baba tutumları açısından kardeş sayıları farklı olan üniversite öğrencilerinin puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin varyans analizi tablosu

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar arası	503,191	4	125,798	1,152	,332
Grup içi	35039,838	321	109,158		
Toplam	35543,028	325			

Tablo 10’da kardeş sayıları; tek çocuk, iki kardeş, üç kardeş, dört kardeş ve beş kardeş ve üzeri olan öğrencilerin puanlarının ortalamaları ve standart sapmaları, tablo 11’de ise bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir. Kardeş sayıları farklı olan öğrencilerin koruyucu-istekçi anne-baba tutumları açısından puan ortalamaları arasındaki farkı belirlemek amacıyla yapılan varyans analizi sonucunda, öğrencilerin koruyucu-istekçi anne-baba tutumları puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür ($F_{4,321}=1,152, p>0.01$).

Üniversite öğrencilerinin algıladıkları koruyucu-istekçi anne-baba tutumunun kardeş sayısı değişkenine göre farklılaşmadığı ($F_{4,321}=1,152$, $p>0.01$) görülmüştür. Kardeş sayısının anne-baba tutumunun koruyucu-istekçi olarak algılanmasını etkilemediği söylenebilir.

3. Otoriter anne-baba tutumları açısından kardeş sayıları farklı olan üniversite öğrencileri arasında anlamlı farklılıklar var mıdır?

Otoriter anne-baba tutumları açısından öğrencilerin kardeş sayılarına göre anlamlı farklılıklar olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan ANOVA sonucunda elde edilen bulgular tablo 12 ve tablo 13'te gösterilmektedir.

Tablo 12. Otoriter anne-baba tutumları açısından kardeş sayıları farklı olan üniversite öğrencilerinin puanlarının betimsel istatistikleri

Kardeş sayısı	N	$\bar{X}$	Std. Sapma
Tek çocuk	19	17,83	3,88
İki kardeş	101	19,26	7,34
Üç kardeş	99	21,33	7,98
Dört kardeş	50	19,01	7,71
Beş kardeş ve üzeri	57	19,08	7,23
Toplam	326	19,74	7,47

Tablo 13. Otoriter anne-baba tutumları açısından kardeş sayıları farklı olan üniversite öğrencilerinin puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin varyans analizi tablosu

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	393,892	4	98,473	1,782	,132
Grup içi	17736,058	321	55,253		
Toplam	18129,950	325			

Tablo 12'de kardeş sayıları; tek çocuk, iki kardeş, üç kardeş, dört kardeş ve beş kardeş ve üzeri olan öğrencilerin puanlarının ortalamaları ve standart sapmaları, tablo 13'te ise bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir. Kardeş sayıları farklı olan öğrencilerin otoriter anne-baba tutumları açısından puan

ortalamaları arasındaki farkı belirlemek amacıyla yapılan varyans analizi sonucunda, öğrencilerin otoriter anne-baba tutumları puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür ($F_{4,321}=1,782, p>0.01$).

Üniversite öğrencilerinin algıladıkları otoriter anne-baba tutumunun kardeş sayısı değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Yapılan varyans analizi sonucunda, otoriter anne-baba tutumunun kardeş sayısı değişkenine göre farklılık göstermediği ($F_{4,321}=1,782, p>0.01$) görülmüştür. Buna göre, kardeş sayısının anne-baba tutumunun otoriter olarak algılanması üzerinde bir etkisinin olmadığı söylenebilir.

b. Öz-duyarlık düzeyleri açısından kardeş sayıları farklı olan üniversite öğrencileri arasında anlamlı farklılıklar var mıdır?

Öz-duyarlık düzeyleri açısından kardeş sayıları farklı olan üniversite öğrencileri arasında anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemek için ANOVA kullanılmıştır. Öğrencilerin kardeş sayıları; tek çocuk, iki kardeş, üç kardeş, dört kardeş ve beş kardeş ve üzeri şeklinde beş kategoride ele alınmıştır.

Öz-duyarlık düzeyleri açısından öğrencilerin kardeş sayılarına göre anlamlı farklılıklar olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan ANOVA sonucunda elde edilen bulgular tablo 14 ve tablo 15’te gösterilmektedir.

Tablo 14. Öz-duyarlık düzeyleri açısından kardeş sayıları farklı olan üniversite öğrencilerinin puanlarının betimsel istatistikleri

Kardeş sayısı	N	$\bar{X}$	Std. Sapma
Tek çocuk	19	89,80	14,34
İki kardeş	101	86,06	14,49
Üç kardeş	99	81,44	13,63
Dört kardeş	50	86,75	18,14
Beş kardeş ve üzeri	57	83,66	14,30
Toplam	326	84,56	14,94

Tablo 15. Öz-duyarlık düzeyleri açısından kardeş sayıları farklı olan üniversite öğrencilerinin puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin varyans analizi tablosu

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	2001,964	4	500,491	2,279	,061
Grup içi	70494,685	321	219,610		
Toplam	72496,650	325			

Tablo 14’te kardeş sayıları; tek çocuk, iki kardeş, üç kardeş, dört kardeş ve beş kardeş ve üzeri olan öğrencilerin puanlarının ortalamaları ve standart sapmaları, tablo 15’te ise bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir. Kardeş sayıları farklı olan öğrencilerin öz-duyarlık düzeyleri açısından puan ortalamaları arasındaki farkı belirlemek amacıyla yapılan varyans analizi sonucunda, öğrencilerin öz-duyarlık puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür ($F_{4,321}=2,279$, $p>0.01$).

Üniversite öğrencilerinin öz-duyarlık düzeylerinin kardeş sayısı değişkeni açısından farklılıkları incelemek amacıyla yapılan varyans analizi sonucunda, öz-duyarlık düzeyinin kardeş sayısı değişkenine göre farklılaşmadığı ($F_{4,321}=2,279$, $p>0.01$) görülmüştür. Kardeş sayısının öz-duyarlık düzeyi üzerinde bir etkiye sahip olmadığı söylenebilir.

c. Duyarlı sevgi düzeyleri açısından kardeş sayıları farklı olan üniversite öğrencileri arasında anlamlı farklılıklar var mıdır?

Duyarlı sevgi düzeyleri açısından kardeş sayıları farklı olan üniversite öğrencileri arasında anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemek için ANOVA kullanılmıştır. Öğrencilerin kardeş sayıları; tek çocuk, iki kardeş, üç kardeş, dört kardeş ve beş kardeş ve üzeri şeklinde beş kategoride ele alınmıştır.

Duyarlı sevgi düzeyleri açısından öğrencilerin kardeş sayılarına göre anlamlı farklılıklar olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan ANOVA sonucunda elde edilen bulgular tablo 16 ve tablo 17’de gösterilmektedir.

Tablo 16. Duyarlı sevgi düzeyleri açısından kardeş sayıları farklı olan üniversite öğrencilerinin puanlarının betimsel istatistikleri

Kardeş sayısı	N	$\bar{X}$	Std. Sapma
Tek çocuk	19	56,00	18,89
İki kardeş	101	62,65	20,41
Üç kardeş	99	63,11	24,37
Dört kardeş	50	63,14	18,80
Beş kardeş ve üzeri	57	58,77	21,96
Toplam	326	61,80	21,63

Tablo 17. Duyarlı sevgi düzeyleri açısından kardeş sayıları farklı olan üniversite öğrencilerinin puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin varyans analizi tablosu

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar arası	1495,336	4	373,834	,797	,528
Grup içi	150598,704	321	469,155		
Toplam	152094,040	325			

Tablo 16’da kardeş sayıları; tek çocuk, iki kardeş, üç kardeş, dört kardeş ve beş kardeş ve üzeri olan öğrencilerin puanlarının ortalamaları ve standart sapmaları, tablo 17’de ise bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir. Kardeş sayıları farklı olan öğrencilerin duyarlı sevgi düzeyleri açısından puan ortalamaları arasındaki farkı belirlemek amacıyla yapılan varyans analizi sonucunda, öğrencilerin duyarlı sevgi puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür ($F_{4-321}=,797, p>0.01$).

Üniversite öğrencilerinin duyarlı sevgi düzeylerinin kardeş sayısı değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığı araştırılmıştır. Duyarlı sevgi düzeyinin kardeş sayısına göre farklılaşmadığı ($F_{4-321}=,797, p>0.01$) görülmüştür. Buna göre, kardeş sayısının duyarlı sevgi üzerinde etkisinin olmadığı söylenebilir.

4.4 Anne-baba Tutumları, Öz-duyarlık ve Duyarlı Sevgi Düzeylerinin Doğum Sırası Değişkeni Açısından Farklılıklarına İlişkin Bulgular

Araştırma Sorusu 4: Üniversite öğrencilerinin algıladıkları anne-baba tutumları, öz-duyarlık ve duyarlı sevgi düzeyleri doğum sırası değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?

Üniversite öğrencilerinin algıladıkları anne-baba tutumları, öz-duyarlık ve duyarlı sevgi düzeylerinin doğum sırası değişkenine göre farklılıklarını belirlemek için ANOVA kullanılmıştır. Anne-baba tutumları olarak demokratik, koruyucu-istekçi ve otoriter tutumlar incelenmiştir.

a. Anne-baba tutumları açısından doğum sıraları farklı olan üniversite öğrencileri arasında anlamlı farklılıklar var mıdır?

Anne-baba tutumları açısından doğum sıraları farklı olan üniversite öğrencileri arasında anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemek için ANOVA kullanılmıştır. Öğrencilerin doğum sıraları; ilk çocuk, ortanca çocuk ve son çocuk şeklinde üç kategoride ele alınmıştır. Bu farklılıkları incelemek için üç alt soru sorulmuştur:

1. Demokratik anne-baba tutumları açısından doğum sıraları farklı olan üniversite öğrencileri arasında anlamlı farklılıklar var mıdır?

Demokratik anne-baba tutumları açısından öğrencilerin doğum sıralarına göre anlamlı farklılıklar olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan ANOVA sonucunda elde edilen bulgular tablo 18 ve tablo 19'da gösterilmektedir.

Tablo 18. Demokratik anne-baba tutumları açısından doğum sıraları farklı olan üniversite öğrencilerinin puanlarının betimsel istatistikleri

Doğum sırası	N	$\bar{X}$	Std. Sapma
İlk çocuk	142	58,19	10,74
Ortanca çocuk	90	55,85	12,26
Son çocuk	94	56,96	9,84
Toplam	326	57,19	10,95

Tablo 19. Demokratik anne-baba tutumları açısından doğum sıraları farklı olan üniversite öğrencilerinin puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin varyans analizi tablosu

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar arası	310,192	2	155,096	1,296	,275
Grup içi	38641,216	323	119,632		
Toplam	38951,408	325			

Tablo 18’de doğum sıraları; ilk çocuk, ortanca çocuk ve son çocuk olan öğrencilerin puanlarının ortalamaları ve standart sapmaları, tablo 19’da ise bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir. Doğum sıraları farklı olan öğrencilerin demokratik anne-baba tutumları açısından puan ortalamaları arasındaki farkı belirlemek amacıyla yapılan varyans analizi sonucunda, öğrencilerin demokratik anne-baba tutumları puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür ($F_{2-323}=1,296$, $p>0.01$).

Üniversite öğrencilerinin algıladıkları demokratik anne-baba tutumunun doğum sırası değişkeni açısından farklılıkları incelenmiştir. Bu farklılıkları incelemek için yapılan varyans analizi sonucunda demokratik anne-baba tutumunun üniversite öğrencilerinin doğum sırasına göre farklılık ($F_{2-323}=1,296$, $p>0.01$) göstermediği görülmüştür. Elde edilen bu sonuca göre, üniversite öğrencilerinin doğum sırasının anne-baba tutumunun demokratik olarak algılanması üzerinde etkisinin olmadığı sonucu çıkarılabilir.

2. Koruyucu-istekçi anne-baba tutumları açısından doğum sıraları farklı olan üniversite öğrencileri arasında anlamlı farklılıklar var mıdır?

Koruyucu-istekçi anne-baba tutumları açısından öğrencilerin doğum sıralarına göre anlamlı farklılıklar olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan ANOVA sonucunda elde edilen bulgular tablo 20 ve tablo 21’de gösterilmektedir.

Tablo 20. Koruyucu-istekçi anne-baba tutumları açısından doğum sıraları farklı olan üniversite öğrencilerinin puanlarının betimsel istatistikleri

Doğum sırası	N	$\bar{X}$	Std. Sapma
İlk çocuk	142	37,48	10,30
Ortanca çocuk	90	35,43	11,14
Son çocuk	94	37,50	9,98
Toplam	326	36,92	10,46

Tablo 21. Koruyucu-istekçi anne-baba tutumları açısından doğum sıraları farklı olan üniversite öğrencilerinin puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin varyans analizi tablosu

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	275,851	2	137,926	1,263	,284
Grup içi	35267,177	323	109,186		
Toplam	35543,028	325			

Tablo 20’de doğum sıraları; ilk çocuk, ortanca çocuk ve son çocuk olan öğrencilerin puanlarının ortalamaları ve standart sapmaları, tablo 21’de ise bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir. Doğum sıraları farklı olan öğrencilerin koruyucu-istekçi anne-baba tutumları açısından puan ortalamaları arasındaki farkı belirlemek amacıyla yapılan varyans analizi sonucunda, öğrencilerin koruyucu-istekçi anne-baba tutumları puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür ($F_{2-323}=1,263$, $p>0.01$).

Yapılan analiz sonucunda, üniversite öğrencilerinin algıladıkları koruyucu-istekçi anne-baba tutumunun doğum sırası değişkenine göre farklılık ($F_{2-323}=1,263$, $p>0.01$) göstermediği görülmüştür. Üniversite öğrencilerinin doğum sırasının anne-baba tutumlarını koruyucu-istekçi olarak algılamalarını etkilemediği söylenebilir.

3. Otoriter anne-baba tutumları açısından doğum sıraları farklı olan üniversite öğrencileri arasında anlamlı farklılıklar var mıdır?

Otoriter anne-baba tutumları açısından öğrencilerin doğum sıralarına göre anlamlı farklılıklar olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan ANOVA sonucunda elde edilen bulgular tablo 22 ve tablo 23'te gösterilmektedir.

Tablo 22. Otoriter anne-baba tutumları açısından doğum sıraları farklı olan üniversite öğrencilerinin puanlarının betimsel istatistikleri

Doğum sırası	N	$\bar{X}$	Std. Sapma
İlk çocuk	142	19,71	7,54
Ortanca çocuk	90	19,91	8,41
Son çocuk	94	19,62	6,42
Toplam	326	19,74	7,47

Tablo 23. Otoriter anne-baba tutumları açısından doğum sıraları farklı olan üniversite öğrencilerinin puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin varyans analizi tablosu

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	4,063	2	2,032	,036	,964
Grup içi	18125,887	323	56,117		
Toplam	18129,950	325			

Tablo 22'de doğum sıraları; ilk çocuk, ortanca çocuk ve son çocuk olan öğrencilerin puanlarının ortalamaları ve standart sapmaları, tablo 23'te ise bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir. Doğum sıraları farklı olan öğrencilerin otoriter anne-baba tutumları açısından puan ortalamaları arasındaki farkı belirlemek amacıyla yapılan varyans analizi sonucunda, öğrencilerin otoriter anne-baba tutumları puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür ($F_{2-323}=,036, p>0.01$).

Üniversite öğrencilerinin algıladıkları otoriter anne-baba tutumunun doğumsirası değişkeni açısından farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Otoriter anne-baba tutumunun doğum sırası değişkenine göre farklılaşmadığı ($F_{2-323}=,036, p>0.01$) görülmüştür. Üniversite öğrencilerinin doğum sırasının anne-baba tutumlarını otoriter olarak algılamaları üzerinde etkiye sahip olmadığı söylenebilir.

b. Öz-duyarlık düzeyleri açısından doğum sıraları farklı olan üniversite öğrencileri arasında anlamlı farklılıklar var mıdır?

Öz-duyarlık düzeyleri açısından doğum sıraları farklı olan üniversite öğrencileri arasında anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemek için ANOVA kullanılmıştır. Öğrencilerin doğum sıraları; ilk çocuk, ortanca çocuk ve son çocuk şeklinde üç kategoride ele alınmıştır.

Öz-duyarlık düzeyleri açısından öğrencilerin doğum sıralarına göre anlamlı farklılıklar olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan ANOVA sonucunda elde edilen bulgular tablo 24 ve tablo 25'te gösterilmektedir.

Tablo 24. Öz-duyarlık düzeyleri açısından doğum sıraları farklı olan üniversite öğrencilerinin puanlarının betimsel istatistikleri

Doğum sırası	N	$\bar{X}$	Std. Sapma
İlk çocuk	142	84,58	15,76
Ortanca çocuk	90	84,36	16,28
Son çocuk	94	84,73	12,22
Toplam	326	84,56	14,94

Tablo 25. Öz-duyarlık düzeyleri açısından doğum sıraları farklı olan üniversite öğrencilerinin puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin varyans analizi tablosu

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	6,418	2	3,209	,014	,986
Grup içi	72490,232	323	224,428		
Toplam	72496,650	325			

Tablo 24'te doğum sıraları; ilk çocuk, ortanca çocuk ve son çocuk olan öğrencilerin puanlarının ortalamaları ve standart sapmaları, tablo 25'te ise bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir. Doğum sıraları farklı olan öğrencilerin öz-duyarlık düzeyleri açısından puan ortalamaları arasındaki farkı belirlemek amacıyla yapılan varyans analizi sonucunda, öğrencilerin öz-duyarlık

puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür ($F_{2-323}=,014, p>0.01$).

Üniversite öğrencilerinin öz-duyarlık düzeylerinin doğum sırası değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığı araştırılmıştır. Üniversite öğrencilerinin öz-duyarlık düzeyi ve doğum sırası değişkeni arasındaki farklılıkları incelemek için yapılan varyans analizi sonucunda, üniversite öğrencilerinin öz-duyarlık düzeyinin doğum sırası değişkenine göre farklılaşmadığı ($F_{2-323}=,014, p>0.01$) görülmüştür. Yapılan varyans analizinden elde edilen bu sonuca göre, üniversite öğrencilerinin doğum sırasının öğrencilerin öz-duyarlık düzeyleri üzerinde etkisinin olmadığı sonucu çıkarılabilir.

c. Duyarlı sevgi düzeyleri açısından doğum sıraları farklı olan üniversite öğrencileri arasında anlamlı farklılıklar var mıdır?

Duyarlı sevgi düzeyleri açısından doğum sıraları farklı olan üniversite öğrencileri arasında anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemek için ANOVA kullanılmıştır. Öğrencilerin doğum sıraları; ilk çocuk, ortanca çocuk ve son çocuk şeklinde üç kategoride ele alınmıştır.

Duyarlı sevgi düzeyleri açısından öğrencilerin doğum sıralarına göre anlamlı farklılıklar olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan ANOVA sonucunda elde edilen bulgular tablo 26 ve tablo 27’de gösterilmektedir.

Tablo 26. Duyarlı sevgi düzeyleri açısından doğum sıraları farklı olan üniversite öğrencilerinin puanlarının betimsel istatistikleri

Doğum sırası	N	$\bar{X}$	Std. Sapma
İlk çocuk	142	62,96	22,57
Ortanca çocuk	90	62,24	22,38
Son çocuk	94	59,62	19,40
Toplam	326	61,80	21,63

Tablo 27. Duyarlı sevgi düzeyleri açısından doğum sıraları farklı olan üniversite öğrencilerinin puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin varyans analizi tablosu

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar arası	658,381	2	329,190	,702	,496
Grup içi	151435,659	323	468,841		
Toplam	152094,040	325			

Tablo 26’de doğum sıraları; ilk çocuk, ortanca çocuk ve son çocuk olan öğrencilerin puanlarının ortalamaları ve standart sapmaları, tablo 27’de ise bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir. Doğum sıraları farklı olan öğrencilerin duyarlı sevgi düzeyleri açısından puan ortalamaları arasındaki farkı belirlemek amacıyla yapılan varyans analizi sonucunda, öğrencilerin duyarlı sevgi puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür ($F_{2-323}=,702, p>0.01$).

Üniversite öğrencilerinin duyarlı sevgi düzeylerinin doğum sırası değişkeni açısından farklılıkları incelenmiş ve duyarlı sevgi düzeyi doğum sırası değişkenine göre farklılaşmamıştır ($F_{2-323}=,702, p>0.01$). Bu sonuca göre, üniversite öğrencilerinin doğum sırasının öğrencilerin duyarlı sevgi düzeylerini etkilemediği söylenebilir.

4.5 Anne-baba Tutumları, Öz-duyarlık ve Duyarlı Sevgi Düzeylerinin Algılanan Gelir Düzeyi Değişkeni Açısından Farklılıklarına İlişkin Bulgular

Araştırma Sorusu 5: Üniversite öğrencilerinin algıladıkları anne-baba tutumları, öz-duyarlık ve duyarlı sevgi düzeyleri algılanan gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?

Üniversite öğrencilerinin algıladıkları anne-baba tutumlarının, öz-duyarlık ve duyarlı sevgi düzeylerinin algılanan gelir düzeyi değişkenine göre farklılıklarını belirlemek için ANOVA kullanılmıştır. Anne-baba tutumları olarak demokratik, koruyucu-istekçi ve otoriter tutumlar incelenmiştir.

a. Anne-baba tutumları açısından algılanan gelir düzeyleri farklı olan üniversite öğrencileri arasında anlamlı farklılıklar var mıdır?

Anne-baba tutumları açısından algılanan gelir düzeyleri farklı olan üniversite öğrencileri arasında anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemek için ANOVA kullanılmıştır. Öğrencilerin algıladıkları gelir düzeyleri; yetersiz, orta ve iyi şeklinde üç kategoride ele alınmıştır. Bu farklılıkları incelemek için üç alt soru sorulmuştur:

1. Demokratik anne-baba tutumları açısından algılanan gelir düzeyleri farklı olan üniversite öğrencileri arasında anlamlı farklılıklar var mıdır?

Demokratik anne-baba tutumları açısından öğrencilerin algıladıkları gelir düzeylerine göre anlamlı farklılıklar olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan ANOVA sonucunda elde edilen bulgular tablo 28 ve tablo 29’da gösterilmektedir.

Tablo 28. Demokratik anne-baba tutumları açısından algılanan gelir düzeyleri farklı olan üniversite öğrencilerinin puanlarının betimsel istatistikleri

Gelir düzeyi	N	$\bar{X}$	Std. Sapma
Yetersiz	32	55,88	11,57
Orta	241	56,92	10,52
İyi	53	59,21	12,38
Toplam	326	57,19	10,95

Tablo 29. Demokratik anne-baba tutumları açısından algılanan gelir düzeyleri farklı olan üniversite öğrencilerinin puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin varyans analizi tablosu

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar arası	288,120	2	144,060	1,204	,301
Grup içi	38663,288	323	119,701		
Toplam	38951,408	325			

Tablo 28’de algılanan gelir düzeyleri; yetersiz, orta ve iyi olan öğrencilerin puanlarının ortalamaları ve standart sapmaları, tablo 29’da ise bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir. Algılanan gelir düzeyleri farklı olan öğrencilerin demokratik anne-baba tutumları açısından puan ortalamaları arasındaki farkı belirlemek amacıyla yapılan varyans analizi sonucunda,

öğrencilerin demokratik anne-baba tutumları puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür ($F_{2-323}=1,204$, $p>0.01$).

Üniversite öğrencilerinin algıladıkları demokratik anne-baba tutumunun algılanan gelir düzeyi değişkenine göre farklılıklarını araştırmak amacıyla yapılan varyans analizi sonucunda elde edilen sonuca göre, üniversite öğrencilerinin algıladıkları demokratik anne-baba tutumunun algılanan gelir düzeyi değişkenine göre farklılık göstermediği ($F_{2-323}=1,204$, $p>0.01$) görülmüştür. Üniversite öğrencilerinin algıladıkları gelir düzeyinin anne-baba tutumlarını demokratik olarak algılamalarını etkilemediği söylenebilir.

2. Koruyucu-istekçi anne-baba tutumları açısından algılanan gelir düzeyleri farklı olan üniversite öğrencileri arasında anlamlı farklılıklar var mıdır?

Koruyucu-istekçi anne-baba tutumları açısından öğrencilerin algıladıkları gelir düzeylerine göre anlamlı farklılıklar olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan ANOVA sonucunda elde edilen bulgular tablo 30 ve tablo 31’de gösterilmektedir.

Tablo 30. Koruyucu-istekçi anne-baba tutumları açısından algılanan gelir düzeyleri farklı olan üniversite öğrencilerinin puanlarının betimsel istatistikleri

Gelir düzeyi	N	$\bar{X}$	Std. Sapma
Yetersiz	32	38,25	9,82
Orta	241	37,33	10,59
İyi	53	34,24	9,96
Toplam	326	36,92	10,46

Tablo 31. Koruyucu-istekçi anne-baba tutumları açısından algılanan gelir düzeyleri farklı olan üniversite öğrencilerinin puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin varyans analizi tablosu

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar arası	477,597	2	238,798	2,200	,112
Grup içi	35065,432	323	108,562		
Toplam	35543,028	325			

Tablo 30’da algılanan gelir düzeyleri; yetersiz, orta ve iyi olan öğrencilerin puanlarının ortalamaları ve standart sapmaları, tablo 31’de ise bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir. Algılanan gelir düzeyleri farklı olan öğrencilerin koruyucu-istekçi anne-baba tutumları açısından puan ortalamaları arasındaki farkı belirlemek amacıyla yapılan varyans analizi sonucunda, öğrencilerin koruyucu-istekçi anne-baba tutumları puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür ($F_{2-323}=2,200$, $p>0.01$).

Üniversite öğrencilerinin algıladıkları koruyucu-istekçi anne-baba tutumunun algılanan gelir düzeyi değişkeni açısından farklılıkları incelenmiştir. Yapılan varyans analizi sonucunda, koruyucu-istekçi anne-baba tutumunun algılanan gelir düzeyi değişkenine göre farklılaşmadığı ($F_{2-323}=2,200$, $p>0.01$) sonucu elde edilmiştir. Bu sonuca göre, algılanan gelir düzeyinin üniversite öğrencilerinin anne-baba tutumlarını koruyucu-istekçi olarak algılamaları üzerinde etkisinin olmadığı söylenebilir.

3. Otoriter anne-baba tutumları açısından algılanan gelir düzeyleri farklı olan üniversite öğrencileri arasında anlamlı farklılıklar var mıdır?

Otoriter anne-baba tutumları açısından öğrencilerin algıladıkları gelir düzeylerine göre anlamlı farklılıklar olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan ANOVA sonucunda elde edilen bulgular tablo 32 ve tablo 33’te gösterilmektedir.

Tablo 32. Otoriter anne-baba tutumları açısından algılanan gelir düzeyleri farklı olan üniversite öğrencilerinin puanlarının betimsel istatistikleri

Gelir düzeyi	N	$\bar{X}$	Std. Sapma
Yetersiz	32	20,31	6,87
Orta	241	19,78	7,39
İyi	53	19,20	8,24
Toplam	326	19,74	7,47

Tablo 33. Otoriter anne-baba tutumları açısından algılanan gelir düzeyleri farklı olan üniversite öğrencilerinin puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin varyans analizi tablosu

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	26,155	2	13,078	,233	,792
Grup içi	18103,795	323	56,049		
Toplam	18129,950	325			

Tablo 32’de algılanan gelir düzeyleri; yetersiz, orta ve iyi olan öğrencilerin puanlarının ortalamaları ve standart sapmaları, tablo 33’te ise bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir. Algılanan gelir düzeyleri farklı olan öğrencilerin otoriter anne-baba tutumları açısından puan ortalamaları arasındaki farkı belirlemek amacıyla yapılan varyans analizi sonucunda, öğrencilerin otoriter anne-baba tutumları puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür ($F_{2-323}=,233, p>0.01$).

Üniversite öğrencilerinin algıladıkları otoriter anne-baba tutumunun algılanan gelir düzeyi değişkeni açısından farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek amacıyla yapılan analiz sonucunda, otoriter anne-baba tutumunun algılanan gelir düzeyi değişkenine göre farklılık göstermediği ($F_{2-323}=,233, p>0.01$) görülmüştür. Buna göre, algılanan gelir düzeyinin üniversite öğrencilerinin anne-baba tutumlarını otoriter olarak algılamalarını etkilemediği belirtilebilir.

b. Öz-duyarlık düzeyleri açısından algılanan gelir düzeyleri farklı olan üniversite öğrencileri arasında anlamlı farklılıklar var mıdır?

Öz-duyarlık düzeyleri açısından algılanan gelir düzeyleri farklı olan üniversite öğrencileri arasında anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemek için ANOVA kullanılmıştır. Öğrencilerin algıladıkları gelir düzeyleri; yetersiz, orta ve iyi şeklinde üç kategoride ele alınmıştır.

Öz-duyarlık düzeyleri açısından öğrencilerin algıladıkları gelir düzeylerine göre anlamlı farklılıklar olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan ANOVA sonucunda elde edilen bulgular tablo 34 ve tablo 35’te gösterilmektedir.

Tablo 34. Öz-duyarlık düzeyleri açısından algılanan gelir düzeyleri farklı olan üniversite öğrencilerinin puanlarının betimsel istatistikleri

Gelir düzeyi	N	$\bar{X}$	Std. Sapma
Yetersiz	32	81,66	12,89
Orta	241	84,62	14,84
İyi	53	86,06	16,47
Toplam	326	84,56	14,94

Tablo 35. Öz-duyarlık düzeyleri açısından algılanan gelir düzeyleri farklı olan üniversite öğrencilerinin puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin varyans analizi tablosu

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	389,619	2	194,809	,873	,419
Grup içi	72107,031	323	223,242		
Toplam	72496,650	325			

Tablo 34’te algılanan gelir düzeyleri; yetersiz, orta ve iyi olan öğrencilerin puanlarının ortalamaları ve standart sapmaları, tablo 35’te ise bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir. Algılanan gelir düzeyleri farklı olan öğrencilerin öz-duyarlık düzeyleri açısından puan ortalamaları arasındaki farkı belirlemek amacıyla yapılan varyans analizi sonucunda, öğrencilerin öz-duyarlık düzeyleri puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür ($F_{2-323}=,873$, $p>0.01$).

Üniversite öğrencilerinin öz-duyarlık düzeylerinin algılanan gelir düzeyi değişkene göre farklılıkları incelendiğinde, öz-duyarlık düzeyinin bu değişkene göre farklılaşmadığı ($F_{2-323}=,873$, $p>0.01$) görülmüştür. Elde edilen sonuca göre, algılanan gelir düzeyinin üniversite öğrencilerinin öz-duyarlık düzeyleri üzerinde etkisinin olmadığı söylenebilir.

c. Duyarlı sevgi düzeyleri açısından algılanan gelir düzeyleri farklı olan üniversite öğrencileri arasında anlamlı farklılıklar var mıdır?

Duyarlı sevgi düzeyleri açısından algılanan gelir düzeyleri farklı olan üniversite öğrencileri arasında anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemek için ANOVA kullanılmıştır. Öğrencilerin algıladıkları gelir düzeyleri; yetersiz, orta ve iyi şeklinde üç kategoride ele alınmıştır.

Duyarlı sevgi düzeyleri açısından öğrencilerin algılanan gelir düzeylerine göre anlamlı farklılıklar olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan ANOVA sonucunda elde edilen bulgular tablo 36 ve tablo 37’de gösterilmektedir.

Tablo 36. Duyarlı sevgi düzeyleri açısından algılanan gelir düzeyleri farklı olan üniversite öğrencilerinin puanlarının betimsel istatistikleri

Gelir düzeyi	N	$\bar{X}$	Std. Sapma
Yetersiz	32	55,97	20,67
Orta	241	62,54	22,22
İyi	53	61,98	19,18
Toplam	326	61,80	21,63

Tablo 37. Duyarlı sevgi düzeyleri açısından algılanan gelir düzeyleri farklı olan üniversite öğrencilerinin puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin varyans analizi tablosu

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar arası	1220,140	2	610,070	1,306	,272
Grup içi	150873,900	323	467,102		
Toplam	152094,040	325			

Tablo 36’da algılanan gelir düzeyleri; yetersiz, orta ve iyi olan öğrencilerin puanlarının ortalamaları ve standart sapmaları, tablo 37’de ise bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir. Algılanan gelir düzeyleri farklı olan öğrencilerin duyarlı sevgi düzeyleri açısından puan ortalamaları arasındaki farkı belirlemek amacıyla yapılan varyans analizi sonucunda, öğrencilerin duyarlı sevgi düzeyleri puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür ($F_{2-323}=1,306, p>0.01$).

Üniversite öğrencilerinin duyarlı sevgi düzeylerinin algılanan gelir düzeyi değişkeni açısından farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla yapılan analiz sonucunda duyarlı sevgi düzeyinin algılanan gelir düzeyi değişkenine göre farklılaşmadığı ($F_{2,323}=1,306$, $p>0.01$) belirlenmiştir. Buna göre, algılanan gelir düzeyinin üniversite öğrencilerinin duyarlı sevgi düzeyleri üzerinde etkisinin olmadığı söylenebilir.

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1 SONUÇ VE TARTIŞMA

5.1.1 Anne-Baba Tutumları, Öz-duyarlık ve Duyarlı Sevgi

Üniversite öğrencilerinin algıladıkları anne-baba tutumları, öz-duyarlık ve duyarlı sevgi düzeyleri arasındaki ilişki aşağıdaki alt problemler doğrultusunda incelenmiştir:

1. Üniversite öğrencilerinin anne-baba tutumları, öz-duyarlık ve duyarlı sevgi düzeyleri arasında anlamlı ilişkiler var mıdır?

Birinci alt problemde araştırmada incelenen temel yapılar olan anne-baba tutumları, öz-duyarlık ve duyarlı sevgi arasında anlamlı ilişki olup olmadığı test edilmiştir. Bu alt problemde algılanan anne-baba tutumları, öz-duyarlık ve duyarlı sevgi aşağıdaki alt problemler ile incelenmiştir:

1.a. Üniversite öğrencilerinin ebeveyn tutumlarını demokratik olarak algılamaları ile öz-duyarlık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

“Üniversite öğrencilerinin ebeveyn tutumlarını demokratik olarak algılamaları ile öz-duyarlık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” yönündeki alt problem test edilmiş ve öz-duyarlık ile demokratik anne-baba tutumu arasında anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Demokratik anne-babaların çocukları yüksek düzeyde öz-saygıya sahip, kendine güvenen, öz-denetimi olan, sevilen ve öğrenmeye meraklı çocuklar olmaktadır (Buri, Louiselle, Misukanis ve Mueller, 1988; Wenar, 1994). Bu özelliklere sahip olmalarından dolayı anne-babasını demokratik olarak algılayan üniversite öğrencilerinin kendilerine duyarlı olma olasılıkları yüksektir. Bu alt problemi test etmek için yapılan korelasyon sonucunda, öz-duyarlığın demokratik anne-baba tutumu ile pozitif yönde ilişkili olduğu görülmüştür. Yılmaz (2009)’ın yaptığı araştırmada da, üniversite öğrencilerinin öz-duyarlık düzeyleri ile demokratik anne-baba tutumları arasında anlamlı ilişki olduğu sonucu elde edilmiştir. Buna göre,

demokratik anne-baba tutumuyla yetişen öğrencilerin öz-duyarlıklarının yüksek olduğu söylenebilir.

1.b. Üniversite öğrencilerinin ebeveyn tutumlarını otoriter olarak algılamaları ile öz-duyarlık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

“Üniversite öğrencilerinin ebeveyn tutumlarını otoriter olarak algılamaları ile öz-duyarlık arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” yönündeki alt problem test edilmiş ve öz-duyarlık ile otoriter anne-baba tutumu arasında anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Aşırı otoriter tavır içindeki ailelerde çocuğun benliğine ilişkin olumsuz yargıları, kendine güvensizliği, yapabileceği işlere ‘ben yapamam’ düşüncesi ile girişmemesi, varlığını ve düşüncelerini diğer insanlara iletmede çekingen davranması gibi olumsuz davranış kalıpları görülmektedir (Aslan, 1992). Öz-duyarlık ise, bireyin kendisine karşı yargılayıcı ve eleştirici olmamasını, benliğine karşı nazik ve anlayışlı olmasını gerektirmektedir. Otoriter anne-baba tutumuyla yetişen öğrencilerin öz-duyarlıklarının düşük olması beklenmektedir. Yapılan korelasyon sonucunda, öz-duyarlık ve otoriter anne-baba tutumu arasında negatif ilişki olduğu bulunmuştur. Yılmaz (2009) tarafından yapılan araştırmadan elde edilen üniversite öğrencilerinin öz-duyarlıkları ile otoriter anne-baba tutumu arasında negatif bir ilişki olduğu sonucu da bu bulguyu destekler niteliktedir. Buna göre, otoriter anne-baba tutumuyla yetişen öğrencilerin öz-duyarlıklarının düşük olduğu söylenebilir.

1.c. Üniversite öğrencilerinin ebeveyn tutumlarını koruyucu-istekçi olarak algılamaları ile öz-duyarlık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Koruyucu anne-baba tutumuna sahip anne-babaların çocukları girişimci olmayan, çekingen, özgüveni zayıf ve sürekli bir başkasının desteğini arayan çocuklardır. Öz-duyarlık ise, bireyin kendine olumlu tutumlarla yaklaşması için kendini cesaretlendirmesini gerektirmektedir (Neff, 2003a). Koruyucu anne-baba tutumuyla yetişen bireylerin özsaygıları ve özgüvenleri düşük olacağından öz-duyarlıklarının da düşük olması beklenmektedir. Araştırmanın “Üniversite öğrencilerinin ebeveyn tutumlarını koruyucu-istekçi olarak algılamaları ile öz-duyarlık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” yönündeki alt problemi test edilmiş ve öz-duyarlıkla koruyucu-istekçi anne-baba tutumu arasında negatif ilişki olduğu bulunmuştur. Bu bulguyu, Yılmaz (2009)’ın yaptığı araştırmadan elde edilen üniversite öğrencilerinin

öz-duyarlılıkları ile koruyucu anne-baba tutumları arasında negatif ilişki olduğu sonucu da desteklemektedir. Buna göre, koruyucu-istekçi anne-baba tutumuyla yetişen öğrencilerin öz-duyarlılıklarının düşük olduğu söylenebilir.

1.d. Üniversite öğrencilerinin ebeveyn tutumlarını demokratik olarak algılamaları ile duyarlı sevgi düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Duyarlı sevgi ile demokratik anne-baba tutumu arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılan analiz sonucunda, duyarlı sevgi ile demokratik anne-baba tutumu arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür. Demokratik anne-baba tutumuyla yetişen bireyler hem kendi benliğine hem de diğer insanlara karşı duyarlı olacaktır. Bu nedenle demokratik anne-baba tutumunun duyarlı sevgi üzerinde etkili olması beklenmesine rağmen, araştırmada duyarlı sevgi ile demokratik anne-baba tutumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

1.e. Üniversite öğrencilerinin ebeveyn tutumlarını otoriter olarak algılamaları ile duyarlı sevgi düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Araştırmadan elde edilen bulgular duyarlı sevgi ile anne-baba tutumları arasında anlamlı bir ilişki olduğunu göstermiştir. Otoriter tutumla yetişen bireylerin benliklerine karşı duyarsız oldukları, ebeveyninin ve önemli diğer kişilerin onayını ve beğenisini kazanmak amacıyla oldukları ve kendisinden istenenleri yerine getirmeye çalışan bir yapıya sahip oldukları dikkate alındığında, bu bireylerin kendisinden daha çok diğer insanlara duyarlı olmaları beklenebilir. Araştırmanın “Üniversite öğrencilerinin ebeveyn tutumlarını otoriter olarak algılamaları ile duyarlı sevgi düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” yönündeki alt problemi kontrol etmek için yapılan analiz sonucunda, duyarlı sevgi ile otoriter anne-baba tutumu ile pozitif yönde ilişkili olduğu görülmüştür. Buna göre, otoriter anne-baba tutumuyla yetişen öğrencilerin duyarlı sevgilerinin yüksek olduğu söylenebilir.

1.f. Üniversite öğrencilerinin ebeveyn tutumlarını koruyucu-istekçi olarak algılamaları ile duyarlı sevgi düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Araştırmanın bu alt problemini incelemek için yapılan korelasyon, duyarlı sevgi ile koruyucu-istekçi anne-baba tutumu arasında anlamlı bir ilişki bulunduğunu göstermiştir. Elde edilen bulguya göre, koruyucu-istekçi tutum ile duyarlı sevgi arasında pozitif ilişki saptanmıştır. Koruyucu-istekçi tutumda anne-babalar, çocuğa karşı gerektiğinden fazla kontrol ve özen göstermektedirler. Bu tür ana-babalar aşırı

derecede ihtiyatlı olup çocuktan ayrılmakta güçlük çekerler. Çocuğun ödev ve yükümlülüklerini üstlenirler ve çocuklarını kendine güvensiz ve bağımlı kişiler olarak yetiştirirler (Parker, 1983; akt. Eldeleklioğlu, 1996). Bu tutumla yetişen çocukların kendilerine gösterilen bu aşırı korumayı, yardımı ve duyarlılığı diğer bireylere karşı göstermeleri olasıdır. Çünkü bireyin çocukluk yıllarında anne ve babasıyla olan deneyimleri yaşamının sonraki yıllarında tutum ve davranışlarında etkili olmaktadır. Sonuç olarak anne-babası koruyucu-istekçi tutumu benimseyen öğrencilerin duyarlı sevgilerinin yüksek olduğu söylenebilir.

1.g. Üniversite öğrencilerinin öz-duyarlık ve duyarlı sevgi düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Bu alt problem ile araştırmanın temel yapılarından olan öz-duyarlık ve duyarlı sevgi arasında anlamlı ilişki olup olmadığı incelenmiştir. Neff (2003a) öz-duyarlığın bireyin acı ve sıkıntı veren yaşantılarına açık olması, kendisine nazik ve anlayışlı olması, başarısızlıklarına ve yetersizliklerine karşı anlayışlı ve yargılamayan bir tutumla yaklaşması, olumsuz deneyimlerinin tüm insanlığın ortak yaşamının bir parçası olduğunu kabul etmesi olarak tanımlamıştır. Duyarlı sevgi ise, yakın olunan kişiler, yabancılar ya da tüm insanlar için sevecenlik, ilgilenme ve duyarlılık içeren duygu, düşünce ve davranışlar ile yardım etme ve destekleme tutumu olarak tanımlanmaktadır. Duyarlı sevgi, başkalarının iyi olmasına odaklanmıştır (Underwood, 2008: 3). Diğer insanlara yüksek düzeyde duyarlılığa sahip olan ve onların iyi olmasına odaklanan bireylerin kendilerine yeterli düzeyde duyarlı olamayacakları düşünülmüştür. Araştırmada yapılan analiz sonucunda, öz-duyarlık ve duyarlı sevgi arasında negatif ilişki olduğu bulunmuştur.

5.1.2 Anne-Baba Tutumları, Öz-duyarlık ve Duyarlı Sevgi ile Cinsiyet Değişkeni

Üniversite öğrencilerinin algıladıkları ebeveyn tutumlarının, öz-duyarlık ve duyarlı sevgi düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre farklılıkları aşağıdaki alt problemler ile incelenmiştir.

2. Üniversite öğrencilerinin algıladıkları anne-baba tutumları, öz-duyarlık ve duyarlı sevgi düzeyleri cinsiyet değişkenine göre farklılık göstermekte midir?

İkinci alt problem ile anne-baba tutumları, öz-duyarlık ve duyarlı sevgi düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre farklılıkları incelenmiştir. Üniversite öğrencilerinin

algıladıkları anne-baba tutumları, öz-duyarlık ve duyarlı sevgi düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre farklılıkları aşağıdaki alt problemler ile incelenmiştir:

2.a. Üniversite öğrencilerinin algıladıkları ebeveyn tutumları cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?

Haktanır ve Baran (1998) yaptıkları çalışmada, kızların anne-babalarını erkeklere göre daha demokratik algıladıklarını saptamıştır (Haktanır ve Baran, 1998; akt. Şanlı, 2007). Bu araştırmada ise, demokratik anne-baba tutumu açısından kadın ve erkek üniversite öğrencileri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Erkek üniversite öğrencilerinin kadın öğrencilere göre anne-baba tutumlarını otoriter ve koruyucu olarak algıladıkları bulunmuştur. Yılmaz (2009) tarafından yapılan çalışmada da, erkek üniversite öğrencilerinin kadın üniversite öğrencilerine göre anne-baba tutumlarını koruyucu ve otoriter olarak algıladıkları sonucu elde edilmiştir. Erkek öğrencilerin aile ortamında baskı ve disiplin görerek yetiştirilme olasılıkları göz önüne alındığında, anne-baba tutumlarını otoriter algılamaları anlaşılır görünmektedir. Toplumumuzda çocuk yetiştirme biçimi ele alındığında, erkek çocuklara daha çok değer verildiği ve bakımları için daha fazla ilgi gösterildiği belirtilmektedir. Bu yetiştirme biçimini benimseyen ailelerde, erkek çocuk daha fazla ilgi ve koruma görecektir, böylece anne-baba tutumlarını koruyucu olarak algılayacaktır. Buna göre cinsiyet değişkenine göre algılanan otoriter ve koruyucu-istekçi anne-baba tutumlarının anlamlı düzeyde farklılaştığı söylenebilir. Araştırmadan elde edilen sonuçların, örneklemdaki cinsiyet dağılımının eşit olmamasından kaynaklanabileceği söylenebilir.

2.b. Üniversite öğrencilerinin öz-duyarlık düzeyleri cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?

Araştırmanın “Üniversite öğrencilerinin öz-duyarlık düzeyleri cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?” yönündeki alt problemi kontrol edilmiş ve öz-duyarlık düzeyleri açısından cinsiyete göre üniversite öğrencileri arasındaki farklılıkların incelenmesinde kullanılan “t” testi tekniği sonucunda, erkek ve kadın üniversite öğrencileri arasında öz-duyarlık açısından anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Araştırmada öz-duyarlık ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı fark bulunmamasına karşın, yapılan bazı araştırmalar, kadınların kendilerine karşı daha fazla öz-eleştiri yaptıkları, daha fazla düşüncelerine kapıldıkları ve

(Leadbeater, Kuperminc, Blatt ve Hertzog, 1999; Nolen-Hoeksema, Larson ve Grayson, 1999) görülmüş ve kadınların daha düşük düzeyde öz-duyarlığa sahip olduğu düşünülmüştür (Neff, 2003a). Neff ve diğerleri (2003b) tarafından yapılan araştırmada, kadınların erkeklere göre öz-duyarlıklarının daha düşük olduğu, kadınların kendilerine daha fazla öz-yargılamada bulunduğu, acı ve sıkıntı veren durumlarda kendilerini yalnız hissetmeye daha fazla eğilimli oldukları ve daha fazla aşırı özdeşleşme yaşadıkları belirlenmiştir. Psikolojik sağlık ve öz-duyarlık arasındaki ilişkinin incelendiği çalışma bulgularında, kadınların öz-duyarlılığının daha düşük olduğu tespit edilmiştir (Neff ve diğerleri, 2006; akt. Sümer, 2008). Bu çalışma sonuçlarından farklı sonuçların elde edilmesi, cinsiyet açısından kültürler arası farktan kaynaklandığı söylenebilir. Ayrıca, araştırma sonuçlarının örnekleme cinsiyet dağılımının (kadın ve erkek üniversite öğrenci sayısı) eşit olmamasından etkilendiği söylenebilir.

2.c. Üniversite öğrencilerinin duyarlı sevgi düzeyleri cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?

Bu alt problem ile duyarlı sevgi düzeyinin cinsiyet değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığı incelenmiştir. Yapılan analiz sonucunda erkek üniversite öğrencilerinin duyarlı sevgi düzeylerinin kadın üniversite öğrencilerine göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ancak kadınların erkeklere göre daha yüksek duyarlı sevgi düzeyine sahip olmaları beklenirken, erkeklerin duyarlı sevgi düzeyleri kadınlardan daha yüksek bulunmuştur. Sprecher ve Fehr (2005) tarafından yapılan araştırmada, kadınların uygulanan ölçekte erkeklerden daha fazla puan aldıkları görülmüştür (Sprecher ve Fehr, 2005; akt. Hwang, Plante ve Lackey, 2008). Araştırma örneklemindeki cinsiyet dağılımının (kadın ve erkek üniversite öğrenci sayısı) eşit olmamasının elde edilen sonuçları etkilediği söylenebilir.

5.1.3 Anne-Baba Tutumları, Öz-duyarlık ve Duyarlı Sevgi ile Kardeş Sayısı Değişkeni

Üniversite öğrencilerinin algıladıkları ebeveyn tutumlarının, öz-duyarlık ve duyarlı sevgi düzeylerinin kardeş sayısı değişkenine göre farklılıkları aşağıdaki alt problemler ile incelenmiştir:

3. Üniversite öğrencilerinin algıladıkları anne-baba tutumları, öz-duyarlık ve duyarlı sevgi düzeyleri kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?

Üçüncü alt problem ile anne-baba tutumları, öz-duyarlık ve duyarlı sevgi düzeylerinin kardeş sayısı değişkenine göre farklılıkları incelenmiştir. Üniversite öğrencilerinin algıladıkları anne-baba tutumları, öz-duyarlık ve duyarlı sevgi düzeylerinin kardeş sayısı değişkenine göre farklılıkları aşağıdaki alt problemler ile incelenmiştir:

3.a. Üniversite öğrencilerinin algıladıkları ebeveyn tutumları kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?

Anne-baba tutumları açısından kardeş sayıları farklı olan üniversite öğrencileri arasında anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla kullanılan ANOVA sonucunda, kardeş sayısı iki olan üniversite öğrencilerinin demokratik anne-baba tutumları puanlarının kardeş sayısı dört olan üniversite öğrencilerine göre daha yüksek olduğu, koruyucu-istekçi ve otoriter anne-baba tutumlarının kardeş sayısına göre anlamlı farklılıklaşmadığı bulunmuştur. Yaprak (2007) yaptığı araştırmada, kardeş sayısı arttıkça demokratik anne-baba tutumunda azalma olduğunu saptamıştır. Demokratik ailelerde çocuğun kendine has, biricik ve tek olduğunu kabul anlayışı vardır, onun aile içinde özgür şekilde gelişmesi desteklenir, yeteneklerini en üst düzeyde açığa çıkarmasına ve 'kendini gerçekleştirmesine' izin verilir. Çocuğuna barınma, beslenme, korunma gibi temel ihtiyaçlarını karşılamanın yanı sıra ona karşılıksız bir 'sevgi' gösterilir. Çocuk böyle bir ailede anne-babasının onu sevgisinden ve desteğinden hiçbir zaman yoksun bırakmayacağını bilir. Çocuğa aile içinde eşit haklar tanınmıştır. Fikirlerini açıkça ifade etmesi desteklenir ve bu konuda cesaretlendirilir. Anne-baba, çocuklarına karşı daha arkadaşça bir yaklaşım içindedir, onlarla birçok şeyi paylaşırlar, onlara değer verir ve bunu onlara hissettirirler (Şendil, 2003). Anne-babanın bu tutum ve davranışları az sayıda çocuğa sahip olduğunda göstermesi daha olasıdır. Çocuk sayısının fazla olması demokratik tutuma ait tüm çocuklara ihtiyaçları olduğu kadar ilgi gösterme, eşit şekilde söz hakkı tanıma ve dinleme gibi özelliklerin sergilenmesini güçleştirebilir.

3.b. Üniversite öğrencilerinin öz-duyarlık düzeyleri kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?

Kardeş sayıları farklı olan üniversite öğrencilerinin öz-duyarlık düzeyleri açısından farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan varyans analizi sonucunda, öğrencilerin kardeş sayıları ile öz-duyarlıkları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Kardeş sayısı azaldıkça demokratik anne-baba tutumunda artma olmaktadır. Demokratik tutuma sahip anne-babaların çocukları kendine güvenen ve öz-saygısı olan çocuklardır. Kardeş sayısı azaldıkça demokratik tutumun ve buna bağlı olarak da öz-duyarlık düzeyinin artması beklenebilir, ancak araştırma bulgularına göre, kardeş sayısının öz-duyarlık düzeyi üzerinde etkisinin olmadığı sonucu elde edilmiştir.

3.c. Üniversite öğrencilerinin duyarlı sevgi düzeyleri kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?

Araştırmanın “Üniversite öğrencilerinin duyarlı sevgi düzeyleri kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?” yönündeki alt problemini kontrol etmek amacıyla yapılan analiz sonucunda öğrencilerin duyarlı sevgi düzeylerinin kardeş sayısına göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur. Kardeş sayısı azaldıkça demokratik anne-baba tutumunun arttığı dikkate alındığında, duyarlı sevgi düzeyinin azalması beklenebilir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, kardeş sayısının duyarlı sevgi üzerinde etkisinin olmadığı görülmüştür.

5.1.4 Anne-Baba Tutumları, Öz-duyarlık ve Duyarlı Sevgi ile Doğum Sırası Değişkeni

Üniversite öğrencilerinin algıladıkları ebeveyn tutumlarının, öz-duyarlık ve duyarlı sevgi düzeylerinin doğum sırası değişkenine göre farklılıkları aşağıdaki alt problemler ile incelenmiştir:

4. Üniversite öğrencilerinin algıladıkları anne-baba tutumları, öz-duyarlık ve duyarlı sevgi düzeyleri doğum sırası değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?

Dördüncü alt problem ile üniversite öğrencilerinin algıladıkları anne-baba tutumları, öz-duyarlık ve duyarlı sevgi düzeylerinin doğum sırası değişkenine göre farklılıkları incelenmiştir. Üniversite öğrencilerinin algıladıkları anne-baba tutumları, öz-duyarlık

ve duyarlı sevgi düzeylerinin doğum sırası değişkenine göre farklılıkları aşağıdaki alt problemler ile incelenmiştir:

4.a. Üniversite öğrencilerinin algıladıkları ebeveyn tutumları doğum sırası değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?

Doğum sıraları farklı olan öğrencilerin demokratik anne-baba tutumları açısından puan ortalamaları arasındaki farkı belirlemek amacıyla yapılan varyans analizi sonucunda, öğrencilerin demokratik, otoriter ve koruyucu-istekçi anne-baba tutumlarında doğum sırasına göre bir farklılık bulunmamıştır.

Anne-baba en büyük çocuktan, yaşının daha büyük olmasından dolayı, diğer kardeşlerden beklenenden daha fazlasını bekler ve en büyük çocuk, kardeşlerinin lideri olur ve onlardan sorumlu olması beklenir. Çocukluk yıllarındaki bu örüntü daha sonra bir yaşam biçimine dönüşür (Geçtan, 1993; akt. Yılmaz, 2009). İlk çocuklar başarıya fazlaca güdü, hırslı, kurallara uyan, organize yeteneği yüksek çocuklardır (Ülgen ve Fidan, 2002; akt. Yılmaz, 2009). Sorumluluk verilerek ve organize etme yeteneği desteklenerek yetiştirilen çocukların anne-baba tutumlarını demokratik algıladığı söylenebilir. En küçük çocuk ise, diğer kardeşlere göre daha fazla ilgi gösterilerek ve koruyucu tutumlarla yetiştirilmektedir. Araştırma sonucuna göre ise, doğum sırasının üniversite öğrencilerinin algıladıkları anne-baba tutumları üzerinde etkisinin olmadığı görülmüştür.

4.b. Üniversite öğrencilerinin öz-duyarlık düzeyleri doğum sırası değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?

Araştırmanın “Üniversite öğrencilerinin öz-duyarlık düzeyleri doğum sırası değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir? ” yönündeki alt problemi test edilmiş ve doğum sıraları farklı olan öğrencilerin öz-duyarlık düzeyleri açısından puan ortalamaları arasındaki farkı belirlemek amacıyla yapılan varyans analizi sonucunda, öğrencilerin öz-duyarlık puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. En büyük çocukların anne-baba tutumlarını demokratik, en küçük çocukların koruyucu olarak algılayabilecekleri dikkate alındığında, en büyük çocuğun öz-duyarlık düzeyinin yüksek, en küçük çocuğun öz-duyarlık düzeyinin ise düşük olması beklenebilir. Yılmaz (2009) tarafından yapılan araştırmada, ilk ve sonuncu kardeşlerin öz-duyarlık düzeylerinin ortanca kardeşlere göre daha yüksek

olduğu sonucu bulunmuştur. Bu araştırmanın bulgularına göre ise, doğum sırasının öz-duyarlık düzeyini etkilemediği sonucu elde edilmiştir.

4.c. Üniversite öğrencilerinin duyarlı sevgi düzeyleri doğum sırası değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?

Bu alt problem ile duyarlı sevgi düzeyinin doğum sırası değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığı incelenmiştir. Bu alt problemi kontrol etmek için yapılan ANOVA sonucunda, üniversite öğrencilerinin duyarlı sevgi düzeylerinin doğum sırası değişkenine göre farklılaşmadığı bulunmuştur. En küçük çocuklar koruyucu tutumlarla yetiştirildiğinden, diğer kardeşlerinden daha fazla özen, ilgi ve yardım görecektir. Bu fazla ilgi gösterme ve yardım etme davranışını anne-babalarından öğrenecek ve diğer insanlara karşı duyarlı düşünce ve davranışları içeren bir yaklaşıma sahip olacaklardır. Buna göre, en küçük çocukların duyarlı sevgi düzeylerinin yüksek, en büyük çocukların duyarlı sevgi düzeylerinin düşük olması beklenebilir. Araştırma bulgularına bakıldığında ise, doğum sırasının duyarlı sevgi düzeyi üzerinde etkisinin olmadığı sonucu bulunmuştur.

5.1.5 Anne-Baba Tutumları, Öz-duyarlık ve Duyarlı Sevgi ile Algılanan Gelir Düzeyi Değişkeni

Üniversite öğrencilerinin algıladıkları ebeveyn tutumlarının, öz-duyarlık ve duyarlı sevgi düzeylerinin algılanan gelir düzeyi değişkenine göre farklılıkları aşağıdaki alt problemler ile incelenmiştir:

5. Üniversite öğrencilerinin algıladıkları anne-baba tutumları, öz-duyarlık ve duyarlı sevgi düzeyleri algılanan gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?

Bu alt problem ile üniversite öğrencilerinin algıladıkları anne-baba tutumları, öz-duyarlık ve duyarlı sevgi düzeylerinin algılanan gelir düzeyi değişkenine göre farklılıkları incelenmiştir. Üniversite öğrencilerinin algıladıkları anne-baba tutumları, öz-duyarlık ve duyarlı sevgi düzeylerinin algılanan gelir düzeyi değişkenine göre farklılıkları aşağıdaki alt problemler ile incelenmiştir:

5.a. Üniversite öğrencilerinin algıladıkları ebeveyn tutumları algılanan gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?

Bu alt problemde gelir düzeyleri farklı olan öğrencilerin demokratik, otoriter ve koruyucu-istekçi anne-baba tutumları açısından puan ortalamaları arasındaki farkı belirlemek amacıyla yapılan varyans analizi sonucunda, öğrencilerin demokratik, otoriter ve koruyucu-istekçi anne-baba tutumlarının algılanan gelir düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür. ABD’de yapılan araştırmalarda, alt sosyo-ekonomik seviyelerdeki ailelerde anne-babanın çocukları ile ilişkisinin katı ve otoriteye dayalı olduğu bulunmuştur. Buna karşılık orta sınıf ailelerde anne-babanın çocuklarına karşı daha açık, esnek ve eşitlik ilkesine göre davrandığı görülmüştür. Alt sosyo-ekonomik seviyedeki ailelerde çocuk, ebeveynin otoritesinden ve öfkesini ifade etmesinden korkmaktadır (Kulaksızoğlu, 1999). Kağıtçıbaşı (1970) ile Güneysu ve Mağden (1987) de, toplumumuzda ailelerin sosyo-ekonomik durumları yükseldikçe çocuğa gösterdikleri sevginin arttığını ve kontrolün azaldığını belirtmiştir (Kağıtçıbaşı, 1970; Güneysu ve Mağden, 1987; akt. Güneysu ve Bilir, 1988). Bu araştırmada ise, algılanan gelir düzeyinin anne-baba tutumları üzerinde etkisinin olmadığı sonucu bulunmuştur.

5.b. Üniversite öğrencilerinin öz-duyarlık düzeyleri algılanan gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?

Bu alt problem ile öğrencilerin öz-duyarlık düzeylerinin algılanan gelir düzeyi açısından farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular sonucunda, üniversite öğrencilerinin öz-duyarlık düzeylerinin algılanan gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur. Haktanır ve arkadaşları (1999)’nın yaptığı araştırmada, sosyo-ekonomik düzey yükseldikçe olumsuz yaklaşımlar azalmakta ve daha demokratik tutumlar gözlenmektedir (Alisinanoğlu, 2003). Demokratik anne-babaların çocukları, öz-saygısı olan ve benliğine duyarlı bireyler olacaktır. Sosyo-ekonomik düzey yükseldikçe artan demokratik tutumların, çocuğun öz-duyarlık düzeyini artırması beklenebilir. Ancak, araştırma sonucuna göre, algılanan gelir düzeyinin üniversite öğrencilerinin öz-duyarlık düzeyi üzerinde etkisinin olmadığı görülmüştür.

5.c. Üniversite öğrencilerinin duyarlı sevgi düzeyleri algılanan gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?

Duyarlı sevgi düzeyinin algılanan gelir düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek için yapılan ANOVA sonucunda, üniversite öğrencilerinin duyarlı sevgi

düzeylerinin algılanan gelir düzeyi değişkenine göre farklılaşmadığı belirlenmiştir. Sosyo-ekonomik düzeyin düşük olduğu ailelerde, daha çok otoriter anne-baba tutumları, sosyo-ekonomik düzeyin yüksek olduğu ailelerde ise demokratik anne-baba tutumları görülmektedir. Duyarlı sevgi düzeyinin otoriter ve koruyucu anne-baba tutumlarıyla yetişen bireylerde daha yüksek olabileceği dikkate alındığında, algılanan gelir düzeyi düşük olduğunda duyarlı sevgi düzeyinin yüksek olması beklenebilir. Araştırmadan elde edilen bulgular ise, algılanan gelir düzeyinin duyarlı sevgi düzeyi üzerinde etkisinin olmadığını göstermiştir.

5.1.6 Özet

Tüm bu alt problemlerden elde edilen bulgulara genel bir yorum getirmek mümkündür. Anne-baba tutumları, öz-duyarlılık ve duyarlı sevgi düzeyleri arasında anlamlı bulgular elde edilmiştir. Demokratik anne-baba tutumuyla öz-duyarlılık arasında anlamlı ilişki olması beklenen bir sonuçtur. Çünkü demokratik anne-babalar çocuklarının varlığına ve isteklerine saygı duymakta, söz hakkı tanıyarak kendine güven duymasını sağlamakta, onların ayrı bir kişi olduğunu kabul ederek onlara değer vermektedir. Bu aileler, çocuğun tek, biricik ve kendine özgü olduğu kabul etmektedirler. Bu tutumla yetişen çocuklar, istek ve ihtiyaçlarının farkında olan, kendine öz-saygısı olan, olumlu bir benlik duygusuna sahip çocuklardır. Demokratik anne-baba tutumunun sağlıklı bir kişiliğe sahip çocuk yetiştirmede en uygun tutum olduğu düşünüldüğünde, öz-duyarlılıkla pozitif ilişkili olması doğaldır.

İkinci olarak, öz-duyarlılığın otoriter anne-baba tutumuyla negatif ilişkili olduğu göze çarpmaktadır. Otoriter tutumda, anne-babalar çocuğun ayrı bir birey olduğunu kabul etmemektedirler. Koydukları kurallara çocuğun koşulsuz şekilde uymasını istemektedirler. Çocuk sürekli değerlendirilmekte ve kontrol edilmektedir. Bu ailelerde yetişen çocukların diğer bireylerin isteklerini yerine getirmeye çalıştıklarından, kendi gereksinimlerine karşı duyarlılıkları yeterli düzeyde gelişmeyecektir. Otoriter anne-baba tutumuyla öz-duyarlılık arasındaki ilişkinin negatif olması anlaşılır gözükmemektedir.

Üçüncü olarak, öz-duyarlılık ile koruyucu-istekçi anne-baba tutumu arasındaki ilişkinin negatif olduğu bulunmuştur. Koruyucu tutuma sahip anne-babalar, çocuğu kendilerinin bir uzantısı gibi görüp çocuğa ihtiyacı olandan daha fazla kontrol ve

özen göstermektedirler. Bu tutumla yetişen çocuklar, korkak, çekingen ve kendilerine güvensiz olmaktadır. Bu çocuklar kendi kendine yetemez ve bu tutum çocuğun, psikolojik ve sosyal açıdan olgunlaşmasına zarar vermektedir. Öz-duyarlık ise, bireyin kendine duyarlı olmasını, daha iyi duruma gelmesini sağlayacak davranışları gösterebilmesi için kendini cesaretlendirmesini gerektirmektedir. Aşırı koruyucu tutumla yetişen bireylerin gereksinimleri anne-baba tarafından karşılandığı ve özgüvenleri zayıf olduğundan öz-duyarlığın gerektirdiği kendine cesaret vermenin bu bireylerde daha zor gerçekleşeceği yorumu yapılabilir.

Dördüncü olarak, duyarlı sevgi ve anne-baba tutumlarına yönelik bulgular elde edilmiştir. Araştırmanın “Üniversite öğrencilerinin ebeveyn tutumlarını otoriter olarak algılamaları ile duyarlı sevgi düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” yönündeki alt problemiyle incelenen ve duyarlı sevgi ile otoriter anne-baba tutumu arasında pozitif ilişki olduğunu gösteren bulgu şaşırtıcı değildir. Otoriter ailelerde yetişen çocuklar, kendilerinden beklenenleri ve istenenleri yerine getirmeye çalışırlar. Bu aileler çocuğun gereksinimlerine karşı duyarsızdır ve çocuğun da duyarsız olmasına neden olurlar. Çocuk, ailenin ve diğer önemli bireylerin isteklerini gerçekleştirme ve onay alma çabasıdadır. Bu nedenle, otoriter tutumla yetişen bireyler kendi ihtiyaçlarından çok başkalarının ihtiyaçlarını karşılamaya yönelebilirler.

Araştırmadan elde edilen bulgulara bakıldığında beşinci olarak duyarlı sevgi ile koruyucu-istekçi anne-baba tutumu arasında pozitif ilişki olduğu görülmektedir. Koruyucu tutumla büyüyen çocuklar, ihtiyaçları olandan fazla özen ve yardım görürler. Anne-babalarından öğrendikleri bu fazla özen gösterme ve yardım etme davranışını sosyal ilişkilerinde de göstermelerinin doğal olduğu söylenebilir.

Altıncı olarak, öz-duyarlık ve duyarlı sevgi arasındaki ilişki incelenmiştir. Sonuçlar, öz-duyarlık ve duyarlı sevgi arasında negatif bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Öz-duyarlığı yüksek olan bireyler kendilerine duyarlıdır. Duyarlı sevgi ise, diğer insanların iyi oluşlarına odaklanmıştır. Duyarlı sevgi düzeyi yüksek olan bireyin, kendisi dışındaki insanlarla ilgilenme, ihtiyaçlarını giderme ve yardım etme çabasına odaklanması kendisine olan duyarlığın yetersiz olmasına neden olabilir. Bu nedenle ilişkinin negatif olması anlaşılır görünmektedir.

Yedinci olarak, anne-baba tutumlarının cinsiyet değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığı incelenmiştir. Bulgular erkek öğrencilerin anne-baba tutumlarını kadın öğrencilere göre daha otoriter ve koruyucu-istekçi olarak algıladıklarını göstermiştir. Erkek üniversite öğrencilerinin aile içinde baskı ve disiplin görme olasılıkları dikkate alındığında ebeveyn tutumlarını otoriter algılamaları anlaşılabilir. Toplumumuzda aile içinde erkek çocuklara daha çok değer verildiğini öne süren fikirler vardır. Çocuk yetiştirme biçimi bu şekilde olan ailelerde, erkek çocuk daha çok özen ve değer görecektir, daha koruyucu tutumlarla yetiştirilecektir. Bu nedenle erkek üniversite öğrencilerinin kadın öğrencilere göre anne-baba tutumlarını koruyucu-istekçi olarak algılamaları beklenebilir.

Araştırma sonuçlarına bakıldığında sekizinci olarak, duyarlı sevgi düzeyinin cinsiyet değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığı incelenmiştir. Elde edilen bulgulara göre, erkek öğrencilerin duyarlı sevgi düzeylerinin kadın öğrencilere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Araştırmanın “Üniversite öğrencilerinin duyarlı sevgi düzeyleri cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?” yönündeki alt problemi kontrol edilmiş ve duyarlı sevginin cinsiyete göre farklılaştığı görülmüştür. Kadın öğrencilerin erkek öğrencilerden daha yüksek duyarlı sevgi düzeyine sahip olması beklenmiş ancak erkek öğrencilerde duyarlı sevgi düzeyinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Yurt dışında yapılan araştırmada kadınların erkeklere göre daha yüksek duyarlı sevgiye sahip oldukları belirlenmiştir.

Son olarak, kardeş sayısı iki olan öğrencilerin kardeş sayısı dört olan öğrencilere göre anne-baba tutumlarını demokratik olarak algıladıkları bulgusu elde edilmiştir. Demokratik ailelerde anne-baba çocuğun bağımsız bir kişilik geliştirmesine, yeteneklerini en üst seviyeye çıkarmasına izin verir ve çocuğa eşit haklar tanır. Çocuğun temel ihtiyaçlarının karşılanmasının yanı sıra karşılıksız sevgisini de gösterir. Çocuk sayısı arttığında, bu eşitlikçi yaklaşımı göstermek ve her bir çocukla gereksinim duyduğu ölçüde ilgilenmek ve sevgi göstermek zorlaşabilir. Bu nedenle kardeş sayısı iki olan öğrencilerin kardeş sayısı dört olan öğrencilere göre ebeveynlerini demokratik algılamaları beklenebilir.

5.2 ÖNERİLER

Bu çalışmanın amacı üniversite öğrencilerinin anne-baba tutumları, öz-duyarlık ve duyarlı sevgi düzeyleri arasındaki ilişkiyi ve anne-baba tutumları, öz-duyarlık ve duyarlı sevgi düzeylerinin cinsiyet, kardeş sayısı, doğum sırası ve algılanan gelir düzeyi değişkenleri açısından farklılıklarını araştırmaktır. Bireylerin yetişme biçimlerinin kişiliklerinin şekillenmesinde, benliklerine ve diğer insanlara olan davranış biçimlerinin oluşmasında büyük rol oynadığı dikkate alındığında, araştırmadan elde edilen bulgular üniversite öğrencileri, eğitimciler ve anne-babalar için oldukça önemli göstergeler sağlamıştır.

Bu araştırmadan elde edilen bulguları şu şekilde özetlemek mümkündür:

Öncelikle anne-baba tutumları, öz-duyarlık ve duyarlı sevgi düzeyleri arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Araştırmadan elde edilen sonuçlar, öz-duyarlık ve demokratik anne-baba tutumu arasında anlamlı ilişki olduğunu göstermiştir. Yapılan korelasyon sonucunda öz-duyarlık ile demokratik anne-baba tutumu arasında pozitif ($r=.32$) ilişki olduğu sonucu elde edilmiştir.

İkinci olarak öz-duyarlık ve otoriter anne-baba tutumu arasındaki ilişki incelenmiş ve birbirleriyle ilişkili oldukları görülmüştür. Yapılan korelasyon sonucuna göre, öz-duyarlık ve otoriter anne-baba tutumu arasında negatif ($r=-.37$) ilişki olduğu görülmüştür.

Araştırmada üçüncü olarak öz-duyarlık ile koruyucu-istekçi anne-baba tutumu arasındaki ilişki incelenmiş ve birbirleriyle ilişkili bulunmuştur. Korelasyon sonucunda öz-duyarlık ve koruyucu-istekçi anne-baba tutumu arasında negatif ($r=-.35$) ilişki olduğu görülmüştür. Buna göre öz-duyarlık düzeyinin demokratik anne-baba tutumuyla pozitif, otoriter anne-baba tutumuyla negatif ve koruyucu-istekçi anne-baba tutumuyla negatif ilişkili olduğu söylenebilir.

Dördüncü olarak duyarlı sevgi ve otoriter anne-baba tutumu arasındaki ilişki incelenmiştir. Birbirleriyle ilişkili olduğu belirlenen duyarlı sevgi düzeyi ile otoriter anne-baba tutumu arasında pozitif ($r=.27$) ilişki olduğu sonucu elde edilmiştir.

Beşinci olarak duyarlı sevgi ile koruyucu-istekçi anne-baba tutumu arasındaki ilişki incelenmiş ve birbirleriyle ilişkili bulunmuştur. Yapılan korelasyondan elde edilen sonuca göre, duyarlı sevgi ile koruyucu-istekçi anne-baba tutumu arasında pozitif ($r=.17$) ilişki bulunmuştur. Elde edilen bu bulgulara göre, duyarlı sevginin otoriter

anne-baba tutumuyla ve koruyucu-istekçi anne-baba tutumuyla pozitif ilişkili olduğu söylenebilir.

Altıncı olarak öz-duyarlık ve duyarlı sevgi düzeyleri incelenmiş ve aralarında anlamlı bir ilişki olup olmadığı belirlenmiştir. Elde edilen sonuçlar öz-duyarlık ve duyarlı sevgi arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Bulgular öz-duyarlık ve duyarlı sevgi arasında negatif ($r=-.12$) ilişki olduğu göstermiştir.

Araştırmada yedinci olarak üniversite öğrencilerinin algıladıkları anne-baba tutumunun cinsiyet değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Sonuçlar cinsiyet değişkenine göre algılanan anne-baba tutumlarının farklılaştığını göstermiştir. Bulgulara göre erkek üniversite öğrencilerinin anne-baba tutumlarını kadın üniversite öğrencilerine göre daha otoriter ($t_{0.05: 324}=4,172$) ve koruyucu-istekçi ($t_{0.05: 324}=4,514$) olarak algıladıkları belirlenmiştir.

Sekizinci olarak duyarlı sevgi düzeyinin cinsiyete göre farklılıkları incelenmiş ve kadın ve erkek öğrencilerin duyarlı sevgi düzeyleri arasında farklılık ($t_{0.05: 324}=-,939$) olduğu bulunmuştur. Bulgulara göre, erkek üniversite öğrencilerinin duyarlı sevgi düzeylerinin kadın üniversite öğrencilerine göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Buna göre erkek üniversite öğrencilerinin kadın üniversite öğrencilerine göre daha yüksek düzeyde duyarlı sevgiye sahip oldukları söylenebilir.

Son olarak algılanan anne-baba tutumlarının kardeş sayısına göre farklılıkları incelenmiştir. Bulgular öğrencilerin demokratik anne-baba tutumu puan ortalamaları açısından anlamlı farklılık ($F_{4,321}=3,723$, $p<0.01$) olduğunu göstermiştir. Elde edilen bu bulguya göre kardeş sayısı iki olan üniversite öğrencilerinin anne-baba tutumlarını kardeş sayısı dört olan öğrencilere göre demokratik olarak algıladıklarını ortaya koymaktadır.

Bu araştırmanın en önemli katkısı anne-baba tutumları ile öz-duyarlık ve duyarlı sevgi düzeyleri arasındaki ilişkilere yönelik önemli sonuçlar ortaya koymasındadır. Araştırmada bireyin kendine duyarlı olmasında ve diğer insanlara olan duyarlılığında ebeveyn tutumlarının önemli role sahip olduğunu gösteren veriler elde edilmiştir. Öz-duyarlık kavramının gençler üzerindeki etkileri ve duyarlı sevginin insanlarla ilişkilerdeki yeri, oluşumu ve önemi anlaşılmalıdır. Çalışmadan elde edilen sonuçlara dayanarak aşağıdaki öneriler sunulabilir:

5.2.1 Araştırma Sonuçlarına Dayalı Öneriler

Bulgular ışığında eğitim psikologları ve anne-babalar için aşağıda çeşitli öneriler sunulmuştur.

1. Anne-baba tutumları ile öz-duyarlık ve duyarlı sevgi düzeyleri arasındaki ilişkilere yönelik bulgular net sonuçlar ortaya koymuştur. Bu nedenle ebeveyn tutumlarına değinmek oldukça önemli olacaktır. Anne-babaların sergiledikleri tutumlar ve davranış biçimleri çocukları tarafından gözlenerek taklit edilir. Çocuklar, anne-babaların, sıkıntılı ve zor yaşantılarında kendilerine ve gereksinim duyduklarında diğer insanlara karşı yaklaşım tarzlarını model alırlar. Anne-babalar çocukların öz-duyarlık ve duyarlı sevgi gelişiminin sağlanmasında olumlu rol oynayabilirler.

2. Üniversite dönemi gençlik sorunlarının en belirgin yaşandığı dönemdir. Üniversite öğrencileri, bir yandan kendilerini anlamaya ve bulmaya çalışırken bir yandan da ideallerini oluşturup geleceklerini oluşturma çabası içindedirler. Anne-babalar, çocuklarına bu dönemde yaşadıkları sıkıntı ve güçlüklerle baş etmede destek ve cesaret vermeleri oldukça önemlidir. Anne-babanın çocuklarına karşı sergiledikleri olumlu tutum ve davranışları benlik yapısını olumlu etkileyecek, zorluklarla başa çıkma becerilerini kazanmalarına katkı sağlayacaktır.

3. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre öz-duyarlıkları yüksek olan öğrenciler demokratik anne-baba tutumuyla, öz-duyarlık düzeyi düşük olan öğrenciler otoriter ve koruyucu-istekçi anne-baba tutumuyla yetiştirilmektedir. Anne-babalar, çocuğun bağımsız bir birey olarak algılandığı, özgür bir şekilde yetiştirilip yeteneklerini en üst düzeye çıkarabildiği, koşulsuz sevgi ve değer verilip olumlu bir benlik yapısı geliştirebildiği dolayısıyla öz-duyarlığın arttığı demokratik tutuma sahip olmalıdırlar.

4. Yaşamı ve benliği olumsuz etkileyen öz-duyarlık ve duyarlı sevgi düzeylerine sahip üniversite öğrencilerine yönelik psikolojik danışma çalışmaları yapılabilir.

5.2.2 İleride Yapılabilecek Araştırmalara Yönelik Öneriler

1. Bu araştırmanın farklı üniversitelerde öğrenim gören daha geniş bir öğrenci çalışma grubuyla tekrarlanması çalışmadan elde edilen bulguların genellenebilmesi olasılığını arttırabileceği için yararlı olacaktır.

2. Öz-duyarlık ve duyarlı sevgi yapılarının incelendiği ve bu araştırmada kullanılan yöntemden farklı bir yöntem kullanılarak çalışmalar yapılması farklı bulguların elde edilmesini sağlayabilir. Yeni bakış açılarının ortaya çıkması için deneysel yöntemin kullanıldığı araştırmalar yapılması yararlı olabilir.

3. Öz-duyarlık ve duyarlı sevgi kavramları ülkemizde oldukça yenidir. Öz-duyarlık ve duyarlı sevginin oluşumu, etkileri ve olumlu-olumsuz sonuçları hakkındaki bilgilerin derinleştirilmesi için yeni araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

4. Araştırmanın örneklemini üniversite öğrencileriyle sınırlıdır ve elde edilen bulguların diğer gruplara genellemek oldukça zordur. Buna benzer bir çalışmanın üniversite dışındaki popülasyon üzerinde yapılmasının, öz-duyarlık ve duyarlı sevgi kavramlarıyla ilgili daha kapsamlı bilgilere ulaşma noktasında önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu araştırmanın, üniversite öğrencilerinin anne-baba tutumları, öz-duyarlık ve duyarlı sevgi düzeyleri arasındaki ilişkileri inceleyerek somut bulgular ve önemli sonuçlar ortaya koyduğu söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Akın, A. (2010). Self-compassion and Interpersonal Cognitive Distortions. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39, 1-9. (SSCI)
- Akın, A. (2009). Self-compassion and Submissive Behavior. *Education and Science*, 34 (152), 138-147. (SSCI)
- Akın, A. (2009). *Akılcı Duygusal Davranışçı Terapi Odaklı Grupla Psikolojik Danışmanın Psikolojik İyi Olma ve Öz-duyarlık Üzerindeki Etkisi*. Sakarya Üniversitesi Yayınlanmamış doktora tezi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Sakarya.
- Akın, A. ve Abacı, R. (1-3 May 2009). Self-compassion and Self-deception: A Structural Equation Modeling. *Paper Presented at the 1st International Congress of Educational Research*. Çanakkale.
- Akın, A. (2008a). Self-compassion and Achievement Goals: A Structural Equation Modeling Approach. *Eurasian Journal of Educational Research*, 31, 1-15.
- Akın, A. (2008b). Scales of Psychological Well-being: A Study of Validity and Reliability. *Educational Science: Theory & Practice*, 8 (3), 721-750.
- Aksaray, S. (22-25 Eylül 1992). Adelösanların Benlik İmajını Etkileyen Etmenlerden Ana Baba Tutum Algısı. VII. *Ulusal Psikoloji Kongresi, Serbest Bildiri özetleri*. Ankara.
- Alisinanoğlu, F. (2003). Çocukların Denetim Odağı ile Algıladıkları Anne Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi* 1(1): 97-107.
- Amrani, P. (2010). *Loving-kindness: Self-compassion, Burnout and Empathy among Therapists*. Unpublished doctoral distertation. The Adelphi University.
- Arı, R. ve Seçer, Z. (2003). Farklı Ana Baba Tutumlarının Çocukların Psikososyal Temelli Problem Çözme Becerilerine Etkisinin İncelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10, 451-464.
- Ashby, J. S. ve Kottman, T. (1996). Inferiority as a Distinction Between Normal and Neurotic Perfectionism. *Individual Psychology*, 52 (3), 237-245.

- Aslan, E. (1992). Benlik Kavramı ve Bireyin Yaşamındaki Etkileri. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4, 7-14.
- Aydın, B. (2005). *Çocuk ve Ergen Psikolojisi* (İkinci Baskı). İstanbul: Atlas Yayın Dağıtım
- Batson, C. D. ve Oleson, K. C. (1991). Current Status of the Empathy-Altruism Hypothesis. In M. S. Clark (Ed.), *Review of Personality and Social Psychology* 12, 62-85. Newbury Park, CA: Sage.
- Baumrind, D. (1991) The Influence of Parenting Style on Adolescent Competence and Substance Abuse. *Journal of Early Adolescence*, 11, 56-94.
- Baumrind, D. (1989). Rearing Competent Children. In W. Damon (Ed), *Child Development Today and Tomorrow* 349-378. San Francisco: Jossey-Bass.
- Baumrind D. (1972). An Exploratory Study of Socialization Effects on Black Children: Some Black-White Comparisons. *Child Development*, 43, 261-267
- Baumrind, D. (1971). Current Patterns of Parental Authority. *Developmental Psychology Monograph*, 4, 1-2.
- Baumrind, D. (1966). The Effects of Authoritative Parental Control on Child Behaviors. *Child Development*, 37, 887- 907.
- Bayhan, V. (2003). *Genç Kimliği-Üniversite Gençliğinin Sosyolojik Profili*. İnönü Üniversitesi Yayınları: Malatya.
- Bennett-Goleman, T. (2001). *Emotional Alchemy: How The Mind Can Heal The Heart*. New York: Three Rivers Press.
- Betts, J., Gullone, E. ve Allen, J. S. (2009). An Examination of Emotion Regulation, Temperament, and Parenting Style As Potential Predictors of Adolescent Depression Risk Status: A Correlational Study. *British Journal of Developmental Psychology*, 27, 473-485.
- Bishop, S. R., Lau, M., Shapiro, S., Carlson, L., Anderson, N. D., Carmody, J., ve diğerleri (2004). Mindfulness: A Proposed Operational Definition. *Clinical Psychology Science and Practice*, 11, 191-206.

- Blatt, S. J., Quinlan, D. M., Chevron, E. S., McDonald, C. ve Zuroff, D. (1982). Dependency and Self-criticism: Psychological Dimensions of Depression. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 50, 113-124.
- Bostan, S. (1993). *14-16 Yaş Ergenlerinin Uyum Düzeylerinin ve Ana-Baba Tutumlarının İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü: Ankara.
- Bristow, L. (2010). *Self-Compassion in a Sample of Ex-Offenders*. Unpublished doctoral distertation. The George Mason University.
- Bronstein, M.H. ve Zlotnik, D. (2008). Parenting Styles and Their Effects. M. M. Haith ve J.B.Benson (Ed.). *Infant and Early Childhood Development*, 496-509. Elsevier Inc.
- Brown, B. (1999). *Soul without Shame: A Guide to Liberating Yourself from the Judge within*. Boston: Shambhala Publications, Inc.
- Buri, J. R., Louiselle, P. A., Misukanis, T. M. ve Mueller, R. A. (1988). Effects of Parental Authoritarianism and Authoritativeness on Self-esteem. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 14 (2), 271-282.
- Büyüköztürk, Ş. (2004). *Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Candemir, F. (2000). *Anne-Baba Tutumlarının Çocuktaki Benlik Kavramı Üzerine Etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü: İstanbul
- Chodron, P. (1997). *When Things Fall Apart: Heart advice for difficult times*. Boston: Shambhala Publications, Inc.
- Cicognani, E., ve Zani, B. (2010). Conflict Styles and Outcomes in Families with Adolescent Children. *Social Development*, 16 (2),427-436.
- Conway, D. G. (2007). *The Role of Internal Resources in Academic Achievement: Exploring the Meaning of Self-compassion in the Adaptive Functioning of Low-income College Students*. Unpublished doctoral dissertation. The Pittsburgh University.

- Cramer, D. (2003). Facilitativeness, Conflict, Demand for Approval, Self-esteem, and Satisfaction with Romantic Relationships. *The Journal of Psychology*, 137 (1), 85-98.
- Crocker, J. ve Park, L. (2004). The Costly Pursuit of Self-esteem. *Psychological Bulletin*, 130 (3), 392-414.
- Cüceloğlu, D. (1998). *İnsan ve Davranış- Psikolojinin Temel Kavramları* (8.Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çağdaş, A. (2002). *Anne-Baba-Çocuk İletişimi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Çetin, G. ve Akın, A. (2008). An Investigation of the Relationships Between Self-Compassion, Motivation and Burnout with Structural Equation Modeling. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 8 (2).
- Darling, N. ve Steinberg, L. (1993). Parenting Style as Context: Integrative Model. *Psychological Bulletin*, 113, 487-496.
- Davidson, R. ve Harrison, A. (Eds.). (2002). *Visions of compassion: Western Scientists and Tibetan Buddhists Examine Human Nature*. New York: Oxford University Press.
- Davis, M. H. (1996). *Empathy: A Social Psychological Approach*. Boulder, CO: Westview Press.
- Demiriz, S. ve Öğretir, A. D. (2007). Alt ve Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki 10 yaş Çocuklarının Anne Tutumlarının İncelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 10 (1), 105-122.
- Deniz, M. E. Kesici, Ş. ve Sümer, S. A. (2008). The Validity and Reliability of the Turkish Version of the Self-Compassion Scale. *Social Behavior and Personality*. 36 (9), 1151-1160.
- Dinçer, B. (2008). *Alt ve Üst Sosyo-ekonomik Düzeyde Lise İkinci Sınıfa Devam Eden Ergenlerin Anne Baba Tutumlarını Algılamaları ile Arkadaşlık İlişkilerinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü: Ankara.

- Dornbusch, S.M., Ritter, F. L., Leiderman, P. H., Roberts, D. H. ve Fraleigh, M. J. (1987). The Relation of Parenting Style to Adolescence School Performance. *Child Development*. 38 (5).
- Dovidio, J. F. ve Penner, L. A. (2001). *Helping and Altruism*. In M. Brewer & M. Hewstone (Eds.). Blackwell International Handbook of Social Psychology: Interpersonal Processes (pp. 162-195). Cambridge, MA: Blackwell.
- Dökmen, Ü. (1997). *İletişim Çatışmaları ve Empati* (Ondördüncü Baskı). İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Dönmezer, İ. (1999). *Ailede İletişim ve Etkileşim* (Birinci Baskı). İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Düzgün Ş. (1995). *Lise Öğrencilerinin Psikolojik Belirtileri ile Ana-Baba Tutumları Arasındaki İlişkiler*. Yayınlanmamış doktora tezi. Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Erzurum.
- Eisenberg, N. (2000). *Empathy and Sympathy*. In M. Lewis & J. M. Havlin-Jones (Eds.). Handbook of Emotions (2nd Ed. pp. 677-691). New York: The Guilford Press.
- Eisenberg, N. ve Strayer, J. (1987). *Critical Issues in the Study of Empathy*. In N. Eisenberg & J. Strayer (Eds.), Empathy and Its Development (pp. 3-13). Cambridge: University Press.
- Ekşi, A. (1990). *Çocuk, Genç, Ana Babalar*, İstanbul Bilgi Yayınevi.
- Eldeleklioğlu, J. (1996). *Karar Stratejileri ile Ana Baba Tutumları Arasındaki İlişki*. Yayınlanmamış doktora tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.
- Erbil, N., Divan, Z. ve Önder, P. (2006). Ergenlerin Benlik Saygısına Ailelerinin Tutum ve Davranışlarının Etkisi. *Aile ve Toplum Dergisi*, 3 (10); 7-15.
- Erdoğan, Ö. ve Uçukoğlu, H. (2011). İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Anne-Baba Tutumu Algıları ile Atılganlık ve Olumsuz Değerlendirilmekten Korkma Düzeyleri Arasındaki İlişkiler. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19 (1), 51-72.

- Erkan, Z. (2002). *Ergenlerin Sosyal Kaygı Düzeyleri, Ana-Baba Tutumları ve Ailede Görülen Risk Faktörleri Üzerine Bir Çalışma*. Yayınlanmamış doktora tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Adana.
- Fehr, B. ve Sprecher, S. (2009). Prototype Analysis of the Concept of Compassionate Love. *Journal of Social and Personal Relationships*, 16, 343-364.
- Fehr, B., Sprecher, S., ve Underwood, L. (Eds.) (2009). *Compassionate love: Theory, Research, and Applications*. Malden, MA: Wiley-Blackwell.
- Fehr, B. ve Sprecher, S. (2008). *Compassionate Love: Conceptual, Measurement, and Relational Issues*. In B. Fehr, S. Sprecher, & L.G. Underwood (Eds.), *The Science of Compassionate Love: Theory, research, and applications* (pp. 27-52). Malden, MA: Wiley-Blackwell.
- Fehr, B. A., Sprecher, S. ve Underwood, L.G. (2008). *The Science of Compassionate Love: Theory, Research, and Applications*. Malden, MA: Blackwell.
- Fehr, B. (1993). *How do I Love Thee? Let Me Consult My Prototype*. In S. Duck (Ed.). *Understanding Relationship Processes: Vol. I. Individuals in Relationships* (pp. 87-120). Newbury Park, CA: Sage.
- Fehr, B. ve Russell, J. A. (1991). The Concept of Love Viewed from a Prototype Perspective. *Journal of Personality and Social Psychology*, 60, 425-438.
- Fehr, B. (1988). Prototype Analysis of the Concepts of Love and Commitment. *Journal of Personality and Social Psychology*, 55, 557-579.
- Folkman, S. ve Moskowitz, J. T. (2000). Stress, Positive Emotion, and Coping. *Current Directions in Psychological Science*, 9, 115-118.
- Gander, M. J. ve Gardiner, H. W. (1995). *Çocuk ve Ergen Gelişimi*. (2. Baskı). Çevirenler: Prof. Dr. Ali Dönmez, Doç. Dr. Nermin Çelen, Prof. Dr. Bekir Onur). Ankara: İmge Kitabevi
- Geçtan, E. (1988). *Çağdaş Yaşam ve Normal Dışı Davranışlar*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Gelir, E. (2009). *Ana Baba Tutumları, Aile Sosyal Atomu ve Cinsiyete Göre İlköğretim Altıncı Sınıf Öğrencilerinin Öğrenilmiş Çaresizlik ve Akademik*

Başarılarının İncelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Adana.

- Gilbert, P. ve Procter, S. (2006). Compassionate Mind Training for People with High Shame and Self-criticism: Overview and Pilot Study of A Group Therapy Approach. *Clinical Psychology & Psychotherapy*, 13 (6) 353-379.
- Gilbert, P., Baldwin, M. W., Irons, C., Baccus, J. R. ve Palmer, M. (2006). Self-criticism and Self-warmth: An Imagery Study Exploring Their Relation to Depression. *Journal of Cognitive Psychotherapy*, 20 (2), 183-200.
- Gilbert, P. (2005). *Introduction and Outcome*. In P. Gilbert (Ed.), *Compassion: Conceptualizations, Research and Use in Psychotherapy* (pp. 1 -6). New York: Taylor & Francis.
- Gilbert, P. ve Irons, C. (2005). *Therapies for Shame and Self-attacking, Using Cognitive, Behavioural, Emotional Imagery and Compassionate Mind Training*. In P. Gilbert (Ed.), *Compassion: Conceptualisations, research and Use in Psychotherapy* (pp. 263-325). London: Routledge.
- Gilbert, P. ve Irons, C. (2004). A Pilot Exploration of the Use of Compassionate Images in A Group of Self-critical People. *Memory*, 12, 507-516.
- Gilbert, P., Clarke, M., Hempel, S., Miles, J. N. V. ve Irons, C. (2004). Criticizing and Reassuring Oneself: An Exploration of Forms, Styles and Reasons in Female Students. *British Journal of Clinical Psychology*, 43 (1), 31-50.
- Gilbert, P. (1989). *Human Nature and Suffering*. Hove: Lawrence Erlbaum.
- Goldstein, J. ve Kornfield, J. (1987). *Seeking the Heart of Wisdom: The Path of Insight Meditation*. Boston: Shambhala.
- Gökçedağ, S. (2001). *Lise Öğrencilerinin Okul Başarısı ve Kaygı Düzeyi Üzerinde Anne-Baba Tutumlarının Etkilerinin Belirlenip Karşılaştırılması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: İzmir.
- Gunaratana, V. H. (1993). *In Mindfulness in Plain English*. Somerville, MA: Wisdom Publications.

- Güneysu, S. ve Bilir, Ş. (1988). Üniversite Gençlerinin Kendilerini Kabul Düzeyine Algılanan Anne Baba Tutumlarının Etkisi. *Aile Yazıları, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları*: Ankara.
- Hanh, T. N. (1997). *Teachings on Love*. Berkeley, CA: Parallax Press.
- Hall, J. H. ve Fincham, F. D. (2005). Self-forgiveness: The Stepchild of Forgiveness Research. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 24 (5), 621-637.
- Hart, C. H., Newell, L. D. ve Olsen, S. F. (2003). *Parenting Skills and Social-Communicative Competence in Childhood*. In J. O. Greene & B. R. Burleson (Eds.). *Handbook of communication and social interaction skills* (pp. 753-800). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates
- Harter, S. (1993). *Visions of Self: Beyond the Me in the Mirror*. In J. E. Jacobs, (Ed.), *Nebraska Symposium on Motivation, 1992: Developmental Perspectives on Motivation*, 40. (pp. 99-144). Lincoln, NE: University of Nebraska Press.
- Harter, S. ve Marold, D. (1994). *Psychosocial Risk Factors Contributing to Adolescent Suicidal Ideation*. In G. G. Noam & S. Borst (Eds.), *Children, Youth, and Suicide: Developmental perspectives* (pp. 71-91). San Francisco: Jossey-Bass.
- Hatfield, E. ve Sprecher, S. (1983). *Equity Theory and Recipient Reactions to Aid*. In J.D. Fisher, A. Nadler, & B. DePaulo (Eds.), *New Directions in Helping. Volume 1: Recipient Reactions to Aid* (pp. 113-141). New York: Academic Press.
- Helgeson, V. S. ve Fritz, H. L. (1999). Unmitigated Agency and Unmitigated Communion: Distinctions from Agency and Communion. *Journal of Research in Personality*, 33, 131-158.
- Hendrick, S.S. ve Hendrick, C. (2000). *Romantic Love*. In C. Hendrick, & S.S. Hendrick (Eds.), *Close Relationships: A Sourcebook* (pp.203-215). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Hendrick, S. S. ve Hendrick, C. (1993). Lovers as Friends. *Journal of Social and Personal Relationships*, 10, 459-466.
- Hendrick, S. S. ve Hendrick, C. (1992). *Romantic Love*. Newbury Park, CA: Sage.

- Hendrick, C. ve Hendrick, S. S. (1986). A Theory and Method of Love. *Journal of Personality and Social Psychology*, 50, 392-402.
- Hess R.D ve Holloways S.D (1984). Family and School as Educational Institutions. In : Parke RD (eds). *Review of Child Development Research*. Chicago: University of Chicago Press, 7, 179-222.
- Hill, A. 2008. *Predictors of Relationship Satisfaction: The Link Between Cognitive Flexibility, Compassionate Love and Level of Differentiation*. Unpublished doctoral dissertation. The Alliant International University.
- Horney, K. (1950). *Chapter 5: Self-hate and Self-contempt*. In *Neurosis and Human growth: The Struggle toward Self-realization* (p. 110-147). New York: W. W. Norton & Company, Inc.
- Hu, L. T. ve Bentler, P. M. (1999). Cutoff Criteria for Fit Indexes in Covariance Structural Analysis: Conventional Criteria Versus New Alternatives. *Structural Equation Modeling*, 6, 1-55.
- Hwang, J.Y., Plante, T. ve Lackey K. (2008). The Development of the Santa Clara Brief Compassion Scale: An Abbreviation of Sprecher and Fehr's Compassionate Love Scale. *Pastoral Psychol* 56, 421-428. DOI 10.1007/S11089-0117-2.
- Impett, E., Gable, S. ve Peplau, L. (2005). Giving up and Giving in: The Costs and Benefits of Daily Sacrifice in Intimate Relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 89 (3), 327-344.
- Isen, A. M. (2000). Some Perspectives on Positive Affect and Self-regulation. *Psychological Inquiry*, 11, 184-188.
- İnanç-Yazgan, B., Bilgin, M. ve Atıcı-Kılıç, M. (2007). *Gelişim Psikolojisi: Çocuk ve Ergen Gelişimi*. (3. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Karasar, N. (2010). *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (Yirmibirinci Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kirkpatrick, K. L. (2005). *Enhancing Self-compassion Using a Gestalt Two-chair Intervention*. Unpublished doctoral dissertation. The Texas University.
- Kornfield, J. (1993). *A Path with Heart*. New York: Bantam Books.

- Köknel, Özcan (2004). *Bilinçli Çocuk Yetiştirme*. Arkadaş Yayınları: Ankara.
- Kulaksızoğlu, A. (1999). *Ergenlik Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kuzgun, Y. (1973). Ana Baba Tutumlarının Bireyin Kendini Gerçekleştirme Düzeyine Etkisi. *Hacettepe Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 5 (1).
- Kuzgun, Y. (1972). *Ana Baba Tutumlarının Bireyin Kendini Gerçekleştirme Düzeyine Etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Enstitüsü: Ankara.
- Lamborn, S. D., Mounts, N. S., Steinberg, L. ve Dornbusch, S. M. (1991). Patterns of Competence and Adjustment among Adolescents from Authoritative, Authoritarian, Indulgent, and Neglectful Families. *Child Development*, 62, 1049-1065.
- Lasswell, M. E. (1976). I Love You but I'm Not in Love with You. *Journal of Marriage and Family Counseling*, 38, 211-224.
- Laufer, M. E. (1995). *Depression and Self-hatred*. In M Laufer (Ed.), *The Suicidal Adolescent*.
- Lazarus, R. S. (1993). From Psychological Stress to the Emotions: A History of a Changing Outlook. *Annual Review of Psychology*, 44, 1-21.
- Lazarus, R. S. (1991). *Emotion and adaptation*. New York: Oxford University Press.
- Leadbeater, B. J., Kuperminc, G. P., Blatt, S. J. ve Hertzog, C. (1999). A Multivariate Model of Gender Differences in Adolescents' Internalizing and Externalizing Problems. *Developmental Psychology*, 35, 1268-1282.
- Leary, M. R., Tate, E. B., Adams, C. E., Allen, A. B. ve Hancock, J. (2007). Self-compassion and Reactions to Unpleasant Self-relevant Events: The Implications of Treating Oneself Kindly. *Journal of Personality and Social Psychology*, 92, 887-904.
- Leary, M. R. (1999). Making Sense of Self-esteem. *Current Directions in Psychological Science*, 8 (1), 32-35.
- Lee, J. A. (1973). *The Colors of Love: An Exploration of the Ways of Loving*. Don Mills, ON: New Press.

- Maccoby, E. E. and Martin, J. A. (1983). *Socialization in the Context of Family: Parent Child Interaction* (Eds. Mussen, P.H. ve Hetherington, E. M.), Handbook of Child Psychology: Socialization, Personality and Social Development, 1-101, New York, Willey.
- Marks, N. F. ve Song, J. (2009). *Compassionate Motivation and Compassionate Acts across the Adult Life Course: Evidence from US National Studies*. In B. Fehr, S. Sprecher, & L. G. Underwood (Eds.), *The science of compassionate love: Theory, research and applications*. Malden, MA: Wiley-Blackwell.
- Marlatt, G. A. ve Kristeller, J. L. (1999). *Mindfulness and Meditation*. In W. R. Miller (Ed.). *Integrating Spirituality into Treatment*. Washington, D.C.: American Psychological Association.
- Martin, J. R. (1997). Mindfulness: A Proposed Common Factor. *Journal of Psychotherapy Integration*, 7, 291-312.
- Milevsky, A., Schlechter, M. ve Netter, S., (2006). Maternal and Paternal Parenting Styles in Adolescents: Associations with Self-esteem, Depression and Life-satisfaction. *Journal of Child and Family Studies*, 16, (1), 39-47.
- Miller, A., Vasta, R. ve Heith, M. M. (1992). *Child Psychology: The Modern Science*. New York: John Wiley & Sons, 432-437.
- Mills, J., Clark, M., Ford, T. ve Johnson, M. (2004). Measurement of Communal Strength. *Personal Relationships*, 213-230.
- Mills, J. ve Clark, M. S. (1994). *Communal and Exchange Relationships: Controversies and Research*. In R. Erber & R. Gilmour (Eds.). *Theoretical Frameworks for Personal Relationships*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Musaağaoğlu, C. (2004). *Ergenlik Sürecinde Özerkliğin Gelişimi ile Algılanan Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkiler*. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*: Ankara.
- Navaro, L. (1999). *Beni Duyuyor musun?* İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Navaro, L. (1989). *Aşırı Koruyuculuğun Çocuk Eğitimine Etkileri*. 6. Ya-pa Okulöncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri. İstanbul: Ya-Pa Yayınları.

- Neff, K. D. (baskıda). *Self-Compassion*. In M. R. Leary & R. H. Hoyle (Eds.), *Handbook of Individual Differences in Social Behavior*. Guilford Press.
- Neff, K. D. (2008). Self-compassion among Adolescents. *Paper Presented at the 38th Annual Meeting of the Jean Piaget Society*, Quebec City, Canada.
- Neff, K. D., Pisitsungkagarn, K. ve Hsieh, Y. (2008). Self-compassion and Self-construal in the United States, Thailand, and Taiwan. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 39, 267-285.
- Neff, K. D., Kirkpatrick, K. ve Rude, S. S. (2007). Self-compassion and Its Link to Adaptive Psychological Functioning. *Journal of Research in Personality*, 41, 139-154.
- Neff, K. D., Hsieh, Y. ve Dejittthirat, K. (2005). Self-compassion, Achievement Goals, and Coping with Academic Failure. *Self and Identity*, 4, 263-287.
- Neff, K. D., Kirkpatrick, K. L. ve Rude, S. S. (2005). Accepting the Human Condition: Self-compassion and Its Link to Adaptive Psychological Functioning. *Manuscript Submitted for Publication*, 1-43.
- Neff, K. D. (2003a). Self-compassion: An Alternative Conceptualization of A Healthy Attitude toward Oneself. *Self and Identity*, 2 (2), 85-102.
- Neff, K. D. (2003b). The Development and Validation of A Scale to Measure Self-compassion. *Self and Identity*, 2 (3), 223-250
- Nickolas, M. A. (2009). *Fostering Social Support and Compassionate Love in The Greek Orthodox Church Through Small Groups*. Unpublished doctoral dissertation. The Boston University.
- Nisker, W. (1998). *Mindfulness: The Opposable Thumb of Consciousness* (Chapter 3). In *Buddha's Nature: A practical guide to discovering your place in the cosmos* (pp.26-30). New York: Bantam Books.
- Nolen-Hoeksema, S., Larson, J. ve Grayson, C. (1999). Explaining the Gender Difference in Depressive Symptoms. *Journal of Personality and Social Psychology*, 77, 1061-1072.

- Nolen-Hoeksema, S. (1991). Responses to Depression and Their Effects on the Duration of Depressive Episodes. *Journal of Abnormal Psychology*, 100, 569-582.
- Onat, G. (2010). *Demokratik ve Otoriter Olarak Algılanan Ana-Baba Tutumlarının Lise Birinci Sınıf Öğrencilerinin Yılmazlık Düzeyine Etkilerinin Araştırılması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İstanbul.
- Orbay, S. (1996). *Psikiyatri Kliniğine Başvuran Çocuk ve Ergenlerde, Anne-Baba Tutumu, Benlik Kavramı ve Semptomlar Arasındaki İlişkinin Araştırılması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İzmir.
- Örgün, S. K. (2000). Anne Baba Tutumları ile 8.Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygıları ve Atılganlıkları Arasındaki İlişki. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: İstanbul
- Öveç, Ü. (2007). *Öz-duyarlılık ile öz-bilinç, Depresyon, Anksiyete ve Stres Arasındaki İlişkilerin Yapısal Eşitlik Modeliyle İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Sakarya.
- Özbek, M. F. (2010). İnsan İlişkilerinde Empatinin Yeri ve Önemi. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*. (www.iudergi.com) adresinden erişildi.
- Özyürek, A. (2004). *Kırsal Bölge ve Şehir Merkezinde Yaşayan 5-6 Yaş Grubu Çocuğa Sahip Anne- Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumlarının İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Ankara.
- Palmer, P. ve Froehner, M. A. (2000). *Teen Esteem: A Self-direction Manual for Young Adults*. San Luis Obispo, CA: Impact Publishers (pp. 21-27). Madison, CT: International Universities Press.
- Pavlidis, K. ve McCauley, E. (2001). Autonomy and Relatedness in Family Interaction with Depressed Adolescents-statistical Data Included. *Journal of Abnormal Child Psychology*, (www.findarticles.com).

- Peterson, G. W, Bush, K. R ve Supple, A. (1999). Predicting Adolescent Autonomy from Parents: Relationship, Connectedness and Restrictiveness. *Sociological Inquiry*, 3, 431-457
- Post, S. G. (2003). *Unlimited Love: Altruism, Compassion and Service*. West Conshohoken, Philadelphia: Templeton Foundation Press.
- Post, S.G., Underwood, L.G., Schloss, J. P. ve Hurlbut, W.B. (2002). *Altruism and Altruistic Love: Science, Philosophy, and Religion in Dialogue*. New York: Oxford University Press.
- Radziszewska B, Richardson J, Dent C. ve Flay B. (1996). Parenting Style and Adolescent Depressive Symptoms, Smoking, And Academic Achievement: Ethnic, Gender, and SES Differences. *J Behav Med.* 19, 289-305
- Reitman, D., Rhode, P. C., Hupp, S. D. A. ve Altobello, C. (2002). Development and Validation of the Parental Authority Questionnaire-Revised. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 24 (2), 119-127.
- Rendon, K. P. (2007). *Understanding Alcohol Use in College Students: A Study of Mindfulness, Self-compassion and Psychological Symptoms*. Unpublished doctoral dissertation. The Texas University.
- Rosen, D. H. (2006). The Role of Existential Meaning as A Buffer against Stress. *Journal of Humanistic Psychology*, 46, 168-190.
- Rosenberg, L. (1999). *Breathing with the Body* (Chapter 1). In *Breath by Breath: The Liberating Practice of Insight Meditation* (pp. 10-39). Boston: Shambala.
- Rude, S. S. ve Burnham, B. L. (1993). Do Interpersonal and Achievement Vulnerabilities Interact with Congruent Events to Predict Depression? Comparison of DEQ, SAS, DAS, and Combined Scales. *Cognitive Therapy and Research*, 17 (6), 531-547.
- Ryder, V. (1995). *Parents and Their children*. The Goodheart-Willcox Company, Inc.
- Salovey, P. ve Mayer, J. D. (1990). Emotional Intelligence. *Imagination, Cognition, and Personality*, 9, 185-211.

- Salzberg, S. (1997). *Loving Kindness: The Revolutionary art of Happiness*. Boston: Shambala.
- Satılmış, M. (2010). *Öğrencilerin Mükemmeliyetçilik Tutumları ile Anne Baba Tutumlarının Karşılaştırmalı İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Konya.
- Sayın, K. B. (2010). *İlköğretim Birinci Kademe Öğrencilerinin Empati Becerileri ile Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişki*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İstanbul.
- Sclafani, J. D. (2004). *The Educated Parent: Recent Trends in Raising Children*. Westport, CT: Praeger Publishers.
- Sedikides, C., Oliver, M. B. ve Campbell, W. K. (1994). Perceived Benefits and Costs of Romantic Relationships for Women and Men: Implications for Exchange Theory. *Personal Relationships*, 1, 5-21.
- Senemoğlu, N. (2011). *Gelişim Öğrenme ve Öğretim* (Ondokuzuncu Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Sheldon, K. M., Ryan, R. M., Deci, E. L. ve Kasser, T. (2004). The Independent Effects of Goals Contents and Motives on Well-being: It's Both What You Pursue and Why you Pursue It. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 30, 475-486.
- Simmons, R., Rosenberg, F. ve Rosenberg, M. (1973). Disturbance in the Self-image at Adolescence. *American Sociological Review*, 38, 553-568.
- Smith, T. W. (2009). *Loving and Caring in the United States: Trends and Correlates of Empathy, Altruism, and Related Constructs*. In B. Fehr, S. Sprecher, & L. G. Underwood (Eds.), *The Science of Compassionate Love: Theory, Research, and Applications* (pp. 81-119). Malden, MA: Wiley-Blackwell.
- Sprecher, S. ve Fehr, B. (2005). Compassionate Love for Close Others and Humanity. *Journal of Social and Personal Relationships*, 22, 629-652.
- Sprecher, S., Aron, A., Hatfield, E., Cortese, A., Potapova, E. ve Levitskaya, A. (1994). Love: American Style, Russian Style, and Japanese Style. *Personal Relationships*, 1, 349-369.

- Steinberg, L. (2007). *Ergenlik* (1. Baskı). Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Steinberg, L. (1999). *Adolescence* (5th ed.). Boston: McGraw-Hill.
- Steinberg, L., Lamborn, S., Dornbusch, S., Darling N. ve Mounts N.S. (1994). Over-time Changes in Adjustment and Competence among Adolescents from Authoritative, Authoritarian, Indulgent and Neglectful Families. *Child Development*, LXV, 754-770.
- Sümer, A. S. (2008). *Farklı Öz-anlayış Düzeylerine Sahip Üniversite Öğrencilerinde Depresyon, Anksiyete ve Stresin Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Konya.
- Şanlı, D. (2007). *Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumlarını Etkileyen Etmenlerin İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü: İzmir.
- Şendil, G. (2003). *Çocuk, Ergen ve Anne-Baba*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Tangney, J. P., Mashek, D. ve Stuewig, J. B. (2007). Working at the Social-clinical-community-criminology Interface: The George Mason University inmate study. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 26 (1), 1-21.
- Tangney, J. P. ve Dearing, R. L. (2002). *Shame and Guilt*. New York: Guilford.
- Taris, T.W. ve Bok, I.A. (1996). Parenting Environment and Scholastic Achievement During Adolescence: A Retrospective Study. *International Journal of Adolescence and Youth*, 6, 223-244.
- Tatlılıoğlu, K. (2010). *Farklı Öz-anlayış Düzeylerine Sahip Üniversite Öğrencilerinin Karar Vermede Özsaygı, Karar Verme Stilleri ve Kişilik Özelliklerinin Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Konya.
- Underwood, L.G. (2008). *Compassionate Love: A framework for research*. In B. Fehr, S. Sprecher, & L.G. Underwood (Eds.), *The Science of Compassionate Love: Theory, Research, and Applications* (pp. 3-25). Malden, MA: Wiley-Blackwell.

- Underwood, L. G. (2002). *The Human Experience of Compassionate Love*. In S. G. Post, L. G. Underwood, J. Schloss, & W. B. Hurlbut (Eds.), *Altruism and altruistic love* (pp. 72-88) Oxford: Oxford University Press
- Van Lange, P., Rusbult, C, Drigotas, S., Arriaga, X., Witcher, B. ve Cox, C. (1997). Willingness to Sacrifice in Close Relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 72 (6), 1373-1395.
- Wallace, A. B. (1999). *Compassion*. In *Boundless heart: The Four Immeasurables* (pp. 127-142). Ithaca, NY: Snow Lion Publications.
- Wenar, C. (1994). *Developmental Psychopathology: From Infancy through Adolescence*. Newyork: Mcgrow-Hill
- Williams, J. G. (2005). *Forewarning: A Tool to Disrupt Stereotype Threat Effects*. Unpublished doctoral dissertation. The Texas University.
- Wieselquist, J., Rusbult, C, Foster, C. ve Agnew, C. (1999). Commitment, Pro-relationship Behavior, and Trust in Close Relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 77 (5), 942-966.
- Wispe, L. (1986). The Distinction Between Sympathy and Empathy: To Call Forth a Concept, a Word is Needed. *Journal of Personality and Social Psychology*, 34, 1078-1086.
- Wood, J. V., Saltzberg, J. A., Neale, J. M. ve Stone, A. (1990). Self-focused Attention, Coping Responses, and Distressed Mood in Everyday Life. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58, 1027-36.
- Yaprak, B. (2007). *İlköğretim Öğrencilerinin Algıladıkları Anne-Baba Tutumunun Diskriminant Analiziyle Belirlenmesi ve Benlik Saygısı ile Olan İlişkisinin Değerlendirilmesi Üzerine Bir Uygulama*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Osmangazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü: Eskişehir.
- Yavuzer, H. (1998). *Ana-Baba Okulu* (Yedinci Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi
- Yavuzer, Haluk (1996). *Ana-Baba ve Çocuk* (9. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (1996). *Çocuk ve Suç* (3.Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yazıcı, E. ve diğerleri (2003). *Türk Üniversite Gençliği Araştırması*. Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları.

- Yılmaz, A. (2009). *İlköğretim Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Anne Baba Tutumları ile Kararsızlık Düzeyleri Arasındaki İlişki*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İstanbul.
- Yılmaz, M. T. (2009). *Üniversite Öğrencilerinin Öz-anlayışları (Self-compassion) ile Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Konya.
- Yörükoğlu, A. (2002). *Çocuk Ruh Sağlığı* (Yirmibeşinci Baskı). İstanbul: Özgür Yayınları.
- Zengin, E. (2008). *Anne Baba Tutumları ile Adolesan Saldırganlığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü: Erzurum..
- Zuroff, D. D. ve Duncan, N. (1999). Self-criticism and Conflict Resolution in Romantic Couples. *Canadian Journal of Behavioral Science*, 31 (3), 137-149.

EKLER

EK 1 BİLGİ TOPLAMA FORMU

Bilimsel bir araştırmada kullanılmak üzere hazırlanan bu formda çeşitli sorular bulunmaktadır. Ad, soyad ve numara gibi kimliğinizi tanıtıcı bilgiler vermeden formda yer alan tüm soruları doğru ve samimi bir şekilde yanıtalamanız rica olunur.

Katkılarınız için teşekkürler

- 1) Cinsiyetiniz : Bay ( ) Bayan ( )
- 2) Yaşınız:
- 3) Bölümünüz- Sınıfınız:
- 4) Siz dahil kaç kardeşsiniz?
a) Tek çocuk ( ) b) İki kardeş ( ) c) Üç kardeş ( ) d) Dört kardeş ( )
e) Beş ve üzeri ( )
- 5) Kardeşleriniz arasında doğum sırasına göre konumunuz nedir?
a) İlk çocuk ( ) b) Ortanca çocuk ( ) c) Son çocuk ( )
- 6) Anne-babanız boşanmış veya beraber mi? a)Boşanmış ( ) b)Beraber ( )
- 7) Size göre ailenizin gelir düzeyi nasıl? a)Yetersiz ( ) b)Orta düzeyde ( )
c) İyi ( )

EK 2 ANA BABA TUTUM ÖLÇEĞİ

Lütfen aşağıdaki ifadeleri okuduktan sonra anne ve babanızın size karşı tutumunu değerlendirip sizin için en uygun seçeneğin karşısına çarpı (X) işareti koyunuz. Her sorunun karşısında bulunan; (1) Hiç uygun değil(2) Çok az uygun (3) Kısmen uygun (4) Oldukça uygun ve (5) Her zaman anlamına gelmektedir. Lütfen her ifadeye mutlaka TEK yanıt veriniz ve kesinlikle BOŞ bırakmayınız.						
1	Bana her zaman güven duygusu vermiş ve beni sevdiğini hissettirmiştir.	1	2	3	4	5
2	Çok yönlü biri olarak büyümem için beni olanakları ölçüsünde desteklemiştir.	1	2	3	4	5
3	Her yaptığım işin olumlu yanlarını değil kusurlarını görmüş ve beni eleştirmiştir.	1	2	3	4	5
4	İlişkimiz, problemlerimi ona açamayacağım kadar resmidir.	1	2	3	4	5
5	Arkadaşlarımı eve çağırma izin verir, onlara iyi davranırdı.	1	2	3	4	5
6	Çevremizdeki çocuklarla beni karşılaştırır, onların benden daha iyi olduklarını söylerdi.	1	2	3	4	5
7	Her zaman başıma kötü bir şey gelecekmiş gibi davranır.	1	2	3	4	5
8	Bana hükmetmeye çalışırdı.	1	2	3	4	5
9	Her konuda benim fikrimi de almaya özen göstermiştir.	1	2	3	4	5
10	Problemlerimi onunla rahatlıkla konuşabilirim.	1	2	3	4	5
11	Evde bir konu tartışılırken benim de görüşlerimi söylemem için beni teşvik eder.	1	2	3	4	5
12	Bugün bile alışverişe çıktığım zaman, beni kandıracakları endişesiyle kendisi de gelmek ister.	1	2	3	4	5
13	Benden her zaman gücümün üzerinde başarı beklemiştir.	1	2	3	4	5
14	Fiziksel ve duygusal olarak kendisine yakın olmak istediğim zamanlar soğuk ve itici davranırdı.	1	2	3	4	5
15	Yapmamam gereken şeylerin nedenini bana açıklar.	1	2	3	4	5
16	Sevmediğim yemekleri bana zorla yedirirdi.	1	2	3	4	5
17	Sınavda hep üstün başarı göstermemi istemiştir.	1	2	3	4	5
18	Benim gibi bir evladı olduğu için mutsuz olduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4	5
19	Küçüklüğümünden itibaren ders çalışma ve okuma alışkanlığı kazanmam konusunda bana yardımcı olmuştur.	1	2	3	4	5
20	Birlikte olduğumuz zamanlar ilişkimiz çok arkadaşçadır.	1	2	3	4	5
21	Her gittiği yere beni de götürür, evde yalnız kalmamı istemezdi.	1	2	3	4	5

22	Beni kendi emellerine ulaşmak için bir araç olarak görmüştür.	1	2	3	4	5
23	Cinsiyet konusunda karşılaştığım problemleri kendisine anlattığımda çok ilgisiz davranırdı.	1	2	3	4	5
24	Ona yakınlaşmak istediğimde bana sıcak bir şekilde karşılık vermiştir.	1	2	3	4	5
25	Küçüklüğümde bana yeterince vakit ayırır, parka, sinemaya vs. götürmeyi ihmal etmezdi.	1	2	3	4	5
26	Bana önemli ve değerli bir insan olduğum inancını vermiştir.	1	2	3	4	5
27	Paramı nerelere harcadığımı ayrıntılı biçimde kontrol eder.	1	2	3	4	5
28	Her zaman her işte kusursuz olmam gerektiği inancındadır.	1	2	3	4	5
29	Cinsel konularda çok tutucu olduğu için onun yanında bu konulara ilgi gösteremem.	1	2	3	4	5
30	Benimle genellikle sert tonda ve emrederek konuşur.	1	2	3	4	5
31	Kendi istediği mesleği seçmem konusunda beni zorlamıştır.	1	2	3	4	5
32	Aile ile ilgili kararlar alınırken benim de fikrimi sormuştur.	1	2	3	4	5
33	Benim iyiliğimi istediğini, ama benim için iyinin ne olduğunu ancak kendisinin bileceğini söyler.	1	2	3	4	5
34	Beni yapabileceğimden fazlasını yapmaya zorlar.	1	2	3	4	5
35	Beni olduğum gibi kabul etmiştir.	1	2	3	4	5
36	Başkalarına benden daha çok önem verir, daha nazik davranır.	1	2	3	4	5
37	İyi bir iş yaptığımda beni övmekten çok daha iyisini yapmam gerektiğini söyler.	1	2	3	4	5
38	Her zaman nerede olduğumu ve ne yaptığımı merak eder.	1	2	3	4	5
39	Günlük olaylarla ilgili anlattıklarımı ilgi ile dinler ve bana açıklayıcı cevaplar verirdi.	1	2	3	4	5
40	Okulda başarılı olmam konusunda beni zorlar, kırık not aldığımda beni cezalandırırdı.	1	2	3	4	5

EK 3 ÖZ-DUYARLIK ÖLÇEĞİ

Lütfen aşağıdaki ifadeleri okuduktan sonra kendinizi değerlendirip sizin için en uygun seçeneğin karşısına çarpı (X) işareti koyunuz. Her sorunun karşısında bulunan; (1) Hiç bir zaman (2) Nadiren (3) Sık sık (4) Genellikle ve (5) Her zaman anlamına gelmektedir. Lütfen her ifadeye mutlaka TEK yanıt veriniz ve kesinlikle BOŞ bırakmayınız.						
1	Bir yetersizlik hissettiğimde, kendime bu yetersizlik duygusunun insanların birçoğu tarafından paylaşıldığını hatırlatmaya çalışırım.	1	2	3	4	5
2	Kişiliğimin beğenmediğim yönlerine ilişkin anlayışlı ve sabırlı olmaya çalışırım.	1	2	3	4	5
3	Bir şey beni üzdüğünde, duygularıma kapılıp giderim.	1	2	3	4	5
4	Hoşlanmadığım yönlerimi fark ettiğimde kendimi suçlarım.	1	2	3	4	5
5	Benim için önemli olan bir şeyde başarısız olduğumda, kendimi bu başarısızlıkta yalnız hissederim.	1	2	3	4	5
6	Zor zamanlarımda ihtiyaç duyduğum özen ve şefkati kendime gösteririm.	1	2	3	4	5
7	Gerçekten güç durumlarla karşılaştığımda kendime kaba davranırım.	1	2	3	4	5
8	Başarısızlıklarımı insanlık halinin bir parçası olarak görmeye çalışırım.	1	2	3	4	5
9	Bir şey beni üzdüğünde duygularımı dengede tutmaya çalışırım.	1	2	3	4	5
10	Kendimi kötü hissettiğimde kötü olan her şeye kafamı takar ve onunla meşgul olurum.	1	2	3	4	5
11	Yetersizliklerim hakkında düşündüğümde, bu kendimi yalnız hissetmeme ve dünyayla bağlantımı koparmama neden olur.	1	2	3	4	5
12	Kendimi çok kötü hissettiğim durumlarda, dünyadaki birçok insanın benzer duygular yaşadığını hatırlamaya çalışırım.	1	2	3	4	5
13	Acı veren olaylar yaşadığımda kendime kibar davranırım.	1	2	3	4	5
14	Kendimi kötü hissettiğimde duygularıma ilgi ve açıklıkla yaklaşmaya çalışırım.	1	2	3	4	5
15	Sıkıntı çektiğim durumlarda kendime karşı biraz acımasız olabilirim.	1	2	3	4	5
16	Sıkıntı veren bir olay olduğunda olayı mantıksız biçimde abartırım.	1	2	3	4	5
17	Hata ve yetersizliklerimi anlayışla karşılarım.	1	2	3	4	5
18	Acı veren bir şeyler yaşadığımda bu duruma dengeli bir bakış açısıyla yaklaşmaya çalışırım.	1	2	3	4	5
19	Kendimi üzgün hissettiğimde, diğer insanların çoğunun belki de benden daha mutlu olduklarını düşünürüm.	1	2	3	4	5
20	Hata ve yetersizliklerime karşı kınayıcı ve yargılayıcı bir	1	2	3	4	5

	tavır takınırım.					
21	Duygusal anlamda acı çektiğim durumlarda kendime sevgiyle yaklaşırım.	1	2	3	4	5
22	Benim için bir şeyler kötüye gittiğinde, bu durumun herkesin yaşayabileceğini ve yaşamın bir parçası olduğunu düşünürüm.	1	2	3	4	5
23	Bir şeyde başarısızlık yaşadığımda objektif bir bakış açısı takınmaya çalışırım.	1	2	3	4	5
24	Benim için önemli olan bir şeyde başarısız olduğumda, yetersizlik duygularıyla kendimi harap ederim	1	2	3	4	5
25	Zor durumlarla mücadele ettiğimde, diğer insanların daha rahat bir durumda olduklarını düşünürüm.	1	2	3	4	5
26	Kişiliğimin beğenmediğim yönlerine karşı sabırlı ve hoşgörülü değilimdir.	1	2	3	4	5

EK 4 DUYARLI SEVGİ ÖLÇEĞİ

Lütfen aşağıdaki ifadeleri okuduktan sonra kendinizi değerlendirip sizin için en uygun seçeneğin karşısına çarpı (X) işareti koyunuz. Her sorunun karşısında bulunan; (1) Benim için tamamen doğru (2) Benim için doğru (3) Benim için biraz doğru (4) Kararsızım ve (5) Benim için biraz doğru değil (6) Benim için doğru değil (7) Benim için hiç doğru değil anlamına gelmektedir. Lütfen her ifadeye mutlaka TEK yanıt veriniz ve kesinlikle BOŞ bırakmayınız. En uygun yanıtları vereceğinizi ümit eder katkılarınız için teşekkür ederim.

1	Tanımadığım insanları üzgünken gördüğümde, onlara elimi uzatma ihtiyacı hissedirim.	1	2	3	4	5	6	7
2	İnsanların iyi olmalarıyla ilgilenirken çok zaman harcarım.	1	2	3	4	5	6	7
3	Birisinin (bu bir yabancı da olsa) zor günler geçirdiğini duyduğumda, ona çok şefkat duyarım.	1	2	3	4	5	6	7
4	Başkalarının yaşadığı acıyı (mutluluğu) onları tanımasam bile kolaylıkla hissedebilirim.	1	2	3	4	5	6	7
5	Yardıma ihtiyacı olan bir yabancı karşılaşırsam, onun için yapabileceğim her şeyi yaparım.	1	2	3	4	5	6	7
6	Nereli olursa olsun tüm insanlar için oldukça şefkatli bir sevgi hissedirim.	1	2	3	4	5	6	7
7	Başka birinin acı çektiğini görmektense kendim acı çekmeyi tercih ederim.	1	2	3	4	5	6	7
8	Fırsat verilse, hedeflerini gerçekleştirmek için daha az şansı olan insanlar için kendimi feda etmeye razı olurum.	1	2	3	4	5	6	7
9	Tanımadığım insanlar için bile şefkat hissetme eğilimindeyim.	1	2	3	4	5	6	7
10	Yaşamıma en çok anlam katan işlerden biri, ihtiyacı olduğunda yaşamımdaki herkese yardım etmektir.	1	2	3	4	5	6	7
11	Diğer insanların bana yardım etmekle uğraşmalarından, tanımasam bile ben onlara yardım etmekle uğraşmayı tercih ederim.	1	2	3	4	5	6	7
12	İhtiyacı olan insanlara karşı çoğu kez duyarlı duygulara sahibimdir.	1	2	3	4	5	6	7
13	Çoğu insanla bencillikten uzak bir şekilde ilgilenirim.	1	2	3	4	5	6	7
14	Tanımadığım insanları yanlış olduğunu düşündüğüm şeyleri yapıyor olsalar bile, kabul ederim.	1	2	3	4	5	6	7
15	Birisi (bu bir yabancı da olsa) sıkıntıya düşerse, genellikle aşırı duyarlı ve ilgili davranırım.	1	2	3	4	5	6	7
16	Bana yabancı olan insanları yargılamak yerine anlamaya çalışırım.	1	2	3	4	5	6	7
17	Birisi (bu bir yabancı da olsa) sıkıntıdaysa, kendimi onun yerine koymaya çalışırım.	1	2	3	4	5	6	7
18	Başkalarının (yabancı da olsalar) mutlu olduğunu	1	2	3	4	5	6	7

	görünce mutlu olurum.							
19	İş yaşamımda ve sosyal yaşamda karşılaştığım insanlar bana ihtiyaçları olduğunda orada olacağını tahmin edebilirler.	1	2	3	4	5	6	7
20	Yaşamlarına değer katmaya yardım edecek yöntemleri bulabileceğim için çok iyi tanımadığım insanlarla vakit geçirmek isterim.	1	2	3	4	5	6	7
21	İnsanlara karşı sevecen ve iyi olmayı çok isterim.	1	2	3	4	5	6	7

ÖZGEÇMİŞ

Halime EKER, 1979 Bakırköy doğumluyum. İlk ve ortaöğrenimimi Lüleburgaz'da tamamladım. 2001 yılında Marmara Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümü'nden mezun oldum. 2002 yılında Lüleburgaz Rehberlik ve Araştırma Merkezi'nde psikolojik danışman olarak göreve başladım. Sonraki yıllarda sırasıyla Bakırköy Nefus Nakipoğlu Eğitim Uygulama Okulu, Bakırköy Rehberlik ve Araştırma Merkezi, Bahçelievler Rehberlik ve Araştırma Merkezi'nde psikolojik danışman olarak görev yaptım. 2008 yılında Bayrampaşa Rehberlik ve Araştırma Merkezi'ne müdür yardımcısı olarak atandım. 2010 yılında Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bölümü'nde yüksek lisans eğitimine başladım. 2010 yılından itibaren Bayrampaşa Rehberlik ve Araştırma Merkezi'nde müdürlük görevini yürütmekteyim.

E-posta adresi: halime-eker@hotmail.com